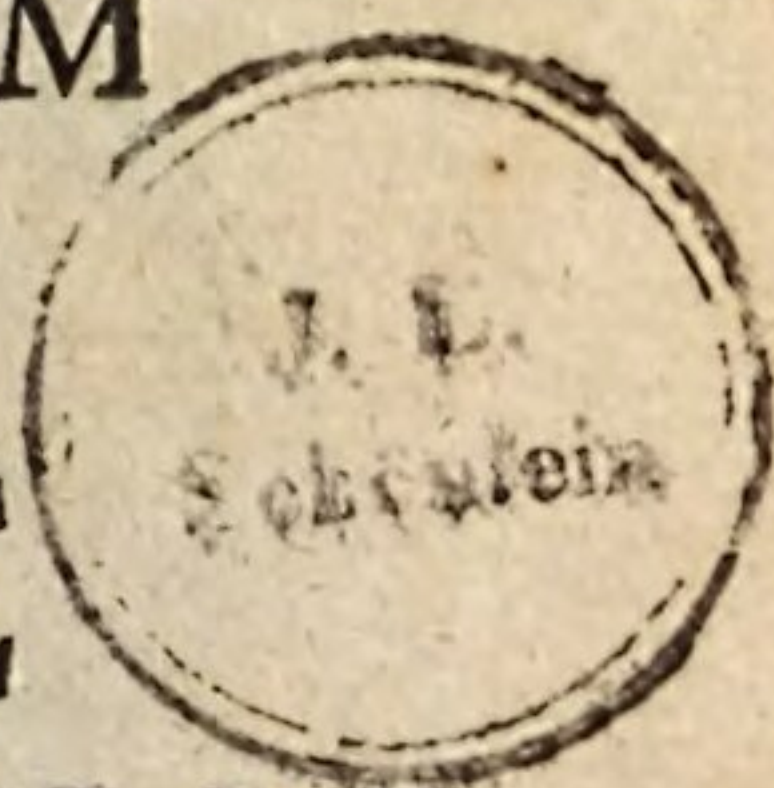

VE X A T I S S I M U M
N O S T R A A E T A T E ,
DE
I N S I T I O N E
V A R I O L A R V M ,

V E L A D M I T T E N D A , V E L R E P V D I A N D A ,
A R G V M E N T V M ,
O C C A S I O N E Q V A E S T I O N V M
A B I L L V S T R I S S I M O V I R O
A N T O N I O D E H A Ë N ,

S. C. R. A. M A I E S T A T I S C O N S I L I A R I O E T A R C H I A T R O ,
M E D I C I N A E I N A C A D E M I A V I N D O B O N E N S I
P R O F E S S O R E P R I M A R I O , S O C I E T A T I S S C I E N T I A R .
H A A R L E M E N S I S , E T P H Y S I C O - B O T A N I C A E
F L O R E N T I N A E M E M B R O ,

S I B I P R O P O S I T A R V M ,
A B I E C T O O M N I P A R T I V M S T V D I O ,
C V R A T I V S E V O L V T V M , E T E X P E N S V M

A

B A L T H A S A R O L V D O V I C O T R A L L E S ,

M E D . V R A T I S L .

A C A D E M I A R V M C A E S A R . N A T . C V R . A D I V N C T O , E T E L E C T .
B O I C A E S C I E N T I A R V M S O C I O .

A D D I T V R B R E V I S D I S Q V I S I T I O ,
D E V S V M I S S I O N I S S A N G V I N I S , E T O P I I ,
I N S E C V N D A V A R I O L A R V M F E B R E .

V R A T I S L A V I A E

S V M P T I B V S I O A N N I S E R N E S T I M E Y E R I .

1 7 6 5 .

VERA TISSIMV M

NOTA AETATIS

INSTITUTIONE

VARIO LAVV

ARGVMENTV M

AB ILLO VESTIGIV

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

CAUSIS

ILLVSTRISSIMO VIRO
ANTONIO DE **HAËN**
BALTHASAR LVDOVICVS
TRALLES

S.

Inaestimabili beneficio me adfecisti, VIR ILLVSTRIS-
SIME, quod, postquam apolo-
geticam meam epistolam ad Te transmis-
sem, responsionem momentosis rebus refer-
tissimam, ad me scribere haud dedignatus
sis. Opinabar primo adspectu, licet, vene-
ratione magni Tui nominis nequaquam
exuta, coram Te Iudice mihi selecto com-

paruissem, Te ferio, et significantius, et neruosius, mecum acturum. Sed lectulo per aliquot hebdomadas detento, quem me petere iusserat arthritica febris, (aliis deinde pluribus, grauibusque malis excepta,) et viribus omnibus fracto, solamini incredibili fuit scriptonis tuae methodus, nil fere nisi beneuolentiam, humanitatem, et amicitiam complectens. Siste vero et me, enixe precor, Tibi hominem humanum, et constanter crede, nunquam me monitoribus asperum, et correctionis impatientem existisse, licet, si intimo meo sensu innocens fuerim, et ab interno iudicio absoluar, iniusta, et iniqua, paulo difficilius digeram. Multis vicibus meliora edoctus, mutavi sententias antea animo haerentes, in Academiis ab Helmontianis, et Stahljanis principiis, ad HOFFMANNVM meum deductus, deinde Boerhaauianis dogmatibus proprio studio innutritus. Atque praxin clinicam, ultra mediocrem euectam, exercens per 32. annos, multa praeiudicia in arte, pro veritatibus inconcussis antea habita, lubens deposui, quan-

quando experientia et ratione viam monstrante, falsitatem et fucum, qui mihi imposuerat, detexi. An igitur, quae longe a me abest, inani superbia turgidus, ignominiosum aut saltem alienum a studiis meis reputarem, circa hodiernam feruidiore zelo agitatam de Inoculatione, vel admittenda, vel omittenda controuersiam, a *Te* etiam erudiri, qui adeo laudabile et proficuum habeo, in tot aliis ad salutem aegrorum facientibus, *Tua* vestigia premere? Verum meam, *Tui*, Viri prorsus eximii, et a me adeo magni facti *criminationem*, quam mihi exprobras, quamque ego innocentissimus prorsus ignoro, non sine summa mentis aegritudine fero. Crede mihi PRAESTANTISSIME HAËNI, alienus licet ab Inoculatione variolarum, tot, mihi morbum hunc in teneriore pueritia iam perpeffo, dolen- tissimas et ardentissimas pustulas insecuisti, quot vicibus duram hanc vocem in respon- sione *Tua* offendi, quae certe summam mihi, cruciatibus arthriticis et febrilibus insultibus nunc emaciato, molestiam creassent, nisi ut es

erga me benignus, et facilis, paregorica
pharmaca, quae in curatione amas, liberali
manu adiecisses. Nondum demeministi
forte, quam acerbe doluerit *Illustrissimus*
de HALLER, cum *famosi* vocabulum nomi-
ni ipsius apposuisses. Tu deinde id μέσον
esse, et in bonam malamue partem flecti
posse, comprobare ipsi sategisti. Nulla vero
doctrina Tua efficies, vt alium, quam si-
nistrum significatum, *Criminationis* voci ab
omni aevo proprium et naturalem fuisse,
conuincar. Si vna vice calamo excidisset,
nullus angerer; sed amabo! multus et ni-
mius es in eius vsurpatione. Quando
praestantissimos Lexicographos, molliorem
valorem in Tui, et mei gratiam, quaesitu-
rus, euoluo, *criminationem* non nisi eundem
habere video, ac maledicentiam, calumniam,
linguae morsum, facundiam caninam, *cri-
minari*que idem esse, ac mordere aliquem
clanculum, calumniis operire, conuitiis
proscindere, contumeliose absenti dicere,
etc. etc. Latinissimo *Ciceroni*, et *Suetonio*,
libellus famosus, et *criminosus*, pari passu am-
bulant.

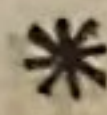
bulant. Apud priorem phrases lego: *Quod beneuolentia fit, id odio factum criminariis.* pro S. R. XIII. *Venenum parasse Coelum criminatur.* pro Coelio XXIII. *inuidiose potentiam alicuius criminari.* pro Milone. Noli existimare LITTERATISSIME HAËNI, oro Te peramanter, (noui quippe quid ILLVSTRISSIMO HALLERO circa idem argumentum regefferis,) ac si romani sermonis peritiam Tua maiorem affectarem; des saltem, verba nostra esse signa nostrorum cogitatorum, atque secundum vniuersalem acceptionem, sensum eorum diiudicari. Apologia ergo mea, adeo comiter, sine vlllo sale et felle, (cuius me puderet et poeniteret, si vel tantillum eius in vnica vocula, vel syllaba a me profecta, inuenirem) ad Te exarata, qua innocentiam meam peroravi, prorsus illaesa morum elegantia, et *criminatio iniqua*, non possunt esse Synonyma. Male audirem sine mea culpa, omnibus Bonis, si haud visa antea mea epistola apologetica, in *Tua* responsione *criminationem* inuenirent, longeque alium stylum

A 4

meum

meum sibi imaginarentur. Gaudeo interim, et conuincor, mentem Tibi sinistram haud fuisse potuisse; dum enim (p. 62.) breue responsum paras ad meam sic dictam *Criminationem*, amice me *Tecum expostulare* dicis, et alibi (p. 67.) de *amica mea exprobratione* verba facis, quibus tamen vocibus, et adhuc a mente mea alienis, amicam exculpationem, et humanam defensionem, substitutam malle.

Quod vero doctissimi Tui Schediasmatis mihi dicati, praecipuum obiectum Variolarum Inoculationem selegeris, atque exquisita et concinna breuitate, ad Quaestiones X a Te motas, responsum ad me perscripseris, mihi que generose permiseris, ut quae in illa videam reprehendenda, summo iure reprehendam, candide haud negatis, vere non negandis, id quidem valde honorificum habeo, gratiasque Tibi ea propter decentes refero. Verum oblitus es, VIR ILLVSTRISIME, omnia haec ad Celeberrimos Tuos Antagonistas, et *Clarissimum*

num TISSOTVM praecipue pertinere, non ad me. Plus simplici enim vice monui, quando nullae Experientiae, vel aientes, vel negantes, Inoculationis intuitu Vratislauiæ, et quantum noui, in tota Silesia dantur, Incolis fere omnibus adhuc dubiis, et vacillantibus, (olim Praefide Curiae summae, nunc Ministro in Aula Berolinensi d. M. excepto, qui mihi, ob teneriorem aetatem aliter sentienti, filiolum suum, nondum maturum Operationi, vltro offerebat), nemo Medicorum Silesiorum, sine vanitate decisuam sententiam, vel pro Inoculatione, vel contra eam militantem, ferre aptus est. Ad arduum quippe hoc negotium experientiis saepe repetitis, et teste saepius oculato, absolute opus sit, aut notitia saltem de successu rerum multa, firma, et indubia, a testibus idoneis suppeditata. Cum extra sphaeram meae scientiae exspatiari nunquam audeam, calculo meo Inoculationi adiecto, *libro meo de Opio* a), peculiarem commendationem a) *Sect. II.* eius haud adiecissem b), nisi a Temetipso b) *de methodo medendi variolis insufficiente.* quasi fuisset prouocatus. Scilicet non diffiteberis

fiteberis VIR MAGNIFICE, Te plus simplici vice, de industria, et ex instituto, asseruisse, Variolarum in genere medelam non adeo esse difficilem, artis suae rite gnaris, vt vulgo putatur. Non certe in eum saltem finem, vt monstres falsum esse, Variolis

a) in quae-
stionibus su-
per methodo
inoculandi
Variolas
p. 32. seq.

naturalibus septimum mori, memoras a) aegros tuos 220. Hagae Batauorum sanatos, ex quibus vnicus saltem periit, sed et vt simul artis Tuae potentiam eueheres. Ad-

b) p. 34.

dis namque b), Te vidisse paucissimos admodum, a Variolis in Hollandia mori, cura Medicorum optima methodo vtentium, idemque Te obseruare Viennae, sub bonorum Medicorum cura. Non aliter in The-

c) p. 102.

sibus de febris c) omnem benignitatem Variolarum et salutem pendere ab Obseruatione praeceptorum SYDENHAMI et BOERHAAVII, malignitatem et mortem, ab infortunata curandi methodo, affirmas. Idem repetis in Vindiciis ILL. HALLERI Apolo-

h) p. 21. 22.

giae oppositis d). Taceo iam Refutationem Inoculationis contra egregium TISSOTVM, vbi prorsus talia plus simplici vice adfers, de

de quibus alibi mitius sentis, *Tom. IV. Rat. Med p. 2.* vbi saltem variolarum, symptomatum numero, ac saevitie, omni artis operae resistentium, mentionem iniicis, et iam demum in *Responsione ad meam Epistolam a)* concedis, dari Epidemias, quae so- a) pag. 60. lito plures aegros iugulent, et vt pauperum Tuguriis, ita et Palatiis Principum haud parcant. Confessus iam alibi sum ingenue, me, licet *Sydenhamianae et Boerhaavianae* methodi studiosissimum, ea felicitate haud beatum fuisse, vt ex 220. non nisi vnum amitterem. Prorsus conuictus sum, rectissime et verissime scripsisse Cl. FÜRSTENAU, (*desider. med. p. 249. 250.*) pluribus medendi methodis laudatis non obstantibus, plurimos (dicam ego multos) variolis iugulari, summae pariter ac infimae conditionis, et cuiusvis aetatis homines, quando epidemice grassantur. Atque adeo Viennae superiore anno magnum hominum numerum Variolis decessisse, lego apud Cl. *Welschium in praef. p. 51.* In discretis adeo, et cohaerentibus non certam semper salutem consecutus sum. Memini
Puel-

Puellae 10. annorum, adeo benignis vario-
lis, adeo paucis, et praecipue in facie labo-
rantis, vt sollicitis Parentibus edicerem, me
propriae filiae non meliores apprecari, si
variolis laboratura foret. Visitavi ipsam bis
de die, attentus ad omnia; febris moderami-
ne non egebat, aberat calor externus, abe-
rant calida remedia, saltem potu congruo
multo, remediis dulcis cum paucis nitro,
vesperi haustu emulsiuo, cum syr. diacod.
uncia dimidia utebatur. Decima die videram
ipsam hora 5 pomeridiana, turgebat facies,
suppuratio pustularum ex voto succedebat,
laetus rubor aderat in interstitiis earum, nil
aliud expectare licebat, quam faustissimum
morbi finem; verum hora nona accesserem,
vt moriturae opem ferrem. Accurro, et
extra me raptus offendo optimam puellam
agonizantem, algentibus brachiis et pedibus,
spiratio erat stertorosa, quam liberrimam
obseruarem ante 4 horas, magnus aderat a-
muco in ore et in pectore strepitus, cum
pulsu debilissimo. Nullus erat V. Sni locus;
infundi faciebam clyisma acre, applicabantur
vesi-

vesicatoria, ori iniiciebatur gargarisma, dabatur Oxymel scilliticum, cumque hoc aegre deglutiret, Kermes minerale. Sed omnia frustra, namque ante auroram moriebatur. En! abditum et malignum Virus, etiam in Variolis benignissimis visis. An adductus a me casus aliquam similitudinem habet cum illo, quem consignauit Ill. MORGAGNI, *de sedibus et causis morborum per anatomen indagatis*, Tom. II. lib. IV. Epist. 49. art. 34. de Puero nobili, cui paucae exterius vario-
lae, signaque nulla iis affectorum viscerum, et qui tamen suffocati instar moriebatur. In aperto corpusculo, visceribus omnibus saluis, inueniebatur pustula vna, musculis laryngis innata, et circa eam ater iam apparebat Gangraenae color. Quis inter Medicos magnus Apollo, ea autoritate, eaque arte pollebit, vt ipsi obsequiosa pustula talem praecise locum non occupet? vt is eum occupatum sciat? vt periculum inde nascens auertat? Iungo tristi meae Historiae Puerum 5. annorum; adhibebatur methodus antiphlogistica ad amissim, sed, quod negare nolo, primis tribus morbi

morbi diebus contra mea monita, calore conclavis peccabatur, mulierculis consilia meis contraria suppeditantibus. Erat hic sine dubio causa, quod variolae si non confluerent, saltem cohaererent. Temperato regimine a me serio inculcato, potu multo, remediis acidis, nitratis, emulsiuis, et cum puer inquietus alioquin esset, et scalpendo sibi noceret, syrupo diacodii vespertino efficiebatur, vt faciei et manuum lactus turgor adesset, et suppuratio bene procederet. Decimo die circa vesperam, praeter expectationem ingruebat alui, quae hactenus vel sponte, vel clysmatis beneficio quotidie respondens, foetidus admodum cum dolore fluxus. Hunc, BOERHAAVIUM sequens, a resorpto pure et forte in interna intestinorum superficie ruptis maturis pustulis deducebam, neque, HVXHAMO monitore, statim suppressere volebam. Dabatur ex huius consilio rheum, intestina eluebantur lenissimo et demulcentissimo clysmate, pro potu seruebat Emulsio amygdalina, et decoctum hordei. Cum malum perduraret, et miser pusio

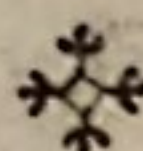
fio

sio valde debilitaretur, pulsu admodum depresso, sedesque inuoluntariae interdum insequerentur, Decoctum Corticis peruuiiani et diascordium Fracastorii vocatur in vsum, verum vndecimo die, omnibus iisdem manentibus, moriebatur. Huic similem, vt ouum ouo historiam, paulo post in puella decem annorum vidi. Doceri auerem, an mea culpa atra dies hos aegros abstulerit; an, si absoluar, plures Medici dentur, qui aequae infantes, eiusmodi inexpectata fata doleant, quod, Collegas meos audiens, minimum Vratislauiæ subinde accidere intelligo. Taceo tristissimos casus variolarum confluentium regularium, et anomalarum, quos adducere possem. Anne recte scripsit MEAD, *in nulla febre incertiora esse de vita et morte Iudicia, quam in hac, Cap. III. p. 30.* Sed in Viam! Certe, si aliquoties aegros Variolis, et inter eos Amicam aestimabilem et amabilem, mihi ereptos haud luxissem, omnibus actis quae agi poterant, sique Tuam adsertionem, fere Variolas esse sanabiles, si rite tractentur, repetitis vicibus

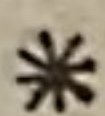

cibus propriis oculis haud legissem, Amicus equidem mansissem Inoculationis, donec tot cumulatis elogiis summorum in vniuersa fere Europa Virorum, quos omnes Impostores habere nefas et piaculum autumabam, praeponderare dubia ab aliis, et a Te VIR DOCTISSIME praecipue propofita, clarius conspexissem. Verum nouum ni fallor, argumentum, ab artis insufficientia in naturalibus distinctis, interdum in confluentibus iisdemque anomalis praecipue, pluries animaduertenda, petitum, pro Inoculatione condere neutiquam sategissem. Id vero saltem et vnice eo euictum volui, si Inoculatio repudianda sit, vt alias ob causas, ita et ea propter, quod ars naturalibus Variolis sanandis plerumque sufficiat, quae fere Tua mens est, eius veram insufficientiam, quam dolui expertus, et mille casus fortuitos, aut infortunatos potius dicendos, qui se eidem insufficientiae toties iungunt, ceteris argumentis, quibus suffulcitur Infitio, inuictis manentibus, simul fortiter pugnare pro eadem. Meum deinde Infortunium,
et

et accedens moeror, mihi noctes atque dies infusurrabat, superfuturam fuisse clarissimam amicam, si puellula, aut et adultior virgo, Inoculationem fuisset experta, dum arti ad extremam potentiam extensae nequitia mali restiterat, et obstacula, nulla circumspeditione praevidenda, eidem fuerant reluctata. Vnum saltem hoc medium seruandi vitam, nullumque aliud tum in mentem venire poterat, neque, puto, rarum adeo est, inter Practicos sat expertos, quod aegros suos sibi ereptos dolentes, interdum aliam viam se elegisse mallent, quam elegerant, quando cum periculoso morbo, pluribus symptomatibus grauioribus, ac contraindicationibus nascentibus, ipsis dimicandum erat. Prouoco ad omnes sinceros et cordatos, si vel doctissimi fuerint. Perspicias ex his EXIMIE HAËNI, quousque Responsioni ad quaestiones Tuas obstrictus sim, quousque per omnimodum defectum experientiarum propriarum ad eas respondere queam. Anne mihi destinando monita contra Infectionem, quae a Te non expectaueram,

saltem discere auidus, quid in therapia mea omiserim, amas me facere Profelytum? sed et hoc non nisi ex animo mihi bene cupiente profectum agnosco.

Siue vero in controuerso hoc argumento idoneus arbiter sim, siue minus, ita interim comparatas esse propositas a Te quaestiones video, et conuincor, ut ab omnibus Medicis piis, cordatis, exercitatis, et doctis omnium regionum, quam seuerissime expendi mereantur. Nisi enim earum vel in hanc vel in illam partem solutio, disputationibus feruidissimis finem imponat, Inoculationemque vel throno imponat, vel perpetuo exilio mulctet, nescio quid ad finem Seculi facile extendendis litibus tandem aliquando terminum constituere queat. Sanxit equidem integrum Collegium medicum Londinense, *Inoculationem summi momenti esse pro salute generis humani, causaeque*

a) *Journal
britannique*

Tom. XVIII.

1755. Nov. et

Dec. et in

huius decisio publice promulgata legitur a).

Sed nondum quies. O quam vellem! MA-

GNIFICE HAËNI! in commoda mortalium

omnium,

omnium, aliquis constitueretur Areopagus, <sup>Taylori
Orat. Harue-
iana p. 52.</sup>
cuius iudices seueri, veritatis amantissimi,
praeiudiciorum iurati hostes, in tenebris
confidentes, audirent Te, Tuosque Anta-
gonistas, Personas ipsas haud videntes, atque
ab omni partium studio alieni, summa men-
tis acie, res, et ipsa facta ponderarent, at-
que ita laudes et vituperia Inoculationis inter
se conferendo, maturatam sententiam pro-
nunciarent. Verum cheu ardentissimum
hoc Votum ad pia desideria refero, et diu
duratura diffidia Variolis inoculandis omi-
nor, postquam nouae turbae Parisiis ortae
sunt, licet ibi, vt relationes publicae testan-
tur, non desint multae Personae dignitate
conspicuae, quae, cum *Comitissa de Belsunce*
et Nobili Foemina *de Boulogne*, felicem ino-
culationem expertis, non obstantibus nume-
rosis inimicis huius inuenti toti generi hu-
mano vtilissimi adhuc habiti, eandem viam
ingressurae sunt a), dum interea in Anglia,
et in aliis Regionibus, Inoculatio strenue in
vsu esse pergit. Integra hodie Bibliotheca
perlegenda est, scriptis pro illa, et contra

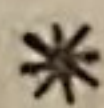
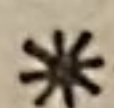
a) ita legi-
tur in nouel-
lis publicis
Hamburgen-
sibus 1763. d.
5. Octobris.

illam refertissima, et peculiare fere hominis
studium requiritur, ad omnia trutinanda, et
conferenda. Tecum ergo ERVDITISIME
HAËNI, qui ad stuporem legisti, qui litte-
rarum commercium cum Medicis longe la-
teque per totam pene Europam diffusis alis,
quod mihi omnino negatum est, quique sum-
ma mentis agilitate et perspicacia polles, de
gloria disputando contendere non audeo,
quae insuper, vt recte mones, tota inanis
est, et nulla, si saltem nos respiciat, salutis
proximi oblita. Valde vereor, ne Tecum in
arenam descendens, et circum ingressus, cursu-
que certaturus, me ipsum frustrarer; ne Tibi
exercitatissimo et perniciosissimo laurea cito de-
cerneretur certa; egoque nunc praecipue elan-
guidus et fractus membra, non passibus ae-
quis Te sequerer, sed longo interuallo post
Te relictus et anhelus a circumfusus specta-
toribus temeritatis arguerer. Felicem me
praedico, quod in virium mearum tenuitate,
quam noui, christianam meam intentionem,
et animi candorem, in re controuersa agno-
scas, neque certe falleris, OPTIME HAËNI.

Atque

Atque quando positis terrenis exuviis, coram tribunali diuino olim vna comparebimus, si omnia fecerimus, quae praecepta nobis erant, Serui tamen inutiles (Lucae XVII. 10.); quando ab eo, cui multum datum erat, multum quaeretur (Luc. XII. 48.); ego, qui donum vt accepi, in alios ministraui, vtcunque bonus dispensator variae gratiae Dei (I. Epist. Petr. IV. 10.) minamque meam non in sudario reposui, sed ea acquirere conatus quantum potui (Luc. XIX. 16. 20.), iustissimo Iudici seueram rationem, de concredita mihi proximi salute daturus sum, ad vnum Redemptoris sanguinem, pro delictis et defectibus meis effusum, spe et fide comitibus, recurram. Quot vero laudabilia opera, quibus gratia summi Largitoris pretium statuet, et SWIETENIVM, et TE, et HALLERV M et WERLHOFIVM, et paucos alios ipsis similes inter Medicos sequentur, quando morituri in Domino beati erunt ἀπάρτι (Apocalyps. XIV. 13.) Sed iam propius ad institutum.

Si aequus et bonus de me iudices, vt spero, et confido, VIR EXCELLENTISSIME! non facile mihi vitio vertes, me hactenus multa bona de Variolarum insitione expectavisse, et generi humano de hoc nouo Inuento gratulatum esse. Licet enim id primo a vetula graeca, a superstitionis macula omnino non libera in actum deducere-
tur, haec tamen non rudes mulierculas, imprudentes non lippos et tonsores, non homines illiteratos, non Medicaistros seduxit, sed regum, principum, procerumue familias attraxit, atque ante paucos annos AVGVSTISSIMVS CAESAR FRANCISCVS permisit, vt Florentiae nosocomium Insitioni dicaretur; omnemque lapidem mouit REX STANISLAVS, vt in Lotharingia introduceretur haec operatio. Excitati simul celeberrimi Medici, statim nouum inuentum illud suum fecere. Summos certe in arte Viros, praecones et defensores suos nactum est, de quorum religione, pietateque, eruditione, fide, candore nemo facile dubitauerit,

uerit, atque in quos ne tantillum suspitionis
cadere potest, quod hominum salutem cu-
rae cordique non habuerint, quod cum co-
rio eorum luferint, quod eorum animas
viles iudicauerint. Insignibus animi dotibus
conspicuos amat et veneratur Orbis, Angliae,
quae vera Patria Inoculationis haberi debet,
Ornamenta, Illustrissimum SLOANE, FREIN-
DIVM, ARBUTHNOT, FULLERV M, MEA-
DIVM, HUXHAMVM, HADOW, KIRKPAT-
RIK, BUTTINI, BURGESS, IVRIN, ARCKE
et RANBY, vt alios bene multos taceam.
Non minori cultu prosequendos statuunt
omnes boni aliarum Regionum spectatissi-
mos Medicos, BOERHAAVIUM, quem Tu
excipis, HOFFMANNVM, HALLERV M,
WERLHOFIV M, HEISTERVM, TRONCHIN,
ROSEN, SCHULTZIV M, etc. An diceres,
sine omni sinceritate, sine omni iudicio,
conscriptam esse *Iustificatam Inoculationem Il-*
lustr. TISSOTI? atque non nisi ampullas et
sesquipedalia verba proiecisse, eloquentis-
simum, sed doctissimum pariter *de la CON-*
DAMINE? Sane hos omnes, et longe plu-
res, obiter saltem attentos fuisse ad rem adeo
B 4 seriam,

feriam, et vni pertinaciae suae, vni praeiudicio, vni philonikiae, innocentium Vitas sacrificiales voluisse, vix statuendum existimauerim, licet multitudo errantium errori veniam non pariat. Plura adhuc monenda habeo. Eo ipso tempore, quo Tu ad me scribis, Viennae adeo assurgit Medicus, Cl. WETSCHIVS, qui in praefatione sua, Schediasmati alicui, ex gallica lingua in vernaculam a se verso, praemissa, magno affectu, magnaue Parrhisia, partes Infitionis tuetur a). Audiri etiam mea sententia merentur celeberrimi Inoculationis Patroni, quando, eius praerogatiuas prae naturalibus Variolis exposituri, ab aetate, ab optimo anni tempore, a sanitate praeuia, a certitudine administrationis curatoriae, a praemeditato occurso, imminenti malo destinato, a corporis praeparatione, a loci opportunitate, argumenta petunt. Namque certum est, et a nemine negari potest, si naturales variolae aggrediantur non adultum, sed pusionem, sub verna aëris temperie, si corpusculum offendant sanum, aut forte fortuna praeparatum, si omnes circumstantiae curationis, regiminis, loci

a) Das bestrittene Vorurtheil, die Einpflanzung der Kinderblattern betreffend. Wien 1764.

loci, vbi aeger decumbit, fuerint ad vota, eas facilius, felicius multo, et certius sanari; eccur igitur, dum haec omnia abesse possunt, et saepissime solent a naturalibus, eorum valorem apud inoculatas consideratu dignum habere dubitarem? Accedunt aduersissimi casus, quando nempe minus opportuno tempore et loco naturales variolae infestant, atque mensium fluxui, haemorrhagiis vterinis, grauiditati, abortibus, puerperio sese infelicititer iungunt, aut peregre degentes, et a Necessariis, a Medico, a pharmacopolio remotos, omnique iuuamine et solamine orbos aggrediuntur. Non sine summo dolore recordor, eiusmodi infortunii, quod ipse expertus sum, recentisque eminentissimi tragicam memoriam iam taceo.

Tu CELEBERRIME HAËNI, si similia occurrerint, vt dicitur, nil superesse credis, quam ingemiscere, cum nobis nil obiicere queamus, et decretum Prouidentiae agnoscere, Infitione mala occulta provocante, mortem producente, et praecise hoc faciente, quod accusatur in naturalibus variolis a).

Nonne autem Inoculationis amici, si eius praerogatiuas demon-

a) *Refutation de l'Inoculation p. 100.*

strare nouerint, hic causabuntur, se ab inexorabili Fato, pedibus subiiciendo, alienos, adorare Prouidentiam, quae tantum abest ut coërceret, vere tutelam nostri nobis permisit, et prudentem futurorum malorum auersionem semper ratam habuit. Vnum adhuc habeo, quod silentio praeterire nolo. Stabilire nituntur Inoculatores, materiem variolosam in Infectione primo aggredi partes externas ignobiliore, et sedem in iis fixiorem nancisci, in naturalibus nobiliores pulmonem primo pati, unde respiratio cita, et qui respiratori respondet, concentus cordis turbatus, diathesis ventriculi phlogistica, etc. neque facile mori Inoculatos ab inflammatione pulmonum, et eorum suppuratione, ob contagium inspiratione haustum, ut innumeros infelices a naturalibus variolis a). Tu VIR DOCTISSIME! illustratione desumpta a viperis, a serpente Guineae, ab oleo tabaci, et Bantamenium telis, probare conaris,

a) Videntur Schultze, medicus Holmiensis, in egregia commentatione de Inoculatione Variolarum, quae versa ex suetica in teutoniam linguam a Ioh. Andrea Murray, habetur in Promptuario Hamburgensi. Prior sectio legitur Tom. XXVI. Part. I. posterior Tom. XXVI, Part. II. hic vide Part. II. p. 137. 138.

ris, infectionem per inspirationem et deglutionem in Variolis securiorem esse, quam cutaneam a). Solide autem Tibi, ni fallor, ^{a) in Quaestionibus} ad haec, et quae inde deducis, respondit Il-^{p. 57. seq.} lustris TISSOT b).

b) Lettre
p. 81. seq.

* * *

Sed ita statueram haecenus, nunc vero
VIR MAGNIFICE, me manu quasi tua ad
aliquod biuium deducis, expectasque a me,
vt vel Tibi rectitudinem vnus tramitis, per
quem plurimos incedentes video, exacte
commonstrem, aut in alterum haecenus a
Te pressum, Te sequar. Nescio vere quo
me vertam, an sinistrorsum, an dextrorsum
incedendum; an standum sit, et diutius de-
liberandum. Consilium capiendum fluere
debet ex curatiore pensitatione tuarum quae-
stionum, ad quas eapropter nunc propius
accedo, licet, vt iam dixi, non mihi, sed
aliis nodorum horum solutiones proprie in-
cumberent. Magno Iudicio, quod sine blan-
diloquentia vltro, et ingenue fateor, illas quae-
stiones X. coordinas, namque tot numero
columnis a coeuntibus peritissimis Archite-
ctis structa nititur Inoculationis Basilica,
hisque

hisque dirutis tota cadat necesse est. Videntur mihi valido tuo concussu quaedam earum nutare, sique repetitis conatibus et aequali robore eas a fundamentis disiicias alter Simson, stabis eo felicior, inter ruderata saluus Expugnator et Domitor, plaudet Tibi praesens Seculum, et aeternum paeana canet grata Posteritas.

Credidissem VIR IN SIGNIS, Te iam posthabitis dubiis, quae Theologiae decidendae relinqui debent, (quae vero summe reverendi sacrarum litterarum interpretes, MADDOX, SOMME, DODDRIDGE, CHAIS, atque catholicae Religioni addictus, Medicus et Theologus, IOANNES MARIA IOACHIM, validis argumentis confutare laborarunt) quaesitum ante omnia:

*An certo certius quivis homo Variolis
serius, ocysus, afficiatur?*

a) Quaestio-
num p. 52. sq.

id enim alibi non omisisti a). Non sine indignatione, et animi quadam acerbitate, quam improbare nolo, inueheris in eos, qui hoc generatim affirmant. Id nihilominus recentissimus Scriptor Cl. WETSCHIVS Vien-

Viennae adeo Medicus, denuo vrſit, fere ne-
 minem a Variolis immunem manere conten-
 dens, et huic fundamento defenſionem Inocu-
 lationis ſuperſtruens a). Tu, Te ſaltem cum iis a) *in Prae-
 fat. Verſio-
 nis, ſchedias-
 matis pro In-
 ſitione, Ano-
 nymi Galli
 p. 12. quod
 habetur in
 Journ. Ency-
 clopedique
 1763. Non.
 p. 65.*
 loqui velle, affirmas, qui concedunt vigefimum
 quemque hominum variolis expertem mori.
 Hac proportione poſita, computum inis
 hominum, Pariſiis, alibique in Gallia, tum
 et in Hollandia viuentium, et ſecundum il-
 lum immunes a morbo excipis. At hi, vt
 nil diſſimulem, mihi nimii videntur. Tu
 vero variolis graſſantibus ſedulo inquiſuiſti,
 quotnam ob conſortium cum aegris, facile
 infaciendi, liberi tamen manſerint. Nume-
 roſos valde, quos ſtupes, obſeruaviſti, et plu-
 res poſt 20 annos mortuos noſti, ſine vario-
 lis. Parce mihi, ſi quaeram, an omnes,
 ſi diutius vixiſſent, certo manſiſſent liberi,
 namque ſeptuagenario et octuagenario maio-
 res iis adhuc laborare poſſunt, teſte experien-
 tia. Illuſtr. MORGAGNI *Epistoſa paulo ante
 citata art. 33.* vel 80 annos natis, accidiſſe
 ſciens ſcribit, vt immunes ſe habentes, va-
 riolis, non ſecus ac pueri inficerentur, et
 his facilius perirent. Habet BORELLVS
 Gent.

Cent. III. Obs. 10. mulierem Bononiensem Gallam, quae anno aetatis 118 variolis periit. Fides sit penes autorem. Adfuerat Amica mea plus simplici vice variolis affectis, et ante paucos annos Necessariae coniunctissimae, cuius obitum acerbè plorabat. Salua interea manserat, et mansuram per omnem vitam sperabatur; sed anno 27 aetatis diro fato suo sese cogeatur submittere.

a) *de insuffic.
method. med.
hist. II.*

Iuuenis, cuius historiam dedi a), adhuc 5 et 9 annorum puer, et in vicinia, et in domo parentum obuias ad tempus eluserat variolas, sed 20 annum agentem rapiebant. Filia mea annos habens 19. iacuit me volente in lecto sororis aegrae, infans aliquot hebdomadam, ut benignas in se deriuaret variolas, deinde adstitit nocte dieque fratri charissimo, eum me nesciente, etiam sub ipsa suppuratione, et exsiccatione, exosculata, vlcera tandem a morbo relicta detexit sua manu, et balsamicis immixtis, obligauit. An tuta erit ad finem vitae? Faxit DEVS! Domestica exempla produxi, ex peregrinis varia producere possem, si iis opus foret.

Ex praesuppositis tuis conaris deinceps probare, plures per infitionem variolas pati, quam naturali contagio, a quo plures exemptos habes. De hoc vero asserto non conuincor. Dispositio interna sine omni dubio requiritur, ut agat contagium, quomodocunque corpus ingressum. Si haec absit, abest effectus, et ab inoculatione, et a contagio naturali inspirato, aut deglutito. Sphaeram receptiuitatis et actiuitatis, earundemque mutuum in se habitum omnibus discipulis, quavis data occasione, in scholis medicis solenter inculcare solebat, fidissimus olim Praeceptor HOFFMANNVS.

Caeterum ut sententiam tuam de Variolis, multos intactos relinquentibus, porro firmares a), confutatis Arabibus, et eos sequentibus, utpote Tibi contrariis, ex multis Auctoribus tibi amicis (simul de duplici inuasionem naturalium testimonia conquirens, de qua seorsim Te duce breui acturus sum) fuse probas, longe maiorem esse numerum hominum, qui ad Vnam variolas veras prorsus ignorant, quam credatur. Adeo remotus sum, ut fidem Medicis praestantissimis

a) in refutatione a
p. 2-30. seq.

mis a Te nominatis derogem, vt potius iis adhuc addam BORELLVM, qui multos se vi-

a) *Cent. III. obs. 10.* disse dicit nunquam variolis mulctatos a). Patere autem iam, vt quae circa hanc rem mens sit Illustr. TISSOTO, breuiter inquiram. Nullibi inuenio in eius scriptis, quod absolute affirmauerit, omnibus sine exceptione hominibus cum variolis conflictandum esse. Dicit saltem, *nimis verum esse, quod fere omnes ipsis subiecti sint* b). Allegat deinde Arabes, necessitatem vniuersalem affirmantes; sed vere testimonium eorum nil valet, vt recte mones; nam nititur praeiudicio de sanguine materno menstruo restitante, omnesque qui eos sequuntur, ea propter infidi assertores haberi debent, quanquam *Rhazes* a communi necessitate vnum vel alterum mortalium excipiat. Verum dein bene multos Scriptor s TISSOTVS adducit, ab hoc errore immunes, qui tamen nihilominus vel nemini parcentem morbum Variolas appellant, aut raras esse exceptiones contendunt. PRIMEROSIVS et DIEMERBROECKIVS, et inter recentissimos Cl. LUDWIG, valde exiguum numerum dicunt esse eorum, qui

qui liberi maneant. Alii inter multa millia, paucos esse hoc priuilegio gaudentes, asseuerant. RIVERIUS vix vllum mortalium variolas euitare posse, scribit. MEAD vix inter mille vnum tutum credit. *De la CON-* DAMINE malum hoc totum genus humanum subiugare, numerumque eorum, qui vitae humanae terminum sine eo attingunt, adeo exiguum esse notat, vt exceptioni a communi regula non locus sit. Vt plures taceam. Iam celeberrime HAENI! agmina duo Virorum in arte exercitatorum, pro Te, et pro TISSOTO militantium, conspicio; an vel a tua parte, vel a TISSOTI, stantes, omnes veritatis osiores, et falsarios habere debeo? Auertat hoc DEVS! vt in merita eximia Magistrorum in arte adeo ruditer peccem. Hypotheseos fauor, qui ab eruditissimis quandoque non abest, non potest inculpari; nam Auctorum plurimi et pene omnes, vel Tecum, vel cum Tiffoto facientium, nec pro Infitione, nec contra eam, canones suos stabiliuerunt, sed hic, vt simplices historici, considerari queunt. Aut ergo vtrinque aliquibus defuit in obseruando ac-

curatio, aut alienis experientiis fidem praecipites adhibuerunt, aut Praeceptorum suorum placita secuti sunt. Non inquiram, sed lis adhuc pendet. Quid ego? ibo in medio tutissimus, non interim callide bilinguis, quod elogium in perpetuum deprecor. Asfero sincerus, si mea experientia aliquid valeat, nosse me homines, qui variolas nunquam passi sunt, sed non adeo multos. Medicos practicos interdum hac praerogativa gaudere miror. De Ill. OOSTERDYCKSCHACHT Tu recenses, quod cum patre, matre, et sorore, Variolas ignorauerit a). Si recte memini, nec Illustris HOFFMANNVS, nec celebris olim apud nos *Christianus de HELWICH*, Practici longaeui, totiesque inter variolas laborantes versati, ipsi vnquam iis laborarunt. Saltem filia Cl. de HELWICH post 40 aet. annum mortua est, sine Variolis. Peculiares Idiosyncrasias dari asserit HVXHAM b), a morbo hoc penitus securas manentes, prouocatque ad Aniculam aegris seruire solitam, et Pharmacopoeum per multos annos inter illos degentem, sine proprii corporis infectione. Lubens ergo accedo

a) *Refut.*
p. 28.

b) *de Variolis*
p. 8.

accedo asserto Tuo ILLVSTRISIME HAE-
 NI! quod tamen, bona Tua pace, paulisper
 restringendum censeo. Demus nimioseffe,
 qui inter mille vix vnum effugere variolarum
 iugum existimant, 'Tu ceu fundamentum
 tuae computationis ponis, Inoculatoribus qui-
 busdam concedentibus, vigesimum quem-
 que esse liberum a), Tissotus, qui concesserat,
 vix 25 quemque esse vacuum b), alibi in-
 ter 500 vnum exemptum sumit c). De-
 trahantur his quingentis trecenti et octua-
 ginta, atque centum tuis viginti addantur,
 statuaturque, inter 120 vnum manere inta-
 ctum. Forte haec proportio stabilita vtcum-
 que experientiae respondebit. Si neges, et
 tuam feruare volueris, dicam, perinde esse,
 siue maior vel minor numerus sit exempto-
 rum, si referantur ad illos, qui vere mor-
 bo afficiuntur, haftenusque Inoculationem
 vel parum perdidisse vel nihil. Namque
 iam quaestio alia nascitur, quam a Te ex-
 pectauissem :

a) Quaestio-
 num p. 55.

b) Inocul.
 justif. §. 21.

c) Lettre
 p. 77.

*An Inoculatio illis adfricet Variolas, qui
 sine ea ipsas haud passi fuissent?*

Certissimis experimentis constat, dari homines quosdam, quibus administrata insitio nullas prolicit variolas. Id Tu haud negas, cum de frustranea insitione loquaris, ut in sequentibus videbimus. Si omnibus hominibus sine exceptione ab hac variolae erumperent, paucissimis etiam saltem a naturali infectione liberis manentibus, tum et hos paucissimos frustra in artificialem morbum detrusos queri poteramus, a quo natura ipsos vacuos voluerat. Verum dum et Insitio, optime licet administrata, interdum effectum caret, inferunt exinde eius patroni, atque haud immerito, illos, qui semen aliquod insitum non gerunt, aut si mauis, internam corporis dispositionem non habent, ut naturali contagio accedente, certo tempore subiiciantur variolis, etiam ab insitione nullas obtinere.

Deinde vrgent, numerum eorum, qui post Insitionem institutam manent liberi, ita fere se habere, ut eorum, qui natura non proni sunt ad morbum. Patet ergo, siue horum plures fuerint, siue pauciores, numerum

rum aegrorum Infectione non augeri. Saltem in posterum eo allaborandum crediderim, ut accuratissime constaret tandem, quot inter mille homines inoculationem frustra experti essent, et liberi mansissent a Variolis ad ultimum terminum vitae humanae, et quot inter mille homines a naturali contagio ad eundem vitae terminum morbo non laborarint. Si post repetitas experientias numerus utrinque foret par, vel non multum dispar, hoc respectu nil dignitati Inoculationis decederet. Sed hoc opus hic labor est.

Deinde euidenter determinandum adhuc restaret, an qui inoculationem frustrantur, sint illi ipsi, qui naturali dote morbo non subiacent?

Supereffet adhuc curatior inquisitio, sitne contagium artificiale fortius et periculosius naturali, aut contra? Sed de hac re agendi alio loco dabitur occasio. Vita superstes, et mors ab vno et altero vel frequentior, vel infrequentior, hic decidunt.

Apud immunes in totum ab hoc morbo, vna et altera infectionis via perinde se ha-

bebit; nam eiusmodi felices mortales nec artificiale virus, nec naturale ferit.

Non infrequens etiam quaestio est, circa disputatam in vtramque partem Infectionem,

An cum pure variolarum infectio, et cum eius vehiculo, immitti in corpus queat fomes morbosus alius, contagiosus?

Verum ad quaestionem hanc, cum emphasi
Cap. III. vnus instar omnium respondet MEAD a):

Vix crediderim, inquit, hoc unquam fieri, ut vnus morbi seminium alterius, qui diuersae sit naturae, genitalem materiam secum ferat commistam. Idem monet KIRKPATRICK

Sect. VI. Vana propterea spes est parentum, quando infantibus scabiosis, crusta lactea et achoribus, morbillis, rubeolis, scarlatina febre etc. adfectis, mitiores olim ominantur varicellae. Aequae vani sunt, qui peiores ea propter metuunt. Habent omnes hi et reliqui morbi cutanei suum semen specificum, suum indiuiduale ingenium, quorum vnum alteri nec addit aliquid, nec detrahit, sed quodcunque sibi proprios, pro corporum diuersa
 indo-

indolē, edit effectus a). Vidi scabiei, et ^{a) Conf. Hoffmann. Med. Syst. Tom. IV. Part. V. c. V. p. 192.} crustae lacteae, et morbillis antea sanatis aut perdurantibus, pessimas, sed et benignissimas accessisse variolas. Notat adeo celeberrimus KIRKPATRICK *Sect. VI. p. 200.* pus ab homine desumptum, qui lue venerea laborabat, inscio Pharmacopoeo, Iuenculaeque cui-dam insitum, optimas produxisse variolas, nec post aliquot annos, vel minimum signum implantatae foedae siphylidis in ea emeruisse. Coeterum autem (cum Meadio loquor.) *ut cunque res sit, insanus foret Medicus, qui, nullo delectu habito, ex quolibet corpore pus morbidum sano inferendum extraheret. Accommodatissimae ad hunc usum sunt, infantum aut puerorum coetera sanorum, et parentibus, quoad eius fieri potuerit, sanis prognatorum Variolae.* Idem consilium pro hac obiectione diluenda, quae eius tertia est, ad quam respondet, quoque sapienter suppeditat *Celeb. de la CONDAMINE.* Egregie etiam illa confutatur a recentissimo scriptore *Anonymo Gallo* b).

b) Vide Wetschii versionem p. 48. sq.

Iam tandem, sine vltterioribus ambagibus, ad illas ipsas quaestiones, in Tua responsione ad meam epistolam mihi propositas, accedam ERUDITISSIME HAËNI! atque album et atrum certius a se inuicem discreturus, vbi opus fuerit, paulo fusius, contrariis iuxta se positis (quod bona Tua pace fiet), omnem quam possum operam, earum decisioni, aut euolutioni vberiori candidus et circumspectus impendam. Amicus mihi Aristoteles, amicus Plato, sed magis amica Veritas.

QV AESTIO I.

An dantur Variolae naturales primae et secundae?

Afferuerat Celeb. TISSOTVS, vniuersalem Medicorum consensum esse, quod in genere semel saltem homines variolis laborent, et falsum haberi debere, aliquos bis laborare; eaque propter GOHLIVM palam affirmasse, hucusque nondum probari potuisse, vllum mortalium Variolis bis adfectum fuisse, omnesque expertos Practicos

ita

ita statuere, DIEMERBROECKIO forte excepto. Si de veritate eorum, quae refert, dubitetur, certum tamen esse dicit, raro hoc fieri, atque proinde nullam exceptionem a regula vniuersali faciendam esse. Porro commemorationem Variolarum iteratarum non aliunde deducendam contendit, quam quod verae variolae cum spuris, et aliis pustulis confundantur, quia symptomata, eruptionem antecedentia et concomitantia, sibi in utroque genere sint valde similia a). Quin^{a) Inocul. iustif. §. 7.} sese euicisse putat, semel saltem hunc morbum hominem prehendere, quia nullus Medicus bis in vno subiecto eum sanauerit. Si autem certum esset, vere bis subinde variolas affligere, consultum fore pronunciat, bis eas inoculare, vt nunquam cum periculosis symptomatibus hominem inuaderent b). Imo^{b) §. 7. in fine.} vero, quod magis est, inter tres positiones fundamentales, cui omnis innitatur Inoculatio, ab egregio Viro stabilitas c), vltima sic^{c) §. 21.} sonat: *Illi qui semel mulctati sunt Variolis, nunquam secunda vice ipsas experiuntur.* Atque a TISSOTO cum aliis nequaquam dis-

a) Cap. III.
p. 60. Edit.
Götting.

sentiens longaeuus, et magnae auctoritatis
Practicus MEAD, *Experientia compertum est*,
inquit, *nunquam iterum reuerti posse Vario-*
las a), huicque non minus vt ille, Infectionis
praestantiam, quam commonstrare aggredi-
tur, superstruit. Plura adhuc dicere debeo;
adeo de huius rei veritate conuictus est ve-
nerabilis hic Medicus, vt grauida forte va-
riolis laborante, si abortio non fiat, prolem
omnem vitam a malo hoc immunem transi-
gere scribat, nisi forte ante in lucem edatur,

b) Cap. II.
pag. 54.

quam pustulae maturitatem sint assecutae b).
Neque certe obiter haberi potest notabilis
historia, quam tradit, de muliere, quae
variolas diu perpeffa erat, atque sub finem
graviditatis marito suo ipsis laboranti con-
stanter affedit, neutiquam infecta, foetum
tamen tandem edidit mortuum, totoque cor-
pore, mirum visum, pustulis foedatum, et
aperte comprobantem, se lue hac consumtum

c) pag. 55.

fuisse c). Nosti EGREGIE HAËNI con-
clusionem, quam inde elicit MEAD: *Nemo*
igitur mortalium quenquam hoc periculum bis
vnquam subire posse, vel minimam suspicionem

fouere

fouere debet. Quod matronae variolis laborantes ediderint foetus, eodem morbo affectos, qualia exempla ipse MBAD a), ^{a) C. II. p. 54.} HILDANVS b), ^{b) Cent. IV. Obs. 55.} ETTMÜLLERVS c), ^{c) Prax. Tom. II.} LANZONVS d) et alii suppeditant, quaeque ego ^{d) E. N. G. Cent. I. p. 199.} ipse in propria vxore obseruaui, non mirum; verum quod prorsus intacta matre virus ad foetum transire potuerit, ut ni fallor, de foemina aethiopica etiam alicubi narrat RVYSCHIVS, id admiratione dignum, et speciosum primo intuitu contra duplicitatem variolarum possibilem, argumentum praebet. Sane quia omnibus Anatomicis et Physiologis asserentibus, foetus considerandus est tamquam pars suae matris, et si ita loqui liceat, tamquam aggregatum temporarium ad eius viscera; quando nil ad foetum transit, nisi per sanguinem maternum, cum quo ceteroquin tot vitia ipsi communicantur, inspiratione et deglutitione prorsum hic cadente, per rerum naturam impossibile fuisse videtur, foetum matris laborare potuisse variolis, nisi ipsa antea secunda vice infecta iisdem laboraret, et foetus laborauit tamen, secunda

cunda infectione matris non amplius possibili, licet inspiratum ab ea variolosum virus succos eius peragrauerit, non nisi eorum ministerio foetui communicandum. Verum ulterius progrediuntur, qui simplici tantum vice variolas homines impetere credunt. Adfert Cel. SCHULTZIVS notabile exemplum infantis, a Cel. Rosen observatum, qui ex ergastulo materno crustas et cicatrices secum attulit, atque post 6 annos, fratribus et sororibus suis variolis laborantibus, immunis inter eos mansit a). Deinde exhibet varia exempla Infitionis, quae altera vice repetita non amplius produxerit pustulas b), et hoc saepius factum fuisse dicit. Idem omnes inoculatores vrgent, atque cum eo pronam exinde consequentiam eliciunt, Variolas etiam naturaliter non bis euenire. Cl. MURRAY diff. *de fatis Variolarum in Suecia, 1763. edita*, falsum esse scribit, quod asserit *Sidobre*, Variolas in Suecia saepe iterum recurrere. Interea tamen Celeb. TISSOT, quanquam antea aliter statuisset, atque adhuc sub initium gallicae Epistolae, ad Te, VIR

a) *Part. II.*
p. 147. 148.

b) *Part. II.*
p. 171. 172.
173.

HONORATISSIME, scriptae, Inoculationem strenue tuiturus, inter alia, quae ipsum pro eius partibus stare faciant, conuictus posuisset, *quod semel saltem homo Variolis laboraret, non secunda vice* a), mitius tamen breui sentire incepit. Scilicet in eadem epistola b), multis interiectis, quod omnino laudari debet, quodque Tu recte, non nisi magnorum Virorum esse, notas c), ingenuus confitetur, se errauisse, fidem habentem Celebribus Autoribus, positue negata iteratione morbi. At interea rariores esse casus monet, ac Tu quidem putas, eaque propter ex scriptoribus multis probatis, a quibus Arabes abesse mallet, neutiquam nullitatem, sed raritatem casuum euincere molitur, confundi etiam a celebribus medicis, veras et spurias variolas, affirmans. Sincere scribo; dum per hos 32 annos a principio praxeos, bene multarum familiarum, in vrbe, variarumque extra eam, in Principatu Vratislauiensi, vnoque vel altero alio Silesiae, Medicus ordinarius exstiti, morbosque eosdem toties in vno subiecto, bis, ter, quater

a) *Lettre a Mr. de Haën en reponse a ses questions sur l'Inoculation p. 3.*

b) *p. 90 - 98.*

c) *Refutation. p. 30.*

ter sanandos habui, inter eos tamen nunquam, quod candidus testor, primas et secundas variolas naturales obseruaui. Igitur fere certus credidi diu, has rarissimas esse debere, maxime cum nouerim Medicos, qui nullas, nullum qui repetitas Variolas in se ipso expertus esset, quod tamen ob perpetuum cum eiusmodi aegris commercium, saltem vni, prae mille aliis hominibus commercium hoc vitantibus, euenire debuisset. Confirmatus sum in mea opinione obseruatione certissima, quod saepe spuriae variolae cum veris confundantur, quod et asserit Cl. SCHVL-

a) *Part. II.* TZE. a),
p. 169. 170.

licet hae febre praecedente, tempore eruptionis, et toto decursu ab illis valde omnino distinctae esse soleant. Externa tamen vtrarumque facies interdum sibi respondere videtur, et quaedam symptomata sunt analogae, cumque et variolae spuriae mox faciliores, mox difficiliore toleratu sint, et numero differant, fieri omnino potest, vt peioris notae spuriae, pro melioris notae veris habeantur, non a mulierculis tantum, sed etiam a Medico non satis exer-

exercitato, et ante eruptionem non aduocato. Vidi saltem, pufiones aliquando plus aegrotare a variolis spuriiis numerosioribus, quam a veris benignissimis paucioribus. Vidi proprium filium circumire tristem, languidum, deque dolore capitis, de appetitus defectu, de frigore et calore reciprocis, dum pulsus vere febrilis erat, conquerentem audiui, ad tertium diem, erumpentibus deinde variolis spuriiis, spissum, subflauum et puriforme liquidum continentibus. Tales praecise rerum conditiones expertus sum in Excellentissimo Viro, olim Curiae supremae Silesiacae Praefide, nunc Ministro in Aula Berolinensi a). Numerosissimae erant variolae spuriae, praegressus erat duorum dierum languor, anorexia nauseabunda, cum motibus febrilibus, antequam vocarer. Aderant in ciuitate passim verae, quibus tamen se in teneriore aetate iam laborauisse Illustrissimus aeger asseuerabat, quas vero in nato ultra 30 annos, iam prae spuriiis, expectauissem. Continebant pustulae serum densum, flauescens, negotiisque publicis intentissimum

Virum

a) vide Sche-
diasma meum
de methodo
medendi Va-
riolis insuffi-
ciente.

Virum, donec exficarentur et deciderent, ultra octiduum domi detinebant, lectulo non equidem affixum, foueas in facie passim relinquentes. Condonandum fuisset Medico nondum sat diu in praxi versato, si vere spurias has variolas, pro veris benignioribus secundis habuisset. Taceo puellam, ^{a) l. e.} de qua iam dixi a), verum alios casus in promptu habeo. Laborabant in nobili familia d. G. tres filiae cum filio, variolis spuriiis, veras bonae notae exacte aemulantibus, non sine symptomatibus molestis. Medicus aliquis, auia, pater, mater, amici, amicae, ludimagister, gerula, famulitium omne, de bonitate variolarum verarum, spe recuperandae salutis, et superandi morbi, quem semel superare oportet, sibi inuicem, aegrisque gratulabantur. Ego renitebar solus, variolas non nisi pro spuriiis me habere constans declarabam, omnibus contradicentibus, adeo ut reluctari desinere deberem, saltem pronunciata sententia, veras olim certe adfuturas. Praeteribant tres solidi anni, en autem praeter expectationem, suum aduen-

aduentum molestioribus symptomatibus praedicebant verae, tota familia petebat veniam, suamque pristinam deprecabatur incredulitatem. Filiarum vna a discretis, altera a cohaerentibus sine multo labore liberabatur. Tertia, ob confluentes, ingens vitae discrimen inibat. Sed maius adhuc erat fratris vnici periculum, licet distinctis saltem laboraret. Etenim, non obstante legitimo in reliquis per omnia stadia decursu, a primo insultu vsque ad diem 12. sine remediis, et regimine calidis, sui haud erat conscius, et delirabat, ita vt meningibus pustulas insidere, haud semel autumarem, feliciter tamen seruabatur. Mentionem adhuc breuibus faciam filiae decennis, spectabilis inter nostros Mercatoris itali, M. Adfui ipsi ante 6. annos post alia mala variolis spuris laboranti, cum duobus Collegis, vno me seniore, altero iuniore. Hic mecum faciebat circa diagnosis, ille non nisi veras cum omnibus adstantibus in ore habebat. His diebus exacte veris corripitur puella, quas ille, si viueret, prae fracte pro naturalibus secundis declaraturus foret. Similes historias plures ad-

scriberem, si iis opus esset. Constat interim ex his omnibus, non satis valida esse testimonia aegrorum, si praecipue pusiones laborauerint, nec agnatorum, nec parentum, quin et quorundam Medicorum, neque ab iis tuto concludi posse ad morbum duplicem; si enim hi falli queant, adstantes falli et fallere tanto citius poterunt. Colophonem

a) de Variolis p. 7. et 8.

Edit. Germ. Monachii

1757.

nant consideratu dignissima verba H V X H A-
M I a): *Virus variolarum, inquit, illorum, qui morbum iam sustinuerunt, cutim saepe adoritur, multasque pustulas exire facit, veris et duratione, et modo, quo incrementum capiunt, et ad maturationem pergunt, simillimas, absente interim febre. Hoc ipsum iis SAEPISSIME euenit, qui inter aegros versantur, et eorum curam gerunt, maxime si sensibilem cutim nacti sint. In his casibus infectio saltem aggredditur eius glandulas, non vero transit in sanguinem, qui mutatus a primo contagio, semel eo excusso, non amplius sese vinci, et deprauari a veneno patitur. En ponderosum satis contra veram iterationem verarum variolarum argumentum! Sed et ante aliquot menses*

menes Parisiis eam oppugnauit Cel. ANONYMVS, refutatis publice quaestionibus, quas contra Infitionem mouerat Anonymus alius. Hic prouocat ad Seniorem Facultatis Med. Paris. Cl. de LEPPY, qui aegrum bis variolis veris laborare vidit. Ille adducit Practicum Senem, Cel. de MOVLIN, qui fassus est, se tales nunquam obseruasse, atque dein spurias cum veris etiam a Medicis confundi ratus, citat Cel. KIRKPATRIK, TISSOTVM, Cl. WERNERI dissertationem, *de causa cur homines semel saltem variolis laborant*, locumque quendam, huc facientem, a me ipso beneuole mutuatur, et Systemati Cel. de ROBERT, quod habetur in Journal encyclopedique 1763. Oct de vnitate verarum variolarum subscribit a).

* * *

a) vide Versionem Wet-schii p 38 seq.

His ita excussis, credo, aliud quid a me vix expectabis, EXPERIENTISSIME HAËNI, quam vt Tuas historias, de primis et secundis variolis naturalibus, siue alienas, siue proprias, in dubium vocem, tuosque testes numero XXVI et plures, non satis idoneos declarem. Noli vero, obtestor Te,

citius de mea mente iudicare, quam eam exposuero. Merebantur adduci, quae adduxi; meretur arrectis auribus audiri modo laudatus H V X H A M. Dantur tamen regulae, secundum quas spuriae et verae possunt distinguui, et distinxit eas ipse sat accurate, Illustr. HALLERO et LINNAEO, quos ob summam in distinguendo peritiam merito extollit TISSOTVS (Lettre p. 92.), multum inferior. Neque ut recte, animo paulisper commoto mones, licet ludere cum arte seria, bonisque artificibus a). Esto! per ea, quae disputaui, constare, numerum hominum variolis bis laborantium minuendum esse, et spurias pro veris non raro haberi potuisse, et habitas esse. Tu vero auctoritate praestantissimorum Virorum, pluriumque, quam pro se militantes coordinauerat eximius TISSOTVS, et tua propria euincis b), *pluries, saepius, multoties*, occurrere homines, qui bis, ter, imo quater, veris variolis laborent. Intra 12. annos quinque recurrentes inuenio in Act. N. C. Dec. II. Anno VI. Obs. 9. et septima vice iis cruciatam tumque abreptam annosam valde foc-

a) Quæst.
p. 69. in fine
et seq.

b) Quæst.
§. 4. et Refu-
tation. p. 1-39.

foeminam apud BORELLVM *Cent. III. Obs. 10.*
 Abeſſe ab acie tua, quam inſtruis, ſine tuo
 detrimento poteſt Cl. *Cantwel*, qui Inocula-
 tor olim, deinde apoſtata, Inſitionis Fauto-
 ribus placere nequit. Non tango Tuam
 ipſius deſenſionem a). Scio inter alia ipſum a) *pag. 34.*
 aſſeruiffe, in Gallia non rarum eſſe, homines
 plus ſimplici vice decumbere Variolis, et
 plures hitorias ſuppeditare, vt hoc probet.
 Verum apud SCHULTZIVM b) lego, mul- b) *Part. II.*
 tos expertiſſimos Practicos in Gallia hoc *pag. 167.*
 negauiffe. De cuius integritate et fide vis *Not. 46.*
 vt dubitem? Sed omnium, aut plurimorum
 ſaltem, qui Tecum faciunt, ſuffragia admit-
 to, et rata habeo. Ipſe BOERHAAVIUS
 (in Comment. ad Aph. 1381.) in ea fuit ſen-
 tentia, qui diſcretas habuerunt, adhuc con-
 fluentibus laborare poſſe. Si narratiunculas
 ſubminiſtrares a foemellis et aniculis conge-
 ſtas, ſi teſtes auritos produceres, ſi a Medi-
 cinæ ſacris alienos aſſertores cumulares,
 ſuſpicioni et oblocutioni locus eſſet. Verum,
 adductis teſtibus tuis numero XXVI. omni-
 bus, Tibi, Practicis tribus celebribus Ba-
 tauis, Medico cuidam Pariſiis claro, Viris
 D 3 egre-

egregiis, SABITZ, HOLTZBAVER, MOLINARI, Magnifico *de* FETZER et KESTLERO fidem derogare velle, atque ita edicere, quod omnes variolas spurias a veris discernere nequiverint, vel neglexerint, id certe absonum, insulsum, et temerarium haberem. Si quam rigorosissime, secundum omnes regulas logicas, probabilitatem historicam examino, ea hic omnino nascitur, atque requisitis necessariis sensualibus omnibus coëuntibus, per factorum euictam existentiam, ad dignitatem Veritatis assurgit, cui amplius nil dubiae fidei adhaeret. Non, opinor, de eius perspicuitate amplius anticipites haerebunt, aequi omnes et iusti Insitores. Equidem de omnibus dubitandum voluit CARTESIVS, sed prudenter dubitare decet. Si ad adstructam a Te veritatem, *plus quam varius, bis euenire Variolas*, extenderetur irrationalis aliquis Pyrrhonismus, ei inhaerentes ablegarem ad Venerabilem *de* HALLER, *de illa Secta, quae de omnibus dubitat*, elegantissime differentem. Neque pertinacia haud admittere volens sibi adversa, eapropter eorum existentiam et valorem
facit

facit cessare. Certum interim est, aequè bonos, et honestos, et publici boni studiosos habendos esse Viros, duplices variolas vel negantes, vel admittentes. Illi eas sine dubio vere non obseruarunt, aut ex praeiudicio praeteruiderunt; hi nimis visibiles sibi-que quasi obuiam incedentes, non potuerunt non suis oculis usurpare. Quodsi vero etiam Iteratio esset rarior, a raritate ad non existentiam, non posset valere conclusio. Dantur morbi, aliorum respectu, apprimè rari, a multis veteranis Practicis haud visi, Diabetes, Catalepsis, etc. ipsam veram inflammationem hepatis rarissimam esse, peculiari dissertatione probauit HOFFMANNVS; an vero proinde morbi hi pertinent ad entia rationis? Stat ergo Tua Thesis salua, neque eidem quicquam detrahit Meadianum assertum, foetum manere per omnem vitam immunem, si editus fuerit a matre variolis iam suppurantibus laborante. Eatenus enim saltem immunis erit, si ad duplices variolas natura non fuerit dispositus. Neque feriet Te, eius historia, matris gravidæ, cuius foetus in vtero variolis laborauit, ipsa, quæ

D 4

eas

eas iam experta erat, sospite manente. Nam et haec mulier per idiosyncrasiam suam non fuit disposita ad duplices, quemadmodum hominum plurimi. Potuit, quia iam semel laborarat, ea propter virus, licet inhaereret eius sanguini, eidem adiaphorum esse, quale foetui non erat. Nulla vero conclusio ex hoc casu elici potest, omnes homines perinde non bis variolas pati posse, quemadmodum haec mulier, aliorum corporis habitu in firmis et fluidis aliter constituto. Quod si etiam prorsus ignoretur modus, quo ipsa, se illaesa manente, communicavit foetui virus, et explicari nequeat, nil tamen fidis observationibus de duplicatis variolis proinde decedit. Iam vero ardua inquisitio suscipienda est, an stante veritate, veras variolas non raro bis, ter, inuadere, inoculatio aliquid perdat de suis laudibus, an minus? Nollem ego illis tantillum detrahere. Verum si quid video, quando ultro, et bona voluntate, et deliberato consilio, inter tria fulcra, quibus illa tota innitatur, a Celeb. TISSOTO vnum stabilitur, *certitudo, non amplius redituri mali, si semel superatum sit,* omni-

omnibus infitoribus in hoc elogio consen-
 tientibus a), quodammodo id fulcrum in
 ruinam vergere videtur, rerum usu contra-
 rium docente. Atque de eo fulcro ego fere
 metuere incipio, vbi forte per accuratio-
 rem observationem, et repetitam experien-
 tiam increfcat numerus hominum, bis vario-
 lis affectorum, nisi potenter succurrant,
 quorum interest. Adest intrepido animo
 Ill. TISSOTVS, vrgetque, si certum fue-
 rit, bis aliquibus naturales euenire variolas,
 bis esse inoculandas b), vt iam in anteceden-
 tibus retuli, ne vnquam cum prauis sym-
 ptomatibus inuadant. Optimum est hoc con-
 silium, fateor, si vniuersalis experientia annuat,
 inoculatas nunquam comitari praua sympto-
 mata, quod ego hic adhuc in medio relin-
 quo. Tu interim et in *Refutatione gallica* c),
 et in *Responsione ad meam epistolam apologeti-*
cam, exemplis euicisti, nequaquam, vt sup-
 ponitur ab infitoribus, secundas variolas na-
 turales, primis semper esse benigniores,
 verum saepe multo peiores. Id illustris vir-
 go p. 11. 12. Comes iuuenis a. p. 13-16.
 Comes alius p. 17. aegrique magnificorum

a) *Inocul. justifié* §. 21.
idem Iurin
Relation du
Succès de
l'Inoculat.
 p. 9. 11 *Chais*
essai apologetique p. 55.
Kirkpatrick
 p. 119. *Journ. britannique*
 par Maty
 1754. Nov.
 Dec. p. 424.

b) *Inoculat. iustific.* §. 7.
 et *Lettre*
 pag. 98.

c) p. 37. 38

a) pag. 21.

Virorum, FETZERI et KESTLERI a), abunde probant. Insuper Tu ATTENTISSIME HAËNI, prouocans ad ipsos insitionis patronos, negas, ipsam semper benignas variolas parere, de qua re alibi Tecum dispiciam. Verum aliis adhuc armis defensurus suam inoculationem, insurgit Cel. de la CONDAMI-

b) *Commentatione de Inoculatione Variolarum publice lecta Parisiis 1754. quae habetur in Promptuario Hamburgenfi, Tom. XVII. Parte I. vide p. 42.*
43.

NE b), quem imperterritito placidoque vultu perorantem, audire iuvat. *Nil attinet, inquit, nouisse, an naturali via homo bis variolis laborare queat. Ponamus hoc euictum esse, non tamen inde sequeretur, post insitionem illum eidem morbo adhuc expositum manere. Sub certis circumstantiis, naturales causae aegritudinis, semen variolarum in quodam corpore non penitus euoluunt, ita, ut sufficiens fomes pro iteranda suo tempore fermentatione adhuc restitet. At non sine magna probabilitate asseri potest, materiam variolarum per virus eiusdem ingenii, quod vulneris externi beneficio sanguini insinuatur, eoque actiuam reddi, ut plenarie et quoad omnes particulas euoluatur, atque ut nihil prorsus de eadem, pro secunda aliqua evolutione, amplius supersit. Agam de hac sententia belle supposita, sed*

sed non euicta, alibi. Verum sine omnibus
 ratiociniis, quibus alia opponi possunt, non-
 ne hoc sufficit ad timorem excutiendum, ne
 forte variolae aliquando redeant, quod per
 triginta, et quod excurrit annos, ex quo
 inoculatio in Anglia administrata fuit, asse-
 rente Cel. *de la CONDAMINE* a), qui ad
 TIMONE, PILARINI, IVRIN, *Lettre de*
Richard Wright, et de Perrot Williams pro-
uocat, nullum exemplum produci potuerit,
 vllum, qui variolas insititias semel superauerit,
 in hunc morbum denuo, vel contagio na-
 turali, vel artificiali, delapsus fuisse?

Videntur haec obseruata tollere felici-
 ter omnes difficultates, quae insitioni a dupli-
 citate variolarum enascuntur, operae preti-
 um igitur erit, in veritatem eorum quam
 studiosissime inquirere, atque Tecum, PRAE-
 STANTISSIME HAËNI, pergere ad argu-
 mentum, quod habet

QV A E S T I O II.

*Dantur ne variolae naturales post
insituias?*

Hoc constanter negant inoculationis Pa-
troni ad vnum pene omnes. Nubem
Virorum, omni existimatione dignorum,
contra Te STRENVISSIME HAËNI mili-
tare video. Animosum agmen ducit Cel.
KIRCKPATRIK a). Hic omnimodam se-
curitatem post insitionem probat, et illam
deducit ab ipso principio receptionis eius
in Anglia, cum experiundi causa instituere-
tur in hominibus, qui ob turpia facinora
vita priuandi erant. Inter eos *Richard Euans*,
qui vno anno antea in carcere variolis la-
borauerat, insitionem frustraneam expertus
est, atque *Elisabeth Harris* post inoculatio-
nem, curam gessit duorum, ac deinde 20
aegrorum, variolis laborantium, secura
manens. Prouocat simul KIRCKPATRIK
ad *D. Nettleton*, inoculationi olim subiectos
pueros, aliis aegris naturalibus adfectis, in
eodem lecto accubuisse postea, neque am-
plius infectos fuisse, asserentem. Refert
deinde

a) *Señt. V.*
p.171 (Germ.
edit.) seq.

deinde, se novisse virginem, *Bather*, 12. annorum, quae aliquibus septimanis post inoculationem sibi ipsi studio vulnus denuo infligebat, et ter per tres dies ipsi pus immittebat, atque 8 diebus elapsis leuiter quidem aegrotabat, per aliquot momenta, febris et variolarum expers. Porro, inuehitur in illos, qui contraria exempla de iterata infectione antea inoculationem expertorum, malitiose in publicum disseminarunt, quales historias ad se delatas, ipse, accedente legitimo circumstantiarum exactoque examine, falsissimasprehenderit. Non possum hic, dum a studio partium alienus, aequitatem colo, dememinisse experimentorum institutorum cum pueris, superata infectione in lectulos eorum, qui naturalibus laborabant, decumbere iussorum, nec non periculorum factorum per repetitam inoculationem, semper sine noua eruptione Variolarum, qualia memoratu digna leguntur apud *I V R I N a*), *CH A I S b*), *M A T Y c*) et alibi *d*). Non igitur miror,

a) *Relation du Succès de l'Inocul. traduite de l'Anglois a Paris 1725.*

b) *Essai apologetique p. 55.*

c) *Journal britannique Nov. Dec. 1754. Art. IX. p. 424.*

d) e. g. *apud Schultze Part. II. p. 143. 144.*

miror, adeo confidenter pronunciare Cel.

a) *Inocul.
iustif. §. 21.*

TISSOT a), inoculatione perfunctum ab altera inuasione securum esse, cum variolae

b) *et §. 65.* bis non affligant, et alibi b) audacter asserere:

triginta annorum experientiam vanum timorem illum fugauisse, quod insititias olim naturales excipere queant; ne vnum dari ex inoculatis, qui denuo variolas in suo corpore viderit; nec vnicum exstare exemplum, quod inoculatio bis repetita bis variolas produxerit, omnia argumenta hostium insitionis circa hoc momentum ficulnea esse; non amplius possibile esse, vt in hac re erretur, cum euictum sit, inoculatas variolas in perpetuum a naturalibus liberare. Atque prorsus eadem affirmat, asseuerat, et vrget Eru-

c) *in Commentatione
sua Part. II.
responsione
ad obiectionem II.*

ditissimus *de la* CONDAMINE c), experientiam allegans 30 annorum, qua constet, neminem post inoculationem variolis iterum aegrotauisse, hancque veritatem ne quidem per fraudes, ab hostibus insitionis inuentas, potuisse dirui, vt nec per effictas litteras alicuius *Iones*. Aliquibus deinde interiectis, expressis verbis *inoculationem se ipsam oppi-*

gnorare

gnorare ait, pro securitate a variolis per omne
 reliquum vitae tempus a); et rursus alio ^{a) p. 51. Vers-}
 loco: Londini hodie euictissimam veritatem ^{sionis Germ.}
 esse dicit, quod inoculatio praeferuet a natu- ^{in Pros-}
 ralibus b). Praeter intrepidus hos inocula- ^{ptuario Ham-}
 tionis promachos, alius, viribus ipsis haud ^{burgensi.}
 inferior, Cel. SCHULTZIVS c), ad quaestio- ^{b) pag. 66.}
 nem, denturne variolae naturales, post insiti- ^{c) Part. II.}
 uas? negatiue respondet, et in amplissima ^{p. 164. 165.}
 inoculationis praxi ne vnicum exemplum
 in contrarium dari dicit, pluresque affirman-
 tes historias omni opera confutare moli-
 tur. Notatu dignum est, quod Cl. WET-
 SCHIVS existimet, naturales maligniores bis
 affligere posse, post inoculationem autem
 nunquam hoc euenire, in Praef. p. 13. Nun-
 quam naturales inoculatis succedere, etiam
 asserit *Anonymus Gallus*, cuius schediasma
 laudatus WETSCHIVS in vernaculam linguam
 transtulit, in quo testimonia D. *Wagstaff*,
Clinch, et *Cantwell*, contrarium adstruentia,
 falsa esse, ita vt nomina etiam ficta habeant,
 demonstratur. Omnes autem, quos ad-
 duxi, meritis suis minime defraudandi,
Cele-

a) Cap. III.
p. 67. 68.

Celeberrimi Viri, et alii multi, mitius paulisper suam sententiam, quanquam masculine tuentur, sed durioribus verbis utitur summae auctoritatis Medicus, arte et senio ve-

nerabilis, MEAD a), quae, dum et vnam et alteram partem audio, ut veritatem assequar, haud negligere possum. Quod autem ad illos spectat, inquit, qui variolis arte factis perfuncti, iis tamen denuo laborasse dicantur, ipse profecto, summa licet diligentia adhibita, ne unum quidem documentum, quo id satis constaret, adhuc rescire potui. Scio interim, iactari possum, maxime a nupero quodam Auctore, historiolum, de puero, in quo tribus circiter annis elapsis, postquam ab insitione morbum contraxerat, de nouo proruperunt variolae. At noui etiam, dubiae admodum fidei esse hanc narrationem. Ut dicam igitur quod res est, si tale quid semel euenerit, cur non frequentius idem contingere videmus? Aut quid valere debet singulare exemplum, certum licet, et exploratum, cum in aliis fere innumeris id genus experimenti, nihil tale vnquam usu compertum sit? sed tenet nonnullos insatiabile scribendi

*bendi cacoëthes, et immensum aliis, quibus in-
 uident, contradicendi studium. Demus ergo
 illis hanc veniam, ut sua fruantur κενοδοξία.*
 Audio hos Duces, sequentes inoculatorum
 multos, fere ita perorare: Quodsi inter 100
 inoculatos sint duo saltem, qui deinde na-
 turalibus infestentur, 98 erunt in vado. Si-
 que his duobus eueniant Variolae benignae
 et opportuno tempore, nil nocuerit antea
 inoculauisse, si modo euadant, quod filio
 Legati, et foeminae Rastii, a Te commemo-
 ratis, accidit; ponatur, eos mori naturalibus
 variolis, tum artem effecisse, quod potuit,
 ut salutem et vitam eorum in vado locaret.

* * *

Quid respondes, ILLVSTRIS-
 SIME HAËNI! tot grauibus Viris adeo emphati-
 ce contra Te declamantibus? Tu, his fulmi-
 nibus Te haud perterrefactum esse, publice
 ostendis. Cur tam pauca exempla natura-
 lium variolarum post infituias publicae lucis
 fiant, exinde deducis a), quod Inoculationi
 dediti veras pro lubitu spurias declarent,

a) Quaest.
 p. 71. 72. 73.

E

et

a) *Refut.*
p. 40. seq.

b) *pag.* 39.

c) *pag.* 45.

et testimonia dubia a nutricibus, cubiculariis, paedagogis, petant, Medicosque maleuolos et deceptores potius appellent, quam permittant, vt fama Infitionis cadat. Deinde alia occasione a), praecipue ex dissertationibus Cl. *Cantwel* exempla allegas, post inoculatas secutas fuisse naturales. Nolim ego illa in dubium vocare, optarem saltem, vt alios haberes testes, quam auctorem, de quo ipse largiris b), quod quaedam eius historiae sat bene refutatae sint, quo ipso aliqua spes remanet, alias, quas tu haectenus vt nondum refutatas sistis, forte etiam bonam partem refutari posse. Verum est, vt memoras c), non deroganda fides videtur homini, qui scribens adhuc haesitabat, an se pro Inoculatione declararet, an illam repudiaret; at cum tandem tamen Inoculatorum castra transfuga reliquerit, hi semper parum eius narrationibus mouebuntur, quaerentque curiosi, cur ab aliquot demum annis nouus hic mos variolis infitiuis accefferit, quod naturalibus ius, hominum corpora aliquando inuadendi, reliquerint, quo antea hae, tot eximiis Viris testi-

testibus, plenarie carebant? Ponderosum
 deinde pro Te, MAGNIFICE HAËNI, ha-
 beo suffragium ERVDITISSIMI TRILLE-
 RI a), quando, *Insitionem adeo nostro aevo usi-*
tatam, carere tamen illo priuilegio, scribit,
quod inoculatos in perpetuum a recidiua prae-
seruet, ID QVOD A MVLTIS SCRIPTO-
RIBVS ANGLIS PROBATVM FVERIT.
 Porro. Historiam *Francisci Braggiotti*, et
 filiae *Timoni*, Tu adeo validis sigillis muni-
 tam exhibuisti b), vt de veritate rei ipse non
 dubitet TISSOTVS, verum totum factum ad-
 mittat, vt Cel. MAKENSIE illud enarrat :
 ita tamen, vt nihil Insitioni inde metuendum
 esse credat c). Scilicet diu iam ille caussa-
 tus fuerat: Si etiam concederetur, interdum
 inuadere variolas naturales, post insititias,
 id tamen non vniuersale esse, neque propter-
 ea Inoculationem fore negligendam, cum
 haec et sine omni dolore, et sine omni pe-
 riculo adornetur ; licet igitur non omnes
 praeferuet, certum tamen esse, ait, quod
 maximam hominum partem tutam praestet,
 et aliorum, quos non praeferuet, conditiones

a) in Epist. II.
ad doctissi-
mum Hab-
nium.

b) Refutat.
p. 48. seq.

c) Lettre
p. 96. 97.

a) *Inoculat.
iustif. §. 65.*

b) *Lettre
p. 97. 98.*

non peiores reddat a). Eundemque prorsus apologisimum alibi repetit b). Belle omnia haec sonant, haud diffiteor, verum, quod Ill. TISSOTI, quem fautorem et amicum meum deamo, et colo, bona pace dixerim, vniuersaliter antea euictum esse debet, quod nullum vnquam periculum Infitionem comitetur, de quo momento adhuc dubitatur, et de quo alibi dispiciemus. Porro

c) *Inoculat.
iustif. §. 65.*

Vir eximius non dubitat statuere c): neminem hactenus ausum esse asserere, si infititias variolas aliquando secutae sint naturales, has peiores fuisse, impudente licet praeiudicio, suos tamen hic terminos agnoscente.

d) *in Refut.
gallica.*

Verum Tu, mi HAËNI, antea iam d), et nunc iterum fidissimis exemplis adductis

e) *in Responsione ad
meam epistolam quaest. 1.*

comprobasti e), secundas naturales fuisse peiores primis; aut ergo admitti debet, etiam post infitionem enasci posse peiores variolas, aut praerogatiua infitiuarum hoc respectu, prae naturalibus, experiētiis omni exceptione maioribus, debet adstrui. Quae deinceps in litteris ad Te, HONORATISSIME

f) *pag. 89.* HAËNI, scripserat comis Tuus antagonista f),
natu-

naturales non bis redire, ergo et post inoculationem, nullum metum esse, ne redeant, per ea, quae Tu de reditu saepius naturalium vere animaduerso docuisti, omnino cessant.

At cum cura producere debeo aliam eius annotationem, quae plus in recessu habet, et omnino considerari meretur: *Si Inocula-*

tio, inquit a), secundum regulas fiat, siue alio ^{a) Lettre}
tempore denuo variolae eam insequantur, siue ^{P. 97. 98.}
minus, nil refert. Praeservat quippe per

omnem vitam homines omnes a variolis naturalibus, iis exceptis, qui, per individuales causas, morbo bis sunt expositi, quorum tamen numerus admodum rarus est. Sequi exinde,

ut nil diffimulem, videtur, propter inoculationem non plures bis laborare, quam laborassent sine ea in actum deducta; sique alterae variolae peiores sint, hoc insitioni praeuiae eadem ratione haud posse tribui, ac variolarum secundarum peiorum incurfio primis naturalibus tribui nequit. Neque, his suppositis, amplius de casibus variolarum naturalium post insitiuas, magis, vel minus raris, disceptandum erit, nam eorum fre-

quentia et infrequentia fundatur in dispositione corporis ad iteratas, quam nec inoculatio, nec primus decursus naturalis morbi, auferre potest. Si aliquis, raritatem a suo aduersario assertam, et proinde Infitionem oppugnaturus, contenderet, neminem inoculatione perfunctum securum a naturalibus iudicari posse, nisi post infitionem supergressus sit annum 50. quin septuagesimum et octuagesimum, cum et in hac decrepita aetate homines variolis laborare queant a), adeoque de omnibus minimum, ante 50. annum post superatam infitionem mortuis, dubium esse, an non naturalibus adhuc subiecti ex viuis excefferint; nil hac obiectionis specie is lucraretur; nemo enim et a naturalibus secundis tutus erit, nisi hanc vitae humanae metam attigerit. Tandem etiam non video, cur, quoad ipsas historias de iam obseruato

a) Vide in *Act. Med. Berolin. Decad. II. Vol. VII. p. 30. virum octuagenarium. Huc spectat Virgo 84. annorum Geneuensis, Tissot § 26. in notis. Rusticus octuagenarius apud Werlhofum de Variolis p. 21. Senex Riedlini Lin. med. Anno I. Octob. Obs. 4. vide et A. N. C. Dec. II. Anno V. Obs. 74. et Dec. II. Anno X. Obs. 93. Variolae vetulae 104 annorum lethales. Dec. I. Anno III. Obs. 103.*

seruato reditu variolarum, post infititias, quarum aliquas veras, plurimas falsas habet TISSOT a), cum Tu, si non omnes, saltem plurimas veras sumas, et alias veras studio supprimi suspiceris b), tam acri disputatione opus sit, quando ipse reditus nec ab artificio praegresso, nec a contagio naturali semel admissio, sed ab infita diathesi corporea proficiscitur. Verissimas historias agnosco, de quibus loqueris c), quarum alias Anglia, alias Gallia vidit; largiar Tibi, nullum earundem refutationi locum esse. Credo, in verborum conflictu, clarissimos Gaullardos silentium imposuisse Eruditissimo de la CONDAMINE. Non obloquor recenti exemplo, quod testem habet vniuersam Florentiae urbem, neque relationi Cel. RASTII vllus contrarior, id omne a me absit. At vero, nisi vehementer fallar, nisi residua a morbo meo graui, ne dum superato, virium infirmitas mihi omnem mentis aciem retuderit, stante Tiffotiana Thesi, quod nempe illi saltem laborare queant variolis naturalibus post infititias, qui ex dispositione corporea bis natu-

a) *Lettre*
p. 97.

b) *Quaestio-*
num p. 72. et
Refut. p. 40.
seq.

c) *in Respon-*
sione ad me
scripta p. 23.

ralibus laborassent, nec accedit aliquid, nec decedit Inoculationi ex hoc capite, quae tamen, si vnitati variolarum tanquam aliquo fundamento superstruatur, labante hoc, multum perderet. Interim dum ego, aequa animi lance omnia expendens, ita statuo, et dum de quaestione agitur: *Num insituias variolas naturales insequantur*, aequo Marte, a Patronis, et hostibus Inoculationis dimicari iudico, incerta adhuc vtrunque victoria, nisi vel hic vel illic alia arma praepolleant, Inoculationis amicis illam decretam video a Cl.

a) Part. II.
pag. 168.

SCHULTZIO a). *Si ad quaestionem, inquit, num Insitio plus quam naturales Variolae hominem a recidiua praecauere queat, etiam respondeatur negative, tamen illam non reiiciendam esse certum est, cum saltem eandem spem de salute futura post se relinquat, quam naturales Variolae. Minori enim periculo homo per illam exponitur, cum morbus naturalis, non nisi per mortem saepe, certitudinem de securitate a recidiua elargiatur. Huius vero asserti, multa cum fiducia publicati, quod nonnulla euiecta supponit, nondum a me in-*
qui-

quisita, et admissa, aequam decisionem, in aliud tempus, locumue differendam esse, facile perspicitur.

QV A E S T I O III.

Numquid ab insitione frustra instituta nemo unquam detrimenti quid capiat?

Respondet Cl. KIRKPATRICK a), frustra a) *Seft. V. pag. 182.*
etiam instituta inoculatione, per quamcunque causam, et haud comparentibus variolis, nullam aliam malam sequelam oriri. Atque TISSOTVS, inoculationem subiisse, ait, sine subsequenter variolis, nullum aliud malum post se trahit, quam adstrictum esse ad aliquot dies exactiori diaetae, quae unicuique homini, certis quibusdam temporibus, valde utilis foret. Facta incisione, sine erumpentibus variolis, vulnusculum aequae facile clauditur, ac a leuissima alia laesione cutis, et aeger ignorat omnem sine exceptione aegritudinem, ne tantillum mali sentiens b). Post varia dein b) *Inoculat. instif. p. 66.*
exempla, ad quae prouocat, inoculatam materiem variolosam proprie non esse venenum affirmat, sed saltem aliquod fermentum,

n) §. 67.

quod non operetur, nisi mixtum cum particulis ad subeundam determinatam mutationem habilibus, adeoque non magis ab eo metuendum esse, quam a guttula lactis aut aquae a). Ita generationem statuunt Celebrissimi hi Duumviri, cum aliis eorum sectae addictis, omnesque suppeditant observationes ingenti numero, quas huc transcribere nolo, quas vero omnes falsas et fictas habere, ut ipse iudicabis, VIR EGREGIE, nimis durum et iniquum foret. Tu saltem ipsis experientias contrarias, non minus veras opponis. Post plures observationes in Gallia, quarum aliquas non mei, sed aliorum gratia adductas vellem, ut innumeris Tibi contrariis, plures fortiolem obicem ponerent, a Cel. RASTIO mutuo petitas, in medium profers infantem, irrita insitione abscessu hepatis demortuum; iuenculasque binas diu languentes, unamque earum simul colli tumore suppurato affectam, donec superuenientibus naturalibus cum sanitate in gratiam redirent, et iuenculam Exp. van GHERT, quae frustra insitioni subiecta, ab
ea

ea febre variolosa sine variolis, multisque aliis malis afflicta fuit. Permitte AMICISSIME HAËNI, vt primo in genere, dein in specie sincerus exponam, quid sentiam. Apud illos homines, qui se ipsis et amicis insciis, in aetate tenellula variolas veras iam superarunt, atque ad duplices subeundas haud creati sunt, inoculatio mali aliquid patrare nequit; nam nullus amplius fomes, qui admittendus omnino est, quomodunque illum concipiamus, in corpore est superstes. Coeteri internam dispositionem ad morbum variolarum, aut prorsus nullam habent, exempti mansuri per omnem vitam, aut fomitem in suis humoribus alunt, qui sui evolutionem, vel a naturali, vel artificiali contagio certo tempore expectat. Si plane nulla adsit interna dispositio, pus insitum non potest turbas dare; nam huius sphaera actiuitatis sphaera receptiuitatis destituitur. Si vere fomes lateat, qui se toties inoculatione euolui patitur, in huius administratione potest vitium commissum esse; namque si vlcera decenter fluant, etiamsi paucae admodum

dum enascantur variolae, vix virus vel per metastasin ad nobiliora loca deponetur, vel fluctuans in oceano humorum, et ad ambitum corporis haud ablegatum, prava symptomata concitabit. Haec, quae ita in genere edisserui, ad casus gallicos applicare nequeo, cum hi me lateant. Cel. RASTII cogitata non possideo, sed ex tuo schediasmate saltem mea facio. Eius observationes, cum Tua, ut nil dissimulem, adhuc cespitantes, ab inoculatione detertere possunt omnino, quando loco commodorum speratorum et mortem, et incommoda multa inducit, quae tantum abest, ut eius beneficio auertantur, ut potius ab ea generentur, perdurent, et non nisi naturalibus variolis subsequenter demum cedant. Has observationes omnes minus placituras amicis insitionis, hi suas habeant, videantque an veritatem earum, quam ego agnosco, euertere, an peccato contra leges methodi culpam deferre queant, omnibus veris circumstantiis inter se inuicem collatis et trutinatis; an post laudabiliter peractam et irreprehensibilem

lem operationem, ipsos rerum euentus admittere cogantur. Si prius praestiterint, et non plures similes historiae eueniant, quae denuo damna loquantur, stabit infitio. Si facta testibus sinceris, fidis, et omni exceptione maioribus, sint aperta, et irrefragabilia, atque plures similes euentus porro obseruentur, infitione legitime instituta, haec, ictus hos immota sustinere nequiens, paulisper minimum, et ad tempus titubabit.

QVAESTIO IV.

An eiusmodi frustranea inoculatio, potissimumque si iterato frustrata, securitatem homini praestet, fore ut variolas via naturali nunquam contrahat?

Id omnes inoculatores, vix vno et ne vix quidem excepto, haecenus, nisi turpiter fallor, vno ore affirmarunt. Ea propter omnia subiecta, quibus post peractam infitionem haud erumperent pustulae, pro talibus declararunt, quae in iuuentute prima, cuius non bene reminiscantur, vel in vtero materno, morbum iam experta sint; vel febre

bre variolosa sine variolis laborauerint; vel per characterem indiuidualem, et felicem idiosyncrasiam, inhabiles prorsus sint, vt vnquam varioloso morbo tententur. Verum quot viri, in inoculando famam adepti, a frustra instituta operatione certam immunitatem in futurum promittunt, tot etiam illam dextre adornatam et, inflictis vulneribus, exulcerationis desideratum successum supponunt. Si, quod interdum accidat, legitime factis incisionibus, bonoque pure infuso, hae intra paucorum dierum spatium iterum consolidentur, et variolae sub his conditionibus non erumpant, tum aegrum a

Cap. XV. periculo liberum non esse dicit *BURGES*, ne morbus aliquando illum inuadat. Quando autem vulnera sat diu aperta manent, et iusto tempore motus febriles ingruunt, etiam si ne vnica pustula in conspectum prodeat, conuictum se esse dicit, aegrum aeque certum esse posse, nunquam postea sese variolis laboraturum, ac si vere post inoculationem amplam earum segetem, per totum corpus diffusam, conspexisset. Minimum
nullum

nullum exemplum in contrarium exstare pronunciat, etiam tunc, quando data opera secunda insitio administrata fuit ex metu, ne forte prima imperfecta fuerit, hocque suum assertum notabili casu adiecto corroborat. Cel. KIRKPATRICK a) fere adhuc securior, si incisiones saltem tantillum inflammantur, et valde exiguus numerus vesicularum, quae mitissimum morbum exhibent, in conspectum veniat, non dubitat, fore, ut in futurum tutus mansurus sit aeger. Atque hanc spem non euanidam et lubricam esse, sed in ipsa experientia fundari, et quod bene notandum, etiamsi repetatur insitio, probare fufius nititur Celeb. SCHULTZIVS b). *Interdum, inquit, omnia symptomata, eruptionem pustularum alioquin praesagientia, cephalalgia, febris, et signa suppurationis in vulnere insitionis adsunt, sed emanant variolae. Septem casus Londini vidi, ubi post repetitam insitionem, aegris inoculatis, et in nosocomio inoculationis insuper commorantibus, non eveniebant pustulae. Vulnus multum pus fundebat, et aegri valde sudabant. Sine dubio materies pustularum his ex-*

a) Sect. V.
circa finem.

 b) Part. II
P. 142. 143.
144. 145.

 cre-

cretionibus effluxit, ut nullae euenirent. Pro-
uocat deinceps ad Cl. le DUC, puellam com-
memorantem, cui, bene suppurante vulnere,
nullae eueniebant pustulae, cuiusque mater,
dubitans, an in posterum libera futura sit,
anno sequente repeti fecit inoculationem,
sed iterum nullae pustulae. Pergit SCHVL-
TZIVS: Hawkins, Chirurgus regius, in filio
Cancellarii York insitionem talem instituit,
nullis sequentibus variolis. Interim ego pus ab
eiusmodi personis desumptum, quibus per insitio-
nem nullae procreabantur variolae, in aliis
ipsas excitasse, aliquot exemplis vidi. WALL,
Chirurgus Nosocomii pro variolosis, inficiebat
puerum septem annorum, materie puris ex
vulnere feminae petita, quae ipsa post insitio-
nem ne unicam pustulam nascentem viderat.
Magnus tamen erat numerus discretarum va-
riolarum, in hoc puero. MIDDLETON viro
32 annorum inoculationem administrauerat;
hic nequaquam aegrotabat, et nullas nancif-
cebatur variolas, vulnus interim suppuraba-
tur. Vt ergo certior fieret MIDDLETON,
aegrum suum in posterum tutum futurum, ma-
teriem ex eius vulnere desumpsit, et inseuit in-
fanti,

fanti, et ecce in eo vere exoriebantur variolae.

Concludit tandem ex his omnibus SCHULTZIVS, febrem variolosam esse posse sine variolis, cum contagio naturali praegresso aequè interdum emergant pustulae duae vel tres, ac alio tempore earum duo, vel tria millia. Quanquam vero alii infitores omnes, vnam operationem, si vulnera decenter suppuraerint, ad securitatem futurae vitae plenarie sufficientem, et omnino certam statuunt, et ad innumeras experientias ea propter prouocent, tamen cum vna infitio vitio laborasse, aut rite peracta, ut ut raro, fomitem altius radicatum haud extricauisse potuerit, modo laudatus SCHULTZIVS, nonnisi bis instituta eadem homini securitatem praestari, largitur, fore ut naturales variolas nunquam contrahat a). At post repetitam inoculationem, certissimum esse affirmat, quod nemo hominum amplius variolas metuendas habeat; quod duplici operatione perfunctus deinceps tutissimus versari queat inter aegros variolis laborantes, quos, si amicissimi fuerint, antea vitare debuit, quodque in magnis ciuitatibus, grassantibus grauibus

F epide-

epidemiis, intactus perstet. En omnia largientem SCHULTZIUM, circa limitanda inoculationis priuilegia, quae aliquis poterat desiderare. Tu, DOCTISSIME HAËNI, ne in his acquiescens, non saltem semel, sed etiam iterata frustrata inoculatione, hominem ab ulteriori periculo non absoluis, ac contrarium potius, stringentibus hercle historiis, quibus difficulter aliquid obiici potest, iam probas. Si *Rastii* binas puellas aliquis negligendas duceret, quas ego non negligo, ea propter, quod Vir celeberrimus Antagonistam infitionis sese profiteatur, alia exempla habes, memoratu et consideratu dignissima. Quis enim, si ipse Ill. *de la CONDAMINE*, tantus Inoculationis Protector, contraniti nolit, sed vltro recenseat, naturales variolas, aliquot annis post frustra institutam infitionem obortas, Tibi, alios casus idem illud comprobantes adferenti, contradicere auderet? Quis decretum Cl. MATY, et summorum Medicorum Londinensium, super casu, qui Hagae Batauorum accidit, sine rubore annihilare aggredietur? Quis alia exempla similia, Londini visa, figmenta et non-

entia

entia salutabit? An in omnibus his casibus rudis et vitiosa fuit insitio? Vix crediderim. Suppono scilicet, in omnibus his personis, de quarum insitione frustranea sermo est, vulnerum inflictionem, sufficientem suppurationem, et non praematuram consolidationem, insecutam fuisse. Si consolidatio nimis cito facta, (quod in secunda inoculatione puellae Haga-Batauae accidisse videtur,) nemo peritorum Insitorum sponsor futurae securitatis exstitisse potuit. Si vero ulcera insitionis sat bene et sat diu fluxerint, ignoro ingenuus, quomodo hic sese extricare molientur insitionis amici, illaesa auctoritate fidei historicae, quam, a Viris cordatis et bonis profectam, Viri aequi et iusti haud impugnare solent. Totus ardeo videre celeberrimorum Inoculatorum monita, contra fidas has observationes, stabilitis ab ipsis principiis contrarias, qui armis, quibus illi forte instructi esse possunt, destituor. Raritatem casuum, quod vnam vel alteram insitionem frustraneam variolae nihilominus insecutae sint, sine dubio Tibi, VIR CELEBERRIME, opponent, sed exinde inconstans

et imperfectum solamen. Siccine enim post Inoculationem, siue successum fortitam, siue incassum tentatam, omnis abest certa et absoluta securitas, ne tandem aliquando pusio et adultus; serius, ocyus; domi et foris; terra marique; praeparatus et non praeparatus; Medico propinquus et ab eo remotus; opportuno et minus opportuno tempore, iterum Variolis mulctetur. Siccine illa immunitas, quam, excussa semel fatali necessitate, pro reliquae vitae dulcedine adeo merito extollunt, et inter eminentiores praerogatiuas operationis reponunt Infiores, non absoluta est, ac licet etiam rarius infestetur, infestari tamen et potest, et solet. Nonne, quando cortex Peruvianus, abacta febre, post aliquam temporis intercapedinem denuo exhibitus, ad arcendam recidiuam, hac certa virtute destitutus deprehenderetur, perderet bonam partem laudum, quas meritus est hactenus? Videtur fere contagio, ut ore hausto, et ita infito, non semper ius esse extricandi morbi fomitem, si nempe natura renuat, licet ille vere latitet, aliquando certo extricandus. Utinam saltem illud euictum reddi pos-

posset, ab irrita inoculatione, euocata quomodocunque per inflicta vulnuscùla aliqua parte minerae morbosae, hoc minimum emolumentum redundare in hominem, vt Variolae, nihilominus aliquando oborturae, sint mites et facile sanabiles. Sed et secundas naturales, et naturales, post infitionis successum ad vota obtentum, si aliquando ingruant, pessimas esse posse, ex notatis ad quaestionem primam et secundam constitit.

QV A E S T I O V.

Num inoculatae Variolae febrem, eamque cum maxime suppuratoriam, ignorent, passimque et discretas sint, et benignae?

Rectissime mones, VIR PRAESTANTISSIME, centenos Scriptores de Inoculatione id felicitatis genus ipsi constanter attribuere, quod febrem secundam constanter auertat. Nominasse Tibi suffecit D. RANBY, HAWKINS et MIDDLETON, quorum auctoritate motus D. MADDOX in Oratione panegyrica, inter alia, et hoc momentum auditoribus exposuit. Patere, vt, Lectu-

rorum gratia, quorundam aliorum Illustrum Virorum, Inoculationi fauentium, conspirantia asserta breuibus adducam. Febrem secundam rarissime variolis insititiis accedere,

a) *Sect. X. circa finem.*

b) *Cap. X.*

c) *Part. II.*

p. 136.

d) *Part. I.*

circa finem.

e) *§. 45. In-*

ocul. insit.

asserunt KIRKPATRIK a), BVRGES b), SCHULTZIVS c), *de la* CONDAMINE d), etc.

Deinde Ill. TISSOT e), per ingentem numerum obseruationum euictum esse, scribit, post Insitionem vel non existere secundam febrem, vel ne vnico molesto symptomate stipatam esse. Insititias Variolas semper bonae indolis esse, ausus quoque fuit asserere Cl. WETSCHIVS Viennensis, *in Praef. p. 12.* atque ANONYMVS GALLVS, cuius in vernaculam verso schediasmati eam praemisit, insititias non nisi distinctas esse affirmat, quibus per naturam forte olim confluentes fu-

f) *pag. 53.*

turae feliciter auertantur f). Summi momenti hanc rem haberi debere, nemo non statuet, qui omne Variolarum ingenium perspectum tenet, atque qui nouerit, febrem secundam exacte sese habere, vt se habet paucitas et multitudo Variolarum, purisque ipsis contenti vel benignitas, vel malignitas. A sola quippe confluentium et confluentissimarum

marum Variolarum innumerabili congerie, purisque et saniei immensa copia sanguini admista, omnem febrem cum diris suis symptomatibus, omne periculum et ipsam mortem SYDENHAMVS, BOERHAAVIVS, aliique optimi de Variolis scriptores deducunt. Quodsi itaque Inoculatio pauciores semper et benigniores ingeneret Variolas, experientiis confluentissimis collineantibus, aberit omnino ab eadem in totum venefica illa et internecina febris. Atque haec omnia constanter et audacter asseuerant practici Inoculationis Encomiastae. *Febris*, inquit TISSOTVS a), *suppurationi variolarum naturalium accedens, semper est in ratione numeri earundem, sique hic sit exiguus, febris vix animaduertitur. Non ergo mirum, variolas inoculatas fere nullam febrem comitari. Illi saltem, quibus valde multae variolae erumpunt, eidem sunt expositi, sique vulnera largiter suppurent, haec salubris excretio multitudinem praecauet. Ea propter inoculatae variolae hac prae naturalibus gaudent praerogatiua, quod si in utroque casu par fuerit variolarum numerus, inoculatorum febris tamen sit mitior.*

a) Inoculat.
iustif. §. 45.

Prouocat deinde ad Cl. G V Y O T, qui inter 20. aegros, quibus variolas inſeuerat, vnicam iuuenulam ſaltem vidit febre laborare, quia vulnera fere nil puris ſuppeditabant, ſanitate tamen nihilominus redeunte. Non aliter

a) Part. I.
circa finem,

Illustr. de la CONDAMINE a): *Quo maior copia puris, ait, ex vulneribus profluit, eo pauciores prodeunt variolae, eoque magis a ſe inuicem diſtant, cum in naturalibus quaeuis particula morbigicae materiae ſingularem ſuam producat puſtulam, quare toties confluentes fiunt et periculoſae. Inter omnes variolas Geneuae, per inſitionem creatas, vix ſemel eas confluiſſe obſeruatum fuit. Ad-*

b) Part. II.
p. 127. 128.

ſitoribus Cel. SCHULTZIVM b), qui hoc inter priuilegia inoculationis refert, quod nunquam ab ea variolas contiguas, nedum confluentes, obſeruauerit. Haec omnia, ſi ita ſeſe habeant, nonne iure pronunciauit

c) l. c.

Doctiſſimus TISSOTVS c), ſolam hanc conſiderationem ſufficere intelligentibus, ad commonſtrandam inſitionis praeſtantiam, quippe qui norint, febrem ſecundam, confluentibus praecipue accedentem, vnice dele-

terium

terium variolarum ingenium excludere. Verum enim vero, Tu, EXCELLENTISSIME HAËNI, eiusmodi encomiis, magnam sane, quod negari nequit, speciem habentibus, non moueris, sed aliter statuis, et contrarias experientias intrepido ausu allegas. Habes primo puellam Haga-Batauam, quae post insitionem a 150 variolis, febrem suppuratoriam 5 dierum experta est. Rarus est hic numerus ab inoculatione. TISSOTVS a) a) §. 44. In- ocul. instif. in facie 9. 10. 15, ad summum 20. vel 40. pustulas comparere notat. *De la* CONDA- MINE interdum virus pene omne per duo vulnera effluere scribit, ita, vt vna saltem vel binae pustulae emergant, vel et nulla, atque quo liberior et copiosior puris fluxus fuerit, eo pauciores variolas erumpere, aegro nihilominus in futurum securo reddito b) b) Parv. I. circa finem. SCHVLTZIVS largior, ordinarie 30 ad 50. raro 300 vel 400 variolas in toto corpore inoculatis erumpere recenset, quae tamen pro paucioribus naturalibus habendae sint. Ego per multiplicem experientiam noui, aegros, benignissimis discretis affectos, plures tamen habuisse variolas, quam primo intuitu

aliquis existimasset. Omnino saepe numerus minor est, sat saepe tamen etiam in facie sola ad 50. 60. quin 80. excurrit, magnis omnibus, et a se distinctissimis. Vt adeo in tota superficie corporis facile ad 200. et ultra progrediatur. Iam, DILECTISSIME HAËNI, ex tuis 150 variolis, 50 mihi liceat locare in faciem, a qua vel magis vel minus obsita, morbi periculum et securitas pendet, et, Te sine dubio annuente, statuere, variolas 150 omnes, non alias esse potuisse quam valde distinctas, sane confluentibus praesentibus, plures quam 150, non raro in vna manu, et apud amatissimam BEVCHELIAM in vno dorso tenellulae manus numeraui, cum exiguae et sibi adunatissimae prodirent. Pulchre memini, me a 300 et longe pluribus iunctim computatis, vbi omnia vt decebat acta sunt, et alui praecipue libertas tempore suppurationis procurata fuit, febrem valde mediocrem obseruasse, quae emulsionibus papaueraceis, et nitratis, potuque multo demulcente vegetabili, facile se moderari, et abigere passa est. Febrem igitur suppuratoriam 5 dierum, a 150 pustulis, non bene

ne capio. Non videtur adhibita fuisse iusta medela, iustaque diaeta, ad eam mitigandam necessaria; nam, ut ex propria experientia noui, et ut ex Freindianis et aliorum Anglorum historiis, de secunda febre confluentium, patet, haec adeo, si sanationem admittat, intra 3 vel 4 dies lege methodi tractata, non raro mitescit. Sed pergo Tecum, VIR CELEBERRIME, ad alias observationes maioris momenti, quas adfers, quaeque omnino, blandimentis et illecebris, infitionis irretitum aliquantisper meditandum reddere queunt. Doleo et deploro eam maculis eiusmodi et naevis infectam, quos procul abesse peruellem. Tu me non saltem doces, inoculationem quandoque generare variolas, licet distinctae fuerint, tamen distinctis naturalibus longe peiores, ut in historia Experientissimi *van GHERT*, sed et, quod minime expectauissem, loco speratarum discretarum, vere confluentes, quas totus horreo. Talem historiam inuenio adeo apud *BURGES*, hist. I. Obstupesco legens adsertionem *Cl. RASTII*, plus quam

quam tertiam inoculatorum partem Lugduni variolis confluentibus laborasse, in quibus utique et prima, et secunda febris est vehementior. Igitur hi omnes aegri, id periculum vitae, quod a febre suppuratoria, confluentibus inseparabili nexu sociata, excluditur, incurrere debuerunt, quod, si repudiata inoculatione naturales expectauissent, forte his olim discretis existentibus, omnino abfuisset. Alios inoculatos, et sat multos, testibus ciuibus Lugdunensibus, dubia valetudine vsos esse, vix mihi vnquam, nisi a Viro optimae famae, persuaderi passus essem. Sed plane contremisco, perpendens inclyti GAVBII historiam, quo direttore susceptam infitionem nemo aliam, quam circumspectissimam sibi potest fingere. Fuitque omnino talis, cum omnia obseruanda exactissime obseruata fuerint. Sed DEVM immortalem, quam pestilentes nihilominus variolae! non nisi arti summae, qua GAVBIVS pollet, obediens, ea inferiorem lethifero suo ingenio elusurae. Verum circumspicienti mihi adhuc alia historia,

ria, aequae inexpectata, occurrit. Puero cui-
 dam Eghamensi 7 annorum inoculabantur
 variolae, prodibant demum die 13, et valde
 malignae erant, licet eluctaretur a). Et ^{a) Schultze}
 quid hoc sibi vult, quod Cl. HADOW in ^{II. p. 128.}
^{in notis.}
 aliqua epistolarum suarum, post insitionem,
 ex plumbeo colore vulneris, et profluente
 inde tenui aquosa materie, loco puris, (quod
 equidem vitiis diaeteticis tribuit,) praesa-
 giri posse variolas confluentes et mali mo-
 ris memoret, quin et petechiis stipatas fu-
 turas. Si tales euentus post insitionem den-
 tur, quales ego non facile mente concepif-
 sem, quos tamen temere negare absolum
 foret, metuere incipio, ne honor insitio-
 nis labefactetur, nisi Illustres Viri, *de la CON-*
DAMINE, *TRONCHIN*, *TISSOTVS*, et alii,
 illum restituant, et illibatum praestent. Ho-
 rum examini et iudicio omnes illos valde in-
 felices casus, ab expertissimis Viris annota-
 tos, iamque recensitos, et reliquos, quos
 nemo aequus obiter habendos censuerit,
 quorumque Tu, *VIR SPECTATISSIME*, men-
 tionem facis b), et exemplum *Braggiotti*, ^{b) in Re-}
^{sponsione ad}
 et

meam epist.

p. 35. f. 9.

vide et Haën

refut. Inoc.

p. 59. 60.

et confessionem *Timoni*, vnice relinquo,
cum euidentia facta negare haud valens, nil
habeam, quod opponam.

Cum huius quaestionis occasione, de
praeparatione ad inoculationem Tibi, PRAE-
NOBILISSIME HAËNI, verba facere placue-
rit, vt et de ea mentem meam Tibi aperiam,
permittes. Varia variis, vt et alias fieri so-
let, in hunc finem adhibenda, placuerunt.
VSnem, emetica, purgantia, mercurium dul-
cem, cum vel sine diagrydio, scamnoneum,
aloen lotam, rheum, corticem peruuiianum,
antimonium crudum, diaphoreticum, sul-
phur antimonii auratum, aethiopem minera-
lem, cinnabarin, flores sulphuris, campho-
ram, myrrham, resinam guaiaci, decocta
lignorum, et ex his varias praeparationes ar-
canas passim laudari videns. Inter haec
omnia magnus aliquamdiu honos habitus
est mercurio. Sublimato dulci cum pau-
xillo resinae ialappae, multum tribuere sole-

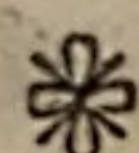
a) Comment.
in Ludov.

p. 1077.

b) de Vario.

bat ET TMÜLLERVS a), et cum aloë lota
SPIESSIVS ab Ill. WERLHOFIO b) lauda-
tus.

tus. Verum mercurialia, maxime vbi san-
guinem non spissum, sed tenuiorem offen-
dunt, eum magis dissoluendo pessimis malis
ansam dare pulchre notauit H V X H A M a); a) pag. 13.
noxia ea quoque Tecum b) declarauit T I S- b) *Ret. med.*
s o T c), quin confluentes inde secutas ob- c) *II. p. 202. sq.*
feruarunt *Auctores Aëtorum Edinburgen-* c) *Lettre a*
Mr. de Haën
p. 39.
suum d). Plura omnino antiseptica sua vir- d) *Part. III.*
tute promittit cortex peruuianus, quem Tu s. 2.
domitorem malignitatis, post repetitas to-
ties felices experientias, merito suo salutasti,
atque a cuius usu praeuio benignas satis va-
riolas obseruasti, neque tamen, qui eum bene
nouit, H V X H A M V S e), usui plenarie fidit. e) pag. 12.
Quanquam vero et huius remedii, et alio-
rum vires, suis limitibus circumscriptae sint,
nec omnia omnibus prodesse queant, sunt
tamen magni Viri, qui, dum tela praeuisa
minus nocent, praeparationi, subiectorum
varietati dextre accommodatae, multum
dari debere, inculcant, et probant. An-
tiquissimus de variolis scriptor, R H A Z E S, de
inoculatione earum ne per somnium cogi-
tans, tamen de praeseruatione ab iis, prius-
quam

- a) *Cap. V.* quam appareant signa earundem, iam egit a). Praecipue autem nostra aetate de praeparatione corporum cogitarunt infitores, neque opinor abs re. Integram sectionem IX. praeparationi destinavit Cl. KIRKPATRICK, et egregie de eadem pro subiectorum, sexuumque varietate adornanda, quoad diaetam et remedia agit, quod negari nequit. Mul-
- b) *C.V.p. 69.* tum etiam ipsi praeparationi fauet MEAD b), namque expressis verbis dicit: *Plus mea opinione refert, in quale corpus infundatur, quam de quali eximatur pestilentiae virus.*
- c) *p. 14. 15.* Non aliter sentiens Ill. HUXHAM c). *Firmiter credo, inquit, si etiam naturalibus variolis imminentibus, iusta praeparatio institueretur, plurimos aegrorum non nisi bonae notae pustulas experturos fore. Sique pariter apud inoculandos vitia corporea remouerentur, et diaeta legitima antea obseruaretur, licet et puris inserendi cognitio multum faciat, felix insitionis successus non minus expectandus esset; et in hoc momento sine dubio omne mysterium inoculationis absoluitur. Multum ponderis nanciscitur hoc assertum per ea, quae*

quae in antecedentibus iam elocutus erat a). ^{a) pag. 8. 9. 10.}

In una ciuitate, in uno pago, in una domo, in una familia decumbentes 4. 5. 6 homines, uno tempore benignis et malignis variolis laborant; ergo in corpore latet aliqua causa benignitatis et malignitatis, licet etiam contagium possit esse melioris et peioris indolis. Vnum pus diuersis subiectis insinuatum, diuersas et benigniores et magis malignas producit variolas; ergo cuius propria dispositio humorum rem determinat. Quodsi itaque non perinde fuerit, in quod corpus incidat, vel naturalis vel artificialis morbus, audiri etiam debent Infiores, quando malum successum operationis, illotis manibus adornatae, non sine ratione legitima tribuunt. Sic PYLARINVS iam (p. 16) fassus est, iuuenem 18. annorum, continente febre et maligna, concurrentibus pessimis symptomatibus, correptum fuisse, vixque morbum post 14 diem elusisse. Sed culpam succis prauis, et neglectae, contra datam admonitionem, corporis expurgationi, non immerito defert. Igitur laudabiliter sine dubio egit Ill. TISSOTVS b),

^{b) Inoculat. instit. §. 32.}

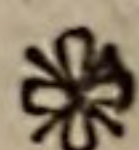
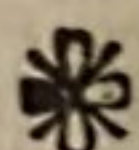
quando praeparationem omnem superstruxit Variolarum ingenio inflammatorio, quod ipsis proprium esse omnes hodie rationales Medici contendunt. Ea propter, plethora et pulsu pleno praesente, laudat VSnem, aliter nocuturam, purgationes leniores antiphlogisticas, anthelmintica, et vomitoria in pueris, abstinentiam a carnibus, diaetam tenuem vegetabilem refrigerantem, hydrogala, lac ebutyratum, serum lactis, decoctum hordei, et, ut totum corpus emolliatur et perspirabile reddatur, pediluvia et balnea. Crediderim, si haec methodus per 6. hebdomades et ultra (nam eiusmodi tempus Infiores praeparationi destinant) adhiberetur, et adhiberi posset, antequam variolae naturales ingruerent, cum adeo ad ipsam therapiam iam praesentium quadraret, eam non posse non vtilissimam esse. Quidni ergo, certo praeuifis infititiis variolis, eadem applicaretur cum fructu. Ita sane videtur! At vero, nihilominus Tu, PRAESTANTISSIME HAËNI, parum vel nihil omni praeparationi tribuis, licet omnino interesse largiaris,

ris, vtrum Socrates, vel Epicuri de grege porcus, variolis laboret a). Si hoc agnoscas, <sup>a) *Quaest.*
p. 38.</sup> bene omnino, nisi fallor, ex ipsa natura prophylaxeos, quae magna et nobilis pars medicinae est, et ex auctorum celebrium sibi adiecto calculo, praeparationis praestantiam in variolis, demonstravit Doctissimus TISSOT b), quamvis in plurimis morbis, aegro- <sup>b) *Lettre*
p. 40. seq.</sup> rum incuriorum culpa, ipsa pene negligatur. Pulchre Te interrogat Vir Tibi amicissimus, quid faceres ipse, si Tibi pater offerret filium, intra 14. dierum spatium variolis laboraturum, an sine consilio prophylactico ipsum fores dimissurus, an homini ex constitutione corporis ad pleuritidem disposito, grassante hoc morbo Te consultum adeunti, nihil agendum esse, sed expectandum donec adfuturus sit, declaraturus esses? Multa sane haberem, quae pro illustranda et necessitate, et utilitate praeparationis in morbis omnibus, poteram adiicere. Pauca quaedam adferre fas sit. Cur hominibus, quos, definita constitutione aëris regnante, ex cognita naturali temperie causisque proegumenis et proca-

tarteticis, apoplexia tangendos praeuidemus, solerter et mature inculcamus, vt, quia, LANCISIO teste, nemo facile hoc morbo succumbit, qui non fuerit strenuus in castris Bachi et Veneris miles, sobrietatem colant, vt ab amoris illecebris sibi caueant, vt VSne et purgatione sibi consulant, vt frigoris et caloris vicissitudines subitaneas euitent, vt perspirationis successum perpetuo promoueant? Nonne hoc suademus ideo, vt aut apoplexiam auertamus, aut si nihilominus inuadat, quia, HIPPOCRATE, monente fortem soluere impossibile est, mitiorem eam, et solubilem praestemus, difficultatesque, quas et in hac notat Diuus Senex, quantum possumus, minuamus? Sed plura dicere cogor. Habent morbi sua remedia specifica, quibus magis obediunt, quam aliis, vt Variolarum specificum insitionem esse volunt eius amici. Dum ad illa remedia non semper statim, illotisque quasi manibus conuolamus, nec conuolandum esse ducimus, alia praemittimus, illorum operationem certiore et feliciorem praestituri, sicque bona et prima
pars

pars ipsius therapiae, naturam praeparationis induit. Cortex Peruvianus est verum specificum pharmacum intermittentium, et, vt SYDENHAMVS loquitur, in curandis quartanis haëtenus vnicum, in his toties omnia reliqua vana. Nonne autem viam quasi sternimus cortici, per euacuantia, per salina, amara, saponacea? etc. nonne iuuat haec contueri tanquam vera remedia praeparantia, sine quibus praemissis etiam optimum in se, et diuinum remedium noxas adferre potuisset? Chalybs, BOERHAAVIO iudice, virginibus solidis, laxis, et liquidorum frigida inertia laborantibus, auxilium praestat incomparabile prorsus, *neque enim, inquit, vlla rei vegetabilis animalisue virtute, nulla victus regula id quis efficiet in hoc casu, quod marte conficitur* a). Atque per
 Obseru. 88. Cent. V. M. N. C. mars vnicum ^{a) Chem. Tom. II. Processu 167.}
 est chloroticarum solatium, ac ipsa experientia teste, sine eo, saepe saepius luridus pallor haud fugatur, viscerumque haemotopoieticorum robur haud restituitur. SYDEN-

symptomatum, sine ullo remediorum aliorum apparatu suppeditato, saltem consulit, ut aegra sumat Pilulas chalybeatas, vel pul-

a) *Operum*
p. 781.

b) *Comment.*
Tom. III.

ad §. 1179.
p. 659. 660.

uerem chalybeatum a). Illustr. *van swieten* b) numerosissimos casus vidit, ubi sola limatura ferri, aromaticis ad gratiam iunctis, superabatur cachexia, prudenterque iam monuisse *GALENUM* affirmat, frigidam et lentam pituitam non semper debere euacuari, sed potius permutari in sanguinem, quod pulchre ferri usu perficiatur. Verum enim vero, nihilominus pro praeparandis aegris, nisi debilitas magna obstet, *SYDENHAMVS* vult, ut semel purgentur, *van swieten* autem per 3 vel 4 dies euacuantia prius exhibenda praecipit, ut primae viae ab omni saburra sint liberae. Nonne vero hoc idem est, ac corpus ad certiore et feliciorum ferri usum praeparare? nonne dabuntur casus, in quibus maiori praeparatione opus erit, in quibus condimenta, potus vinosus, exercitium, digestiua, vomitoria, purgantia, attenuantia, diuretica, sudorifera, quae omnia immortalis *Boerhaavius* praemittit, praescribenda erunt, ante-

antequam ultimo ad chalybeata, ex eius consilio, perueniatur a)? Haec omnia, cum Tibi ^{a) Aph. 1176. 1177. 1178.} diu et nimis nota sint, cumque ipse praeparationes corporum, ubi minax morbus inflet, laudes, quin necessarias statuas b), ^{b) Refutat. p. 101 - 104.} nescio qui fiat, ut eas non aequae ad variolarum morbum, ac ad alias aegritudines extendendas velis.

* * *

Dicis, praeparationes saepe non sufficere, hominesque sanissimos et ultra omnem praeparationis necessitatem euectos, constitutione epidemica abripi, aliosque, dupla praeparatione egere visos, seruari. Sed quaeso Te! quaenam prophylaxis, quae methodus medendi datur, quae non subinde fallat? Scripsit Vir eximius, Ioh. BOHNIVS, doctam dissertationem, *de Prophylaxi pestis dubia*, an ea propter asserere fas erit, dari in truculento hoc morbo nullam? Renuent certe omnes Loimiatri! nonne solius aceti beneficio tutus, aegros suos inuisit SYLVIVS, dolore capitis poenam dans, cum vna vice id potare oblitus esset? Possetne vero Te,

tantum Medicum, latere, in omnibus epide-
miis, aliquid inflammatorii habentibus, sanis-
simos, robustos, plethoricos, debilibus va-
letudinariis infeliciores esse? an mirum, si
variolosa pestilentia athleticè valentes phlo-
gistica sua diathesi grauius mulctet, nisi re-
mediis antiphlogisticis praeparati fuerint?
Quodsi certa et inexplicabilis dispositio cor-
porum, nulli praeparationi subiecta, faciat
agere venenum magis minusue, pro ratio-
ne subiecti, vt Tu innuis, ars vltra limites
suos nescit progredi, peccatura tamen, si
alio tempore intra eos agere valens, otio-
sa quiescat, et ad vltimos, quos attingere
potest, haud progrediatur. Perspicias, VIR
EXCELLENTISSIME, me lubentem conce-
dere, dari eheu omnino casus, etiam non
raros, in quibus nulla praeparatio iuuat.
Si vlla fuit exquisitissima, certe illa fuit,
quam habes *in responsione*. *Tua ad meam epi-*
stolam p. 36. et in appendice, et tamen omni
effectu caruit. Interim nemo insitorum

1) Sect. IX. hoc negat, quin Celeb. KIRKPATRICK a),
p. 356.

multa complecti praeparationem, vltro elocu-
tus

tus, obtinere quandoque peculiarem quandam solidorum texturam, et humorum crasin affirmat, vt mille modis infeliciter cedere queat praeqaratio, et inoculatio, quando acutissimus quisque id omnium minime expectasset. At in praeparando etiam interdum contra artis regulas peccatur; methodumque adeo Edimburgensium, quam Tu tanquam specimen praeparationis egregie inutilis sistis a), illi epidemiae, cui destinata fuit, minime quadrasse, humoresque, in sui dissolutionem iam vergentes, adhuc magis dissoluisse, docte probat, et confusas sine ordine et selectu praeparationes reiicit Ill. TISSOTVS b). Porro sub optimis intentionibus, iudicio practico haud accedente, nimia esse potest praeparatio et intempestiua, quando et VS. et purgationes, et diaeta tenuis minus opportune in vsum vocantur, iisque virtus vitalis vltra naturale robur deprimitur, vt dein nec expulsionem exanthematum, nec maturationem eorundem sufficiat, quod vitii genus illis solemne est, qui methodum anthiphlogisticam perperam, et cum

a) *Quaest.*
P. 38. 39.

b) *Lettre*
P. 39.

damno aegrorum vltra omnes limites extendunt, et nil nisi diathesin inflammatoriam vbique cogitant, obliti cautionum Sydenhamianarum et Boerhaauianarum, quae toties inculcant, efficiendum esse, vt nec excedat vis circuli, nec torpeat. Talia ex nimia praeparandi opera nata delicta notarunt TIS-

a) *Inoculat.
justifiée §. 90.*
b) *Cap. V.*

SOT a), et BVRGES b), quae attendi, et perpendi merentur. Facilis interim in errorem lapsus, qui, si a Medicis haud abest, tanto magis aegris, sibi ipsis sine Medici consilio sapere visis, familiaris esse potest. Refert Cl. *de FOTHERGILL*, duos viros ex India occidentali iter in Angliam fecisse, et durante hoc nimiam frugalitatem obseruauisse, vt nempe semet ad inoculationem praepararent. Cum aduenissent, valde pallidi conspiciebantur; at quia color hic ipsis naturalis esse reputabatur, sine mora insitio instituebatur. Verum praeter spem ipsis variolae crystallinae erumpebant, ita vt non

c) *vid. Schultze Part. I.
p. 52. in notis.*

nisi summa opera adhibita seruarentur c).

Haec talia bene cognita habens SCHULTZIUS, vltro profitetur, praeparationem multis la-

borare

borare difficultatibus, ut non nimia sit, nec defectu laboret, viaeque mediae observationem valde arduam esse, et difficilem a).^{a)} *Part. II. p. 130.*

Si nunc, ILLVSTRISIME HAËNI, inde contra omnem praeparationem argumentum dedumere volueris, ita ut paucos forte Medicos illi adornandae non satis habiles declares, non repugno, modo illas difficultates non vniuersaliter insuperabiles, et prorsus nullius usus esse praeparationem statuas. Vltro etiam Tibi concesserim, etiam exercitatos obrui regularum circa praeparationem copia, ita ut earum exacta observatio non omnium negotium sit; culpam quoque minus fausti successus infitionis, ut haec nil de detrimento capiat, in omissam aut non rite susceptam praeparationem quandoque perperam et gratis reiici. His omnibus tamen non obstantibus, si stare perrexerit infitio, amicorum suorum conatibus suffulta, praeparationem, ut non raro frustraneam, in totum tamen superuacaneam haberi haud posse, per haecenus exposita mihi persuadeo. Coeterum silentio praeterire haud debeo, cele-

celeberrimum RASTIVM frustra scripsisse,
me idem infortunium, ac alios, in pluribus
aegris sine fructu a me praeparatis, exper-

a) de Haën
Respons. ad
meam episto-
lam p. 42.

tum fuisse a). Nemini hactenus in seui va-
riolas, adeoque et praeparatione non opus
habui. In naturalibus praeparatio apud nos
fere omnis cadit; nam saepe ne quidem in
principio primae febris, sed iam erumpenti-
bus pustulis, demum Medicus solet vocari,
quod magno meo taedio et dolore toties
expertus sum. Nullam aliam praeparatio-

b) vide meum
schediasma
de insuffi-
ciente metho-
do medendi.

nem mihi arrogare possum b), quam quod,
dum variolae nobilem familiam quandam
infestabant, duabus virginibus, quae earum
incursum quotidie metuebant, et Adum vi-
triolicum et deinde corticis Peruuiani extra-
ctum ad tempus, praeparandi fine exhibue-
rim. Una earum mitissimas postea variolas
patiebatur, altera malignissimas, sed de hac
notari debet, vt fusius in historia morbi eius
explicui, multa eheu commissa fuisse pecca-
ta, quae a praeparatione legitima longissime
abesse debent, et quae eam prorsus irritam
faciebant.

Vnum superest. Existimat a Te, CELEBERRIME HAËNI, laudatus RASTIVS, quod suppuratio vesicantis ope in naturalium principio excitata, has aequae raro, quam illas, lethales exhibitura esset. Si haec vere aequaret vires vlcerum inoculationis, per quae, ex sententia infitorum, magna pars veneni effluit a), nulla amplius praerogativa infitio gauderet, et multum sane eius laudibus decederet. Operae pretium omnino est, periculum facere. Meretur vero cum Rastiano consilio conferri notabilis locus MEADII b), huc apprime faciens. Dum de inoculatione agit: *Putarunt, inquit, nonnulli, effluxum humoris ex vulnuscule ad inferendum pus inflicto, ut etiam ex pustulis circa oras eius prorumpentibus, ad aegri salutem nonnihil conferre. Sed exigua illius copia, quae hac via effunditur, vix quicquam, ut videtur, iuuare potest. Multo plus praestabunt emplastra duo vesicatoria, brachio alterutri et cruri imposita, promota interim per totum morbi tempus purulentae in vlceribus materiae digestionem. Quam quidem medicinam ex usu hic fore*

a) *Condamine
Part. I. p. 37.*

b) *Cap. VI.*

fore nequaquam dubito. Quando ergo nil notatu dignum de veneno per vlcera infitionis effluit, atque illa vlcera, quae per vesicatoria producuntur, magis iuuant et maiores effectus promittunt, largiorem veneni effluxum permittentia, cur porro inserimus variolas, cur non potius, si naturales ante fores sunt, *Rastianam* et *Meadianam* methodum loco inoculationis sequimur? Verum concedendum puto, adeo largiter saepe fluere infitionis vlcera, vt si fluxus etiam longe minor esset, tamen veneno adeo ad stuporem exiguae molis, adeo exiguo vehiculo continendo, bonam partem iterum egrediendi e corpore, satis sufficiens libertas relicta sit. Deinde etiam eo ipso momento, quo inseritur venenum, iam locus ipsi adsignatur definitus, et porta patula praestatur, per quam iterum ipsi elabendum sit, et quidem antequam prima febris variolosa hominem inuadat, venenumque humoribus mistum agere incipiat. Febre postea sese manifestante, teste *de la CONDAMINE* a) et aliis, vulnera maiorem ordinarie quantitatem

a) *Part. I.*
p. 37, 38.

tem puris fundunt, et venenum per ea subinde fere totum euacuatur ita, vt non raro saltem duae vel et nullae pustulae erumpant, aegro nihilominus in vado constituto. Vix ergo, vt MEADIVS censet, indigere videntur vlcera infitionis vesicatoriis, vt ipsis amicas suppetias ferant, apud inoculatos. Apud aegros naturalibus laboraturos, postquam per aliquot dies contagium, ore haustum, iam humoribus sese altius insinuauit, in morbi iam exclusi principio demum vesicatoria applicari possunt, et RASTIO ita iubente debent, quorum vlcera lata equidem, sat bene, tardius tamen venenum in corpore vbique iam dominans iusta copia in se allicient, atque proinde eam opem non praestabunt, quam si ante febris ingressum excitata fuissent. Taceo dari casus, in quibus, ob vehementiam primae febris, plane non conueniunt vesicatoria. Taceo methodum infitionis adeo, quae per paruula vesicatoria, loco levis incisionis, praestatur, huic inferiorem esse, et difficulter sanabilia vlcera post se relinquere solere. Forte eas ob causas commoda maiora

iora, et vlceribus infitionis paria, elargiri potest fonticulus, grassante epidemia iis mature excitatus, qui variolis adhuc obnoxii sunt, et per hebdomadas gestatus, antequam variolae corpus prehendant. Notum est, quantum et ad praecauendam, et, si praecaueri nequeat, mitiorem reddendam pestem, tribuatur fonticulis, a DIEMER-

a) *de Peste*
lib. IV. hist.

110

b) *de Peste*

c) *Lib. VI.*

Obs. 15.

d) *Cent. VI.*

Obs. 92

e) *de febribus*

cap. 13.

f) *de peste*

lib. II. c. 8.

g) *Diff. de*

prophylaxi

pestis dubia

§. 35. seq.

h) *Aët. Part.*

III. cap. 2.

BROECKIO a), KIRCHERO b), FORESTO c),
HILDANO d) WILLISIO e) et aliis. Sed

et non latere potest lectores, DIEMERBROE-

CKIVM f) ipsum ingenue confiteri, non

unum, sed plures in peste, etiam cum fon-

ticulis esse mortuos, quare eximius BOH-

NIVS g) friuole fidem praestare fonticulis

haud vult. Atque in ipsis variolis irritos

eos fuisse, memorant Medici Edimburgen-

ses h). Patet ex his omnibus, vlcera artifi-

cialia, per vesicatoria et fonticulos excitata,

eousque valida haud haberi posse, quam vlcera

artificialia infitionis, atque ab illis non aequo

numero variolarum parum (a quo om-

nis morbi securitas pendet,) expectandum

esse, ac ab his, qui si non semper, saepe tamen

feliciter impetratur.

QVAE-

Q V A E S T I O VI.

Nulline ab infitione moriantur?

Dicam, bona Tua venia, VIR MAGNIFICE, hanc quaestionem ita proponendam fuisse: *Paucioresne ab inoculatione, quam a naturalis morbi incurfu, moriantur?* Namque, vix aliquis, ex omnibus, qui infitionem propugnant, auderet affirmare, neminem post eandem mori, licet culpam interitus ab ea remouere multo studio, tot boni Viri allaborent. Non in dubium inter alia vocari potest triste exemplum filii Illustr. de *Sunderland*, quod in Anglia contigit, cuius occasione etiam plurimum in publicis nouellis fiebat mentio, quibus infitio artificialis variolarum fatalis fuit. Neque minus verum, *Bostoniae*, Angliae americanae loco, Acta consignata, et ad ratificandum Londinum missa fuisse, quibus infitio variolarum prohibita fuit ea propter, quod ut plurimum male cesserit (*vide Mens. Iul. 1722. Nouellarum Halensium.*). Tum et negari nequit, quod publicae nouellae ex Anglia 1730. die 9. April. referebant, filiam dominae *Blundal* ex tristi

nuncio, quod sororis, et *Iob. Eyls* Equitis filia, post Variolarum insitionem fati cesserit, perterritam, confestim exspirauisse, etc. etc. Si nemo ab insitione moreretur, et a naturalibus etiam saltem pauciores, (cum innumeri ab iis moriantur,) quid amplius disputatione opus esset, an inoculandum sit? Hostis generis humani foret apertus, qui vniuersale et certum remedium ipsi eripere moliretur, et si Medicus esset, ex ordine Medentium eiiceretur atque ad Getas et Garamantas, et vltimam Thulen ablegaretur merito. Nimio affectui tribuo, quando

a) *Part. II.*
p. 176.

apud Cl. SCHULTZIVM a) lego, *insitionem non saepius fallere spem felicitis medelae morbi variolarum, quam chinam, in curatione febris intermittens.* Nunquam quippe fallit Peruvianus cortex bonae notae, exhibitus in febribus vere intermittentibus, et ex earum genere continuis, si salua sint viscera; fefellit tamen, quod hodie negari nequit, insitio, administrata in casibus etiam idoneis iudicatis, ab omnibus eius artificibus. Porro non minus aliquid hyperbolici habet assertum, eru-

eruditissimi de la CONDAMINE a), nec pe- a) *Part. III.*
 riculosas, nec mortiferas esse variolas insititias, *p. 65.*
 pronunciantis; neutrum enim hodie sine
 exceptione ita sese habere observatur. Id
 vero certum est, et certissimum, quod vbi-
 us locorum, et in Anglia adeo, et Lon-
 dini, vbi, quod bene et cum singulari cura
 notari velim, genuina methodus sanandi Va-
 riolas vere enata, et quam maxime exculta
 est, hac non obstante, tamen bene multi
 naturalibus moriantur. Per notata necro-
 logica b) (*Bills of mortality*) intra 42 annos b) *vide Jurin*
 65072 homines naturalibus sunt mortui. *Letter to*
 De funeribus ab inoculatis interea asseue- *D. Cotes-*
 rarunt clarissimi Viri, certe haud pauci, quod *worth p. 17.*
 proportio, respectu eorum, quae naturales *et Account*
 post se traxerunt, fuerit ingentis discriminis, *of the success*
 longe paucioribus ab illis, quam ab his ab- *of Inocula-*
 reptis. Lectores meos alios, quorum in- *tion.*
 terest, non Te, EXIMIE HAËNI, nam Tibi
 haec omnia nimis nota sunt, precari debeo,
 ut legant, quae ad hanc notabilem propor-
 tionis differentiam, et inde elicitam insitio-
 nis praerogatiuam, facientia habent practici

a) *Account etc et Analysis etc. Londini* 1754. **INOCULATORES** observata, **IVRIN** a), **KIRKPATRICK** b), et alii, et sua fecerunt **Cel.**
 b) *Sect. V. p. 160. seq.* **TISSOTVS** c), **SCHULTZIVS** d), et **CONDAMINE** e). Si forte ex feruidiore affectu
 c) *passim in scriptis.*
 d) *Part. II. p. 155 - 160.* in inoculationem, numerus post eam de-
 e) *in dissert. p. 17. 41. 63. 65. 68.* mortuorum, paucorum certe, si totum nu-
 merum inoculatorum respicias, aliquantis-
 per ab vno vel altero Fautorum minutus fue-
 rit, vix tamen licet reiicere et in dubium
 vocare omnia omnium testimonia, et sine
 exceptione fraudulenta habere, quae retu-
 lerunt, de rariore mortalitate apud inocula-
 tos, praeter **IVRIN**, et **KIRKPATRICK**,
SCHEVCHZER, **LANGRISH**, **HADOW**,
PEVERINI, **FREWIN**, **RANBY**, **BELL**,
HAWKINS, **MIDDLETON** ipseque **MEAD**
 et **HUXHAM**, suos calculos nouae arti ad-
 iicientes, etc. etc. quis enim omnes enume-
 raret? Satis manifestum esse scripsit **MEAD** f),
 vix centesimum quemque infitiuis Variolis
 perire, cum longe plures, pro rata portione,
 morbus hic naturaliter ortus consumat; dein-
 de narratione adiecta de tricenis aethiopi-
 bus inoculatis, ex quibus ne vnus perierit,
 hoc

dicat, cumque, ipsis aduersariis confitentibus inoculatae ex 50 hominibus vnum abstulerint, a naturalibus minimum vnum ex quinque perituum fuisse, infert, simulque ad

a) *Part. II.*
ad Obj. I.

I V R I N prouocat a). Alibi, postquam, hoc auctore notante, septimam partem a naturalibus mori edixerat, inter illos, qui eluctantur, tot miseros simul considerandos monet, qui vitia in visu, auditu, mala pectoris residua dolent, qui formam externam perdide-

b) *Parte III.*
circa ini-
tium.

re, et valetudinarii manent b). Addam adhuc memorabilem computum, quem init Cl. de la CONDAMINE. Ponit vt euictum, 14. partem hominum quotannis Variolis mori, per Necrologia Londinensia 42 annorum, apud I V R I N et K I R K P A T R I K (*Analysis Londini 1754.*). Dum ergo, inquit, Parisiis quotannis moriuntur 20000; moriuntur variolis 1440. Iam hostes infensissimi insitionis quinquagesimum ab ea mori dicunt. Igitur, licet hoc falsum sit, tamen per propriam eorum confessionem concedere coguntur, per inoculationem in 1440 ho-

c) *Part. III.*
p. 68.

minibus institutam, 1411. seruari c). Taceo reli-

reliqua, vt et computum alium mire infitioni fauentem, quem habet ad Object. VI. p. 50. ne nimis prolixus sim, et Tibi Ill. HAËNI, quem haec et plura huius generis neuti- quam fugiunt, nimis displiceam.

* * *

Quid vero ego ad haec omnia? an ita me gerere debeo, ac si illa nec legissem vn- quam, nec scirem, an lecta et expensa sciens debeo negligere, et omnia sublestaе fidei habere, an mirari, quod Tu nihil non le- ctum, nihil non expensum relinquens, vn- quam quaerere potueris: *Virum infitiua me- thodus plures, quam via naturalis, in vita ser- uatura sit* a)? Felicissimae tuae curationes

Hagae - Batauorum per diuinam clementiam peractae, de quibus nequaquam dubito, et de quibus iam alibi Tibi gratulatus sum ex animo, non aequae felix, et aliae similes a Te visae, efficiunt certe, vt arti nimium tribuas, et funera a naturalibus pauciora, quam existunt, ab inoculatis plura, quam dantur, Tibi concipias; ita sincere, quae intus sentio, in chartam coniicio. Vidisti in Hollandia paucissimos mori, Medicis

a) In quae-
stionibus
p. 32.

vsos optimam methodum callentibus; idem
 obseruasti Viennae, et in vicinis vrbibus,
 sub bonorum Medicorum cura. Ergo com-
 parationem inter naturales et insitiuas Te
 non admittere, et notabilem differentiam
 inter funera ab vtroque genere haud agno-
 scere, vltro et palam profiteris a). Putasne
 vero, VIR multis nominibus mihi DILE-
 CTISSIME! Londini adeo descuiisse ab an-
 tiqua SYDENHAMI in medendo virtute
 Medicos omnes, vt methodum eius, aut
 nesciant, aut negligent? an Tibi fingis
 practicos plurimos ita socordes et torpi-
 dos, vt Meadiana et Huxhamiana vestigia
 sequi ignorent? et tamen et superiore anno,
 et antecedentibus, ingente numero homines
 in hac metropoli variolis naturalibus sunt
 mortui. Elegantissima et exasciatissima sunt
 Ill. MEADII in medendo praecepta, iis ta-
 men, quorum ipse probe memor esse de-
 buit, non obstantibus, variolas vocat veram
 pestem p. 6. b) Imo ipsa vera peste peiores
 esse mali moris variolas, asserit et probare sat-
 agit WETSCHIVS in Praefat. p. 17. seq. Porro

b) edit. Göt-
 ting.

MEAD eas nominat venenatam febrem p. 15. dira eius symptomata comparat cum symptomatibus commorforum a serpente africana, haemorrhous, dicta p. 22. 23. atque in nulla febre (ob latens intus vt extus deleterium toxicum viscera nobilissima, callidissimo Medico non praevidente, subito quandoque exesurum) incertiora esse de vita et morte iudicia, quam in hac, candide eloquitur. Atque haec per totam vitam enata et confirmata scientia effecit, vt senex adhuc infitioni valde fauerit, plures eius beneficio seruari posse ratus. Non minori affectu eam protexit HVXHAMVS a), quia scilicet vidit, quas graphice descripsit variolas, in quibus, vt ait, fere semper tragoedia morbi, sub dirissimorum symptomatum syndrome, morte aegri terminatur, atque dari contagium variolosum expertus est, quod cum pestilentiali, tristi energia, pari passu ambulet b). Neque dubitavit Ill. WERLHOFFVS, exemplar Practici eruditissimi et experientissimi, probare infitionis artificium, cum dari sciat variolas malignissimas, in quibus nihil omnino

a) p. 10. et 36.
Vide et eius
diff. de Variolis
epidemicis
anomalis.

b) de febribus C. V.
p. 79.

a) *de Variolis et anthracibus* p. 18. et 96. iuuuet a). Tales olim Bernae vidit HILDANVS b), quae quam plurimos infantes e me-

b) *Cent. VI. Obs. 82.* dio sustulerunt. Forte si non in eam deduxit,

firmauit tamen in sua sententia iam animo sedente post seculum, et quod excurrit, elapsum, ciuem eius Ill. HALLERVM, tristissima illa constitutio epidemica, Bernensis, quod variolarum insitioni calculum suum ad-

c) *Vide Opusc. Pathol. Obs. 44.*

iiceret, et adiicere pergeret c). Cur vero diutius immoror commemorationi summae

malitiae et rabiei, quae toties miserabilem hunc morbum comitatur, qualem vt alibi, ita apud TVLPIVM *Lib. IV. Obs. 52.* non sine horrore, non sine stupore, non sine stantibus comis, aliquis legerit. Qualem 1725 experti sunt *Freyenwaldenses*, et eorum vicini, quibus nulla familia restitit, ex qua non census sibi libitina exegerit, secunda febre, quicquid etiam medicina praestare moliretur,

d) *Act. Med. Berolin.*

Dec. II. Vol. X.

e) *Lettre a* p. 17-29.

lento et hectico ardore multos trucidante d).

Magnum catalogum scriptorum fide dignis-

simorum exhibuit Ill. TISSOTVS e), sua propria experientia praemissa, qui validissimis testimoniis confirmant, saepe admodum per-

niciosas

niciosas esse variolas. Neque ego in eodem
 omiffum vellem summum BOERHAAVIUM,
 licet TISSOTVS saltem alio respectu ipsius
 reminiscatur. Siue clara et aperta eius enun-
 ciatio: *Prophylaxis insitiua videtur satis
 certa tutaque*, militare queat pro hac, siue
 minus, siue mentem suam mutauerit dein-
 cept VIR INCOMPARABILIS, siue non,
 certum tamen est, ipsum morbum variola-
 rum pro fontico semper habuisse: Namque
 si morbus vehementissimus, si ichor gan-
 graenosus loco puris, si tota fere cutis occu-
 pata (quod omne ego cheu! his meis oculis
 non raro vidi,) ineluctabilem perniciem
 agnoscit, quam in commentariis suis fusius
 exposuit, ita, vt dubii effectus, remediis sup-
 peditatis, ingenuus profiteatur: *Si haec
 non iuuerint, se nescire quid iuuare queat a).* a) *Aph. 1403.*

* * *

Sed diutius forte inhaesi a Te dissentien-
 tium assertis, AMICISSIME HAËNI! patere
 igitur, vt ad Te iterum accedam, sed et vt
 ea, circa quae aliter Te sentire malletm,
 candidus et sincerus eloquar; ita ipse iussisti,
 vrges

a) Refut.
p. 64-67.

vr̄ges et recte vr̄ges a), silentio interdum
supprimi funera, ab insitione exorta, et
amicos eius nondum confutauisse, tot histo-
rias ipsis publice propositas, insititiis vario-
lis demortuorum. Nil Tibi opponam;
at interea, etiamsi plures moriantur ab insi-
tione, quam concedatur, inquirendum ta-
men adhuc restat, an non nihilominus mul-
to plures moriantur a naturalibus? nam circa
hoc argumentum iam quaestio nostra versa-
tur. Tu multo studio, multa eruditione,
ex Tua pariter, ac haud paucorum cele-
berrimorum Practicorum experientia, pro-

b) Refut. a
p. 64. ad 74.

bas, variolas esse fat benignas b). Abso-
num foret et Tibi, et pro Te dimicantibus,
contradicere. Sed o Bone! cur dememini-
sti omnium eorum non minus praestantissi-
morum Medicorum, qui truculentissimas
et immedicabiles variolas descripsere, quos
Tibi proposuit TISSOTVS, quos et sine eo,
omnes noueras. Aequior hac in parte ille,
Te, praedicari debet; nam licet insuperabi-
lem toties perniciem variolarum naturalium,
quae negari nequit, vr̄geat, et probet, con-
cedit

cedit tamen, dari etiam ita benignas, ut arte adeo in malas mutari sese haud paterentur a). ^{a) Lettre p. 17. et 33.} Vera ergo Tu loqueris, vera loquitur TISSOTVS; certis scilicet temporibus pauciores homines absumunt variolae naturales benignae; certo tempore malignae, artique rebelles horrendam stragem edunt; utrasque vidi, et noui. Cauendum ergo, ne vel harum, vel illarum obliuiscamur, quando de mortibus a variolis generatim spectatis, nobis sermo est. Incumbit potius nobis, ut auctores utrasque describentes consulamus, diuersaque etiam loca eorundem inter se conferamus. Non Te fugit, Ill. HAËNI, SYDENHAMVM scripsisse passim de perniciosissimis variolis, id ipse notas; interim has missas faciens, conuertis Te ad discretum genus, quod omni periculo vacet, ad perpaucos illos e plebe, qui prae diuitibus ea propter moriuntur, et concludis, non naturae morbi, sed peccato Medici, et aegri, culpam mortistribuendam esse in variolis b). ^{b) Refut. p. 67. seq.} Nonne vero idem SYDENHAM, qui de discreto genere adeo bene sensit, simul

mul audiri debet, verba faciens de aegris ob materiem ptyalismi viscidam factam, suffocatione plerumque extinguere solitis, *p.* 172. de incerto lubricoque loco, in quo locatur morbus variolarum, et praxis medica eidem accommodanda; de fama Medici frequenter variolis mediri iussi, in angusto versante, *p.* 181. de re periculosa aleae si variolae confluant, *p.* 188. de salivâ viscida aegros fere omnes suo Marte II. morbi die iugulante, *p.* 197. de lethalibus vesiculis cum mortificatione aegros, intra paucos dies ab eruptione, libitinae destinantibus, *p.* 253. de aegris plerisque, qui vehementius laborabant variolis anomalis anno 1674. 1675. intereuntibus, *p.* 298. de ingenti discrimine a pustularum numero, *p.* 444. de praevidenda hominis funesta ruina ex imminente indomita vi febris succedaneae, *p.* 445. de ingente periculo, quod die II. instat, *p.* 446. de aegri viribus prorsus imparibus, ut febris a resorptâ sanie exclusae resistent, *p.* 448. de aegro puris copia obruto et fato succumbente, *p.* 451. de crisi a Medico non erigendis, quando

quando ipsi non cum discretis, sed cum confluentibus, et aegris adultis, res est, ne servatos a se iudicet, quos non occiderit, p. 477. 478. de summo et tremendo discrimine febris putridae, variolis confluentibus superueniente, a p. 688 - 697. etc. Haec omnia, opinor, confidenter Tibi opponi possunt, EXIMIE HAËNI, quando post SYDENHAMVM, LISTERVM, BAGLIVVM, SCHMIDIVM, LOEBERVVM, (qui methodum boerhaavianam Ienae olim primus introduxit, et omnino illis felicior fuit, qui Wedeliana remedia calida adhuc in deliciis habebant,) VIOLANTE, et alios adducis, et bonae methodo etiam malignas cedere statuis a). Cedunt ei omnino interdum, sed et valde malignae non cedunt, et non pessimae, cessurae primo visae, quandoque eam eludunt tamen, accedentibus circumstantiis, in quas simpliciter nullo Medico est potentia. En recens exemplum! Foemina 24 annorum, spectabilis mercatoris vxor, inuisit puellam, variolis discretis optimis laborantem, ipsa ob superatum in infantia morbum, vt dicebat, secura.

a) Refut.
p. 68 - 74.

cura. Aegrotare incipit, febrem catarrhalem, et pleuritidem spuriam simulat morbus. Medicus ordinarius, ex voto aegrae, me in lecto decumbentem consultum adit; suadeo fomentum emolliens, potum multum hordeaceum, potionem ex aquis stillatitiis, cum nitro et oxymelle simplici, atque si pulsus eam indicet, VSnem. Ille menses largiter, iusto termino, fluere, mihi enarrat, pulsusque vix a naturali motu recedere asseuerat, quare, vt naturalem sanguinis euacuationem promouerem, clyisma emolliens, et fomentum abdomini admouendum suadeo. De aliqua in deglutiendo difficultate conquerens aegra, irritans sal, et oxymel, non libenter quidem, monita tamen, assumit. Tertio die erumpunt in facie pustulae, quas nemo adstantium variolas habet, donec Medicus, ipse primo cespitans, eas adesse pronunciat. Continuantur remedia, pergunt catamenia, clyisma quotidie iniicitur, gutturis dolor augetur, ita vt chirurgus opus sit, variolae confluunt. Septimo die amici enixe a me petunt, vt lectica vectus aegram visita-

visitare, annuo tandem, vix scalas adscendere valens. Video variolas admodum confluentes, sed lacte rubentes et suppurare incipientes, neque adhuc ab earum natura periculum metuo. At labia, nasi interiora, totum os internum, et lingua, et omnis faucium superficies, pelle variolosa obducebatur, erat vox rauca, deglutitionis summa difficultas, salivae mirum quantum viscida, ad metum suffocationis usque, pulsu interim sat bono. Facile intelligebam, hoc vrgens symptoma plus metuendum esse, quam morbum ipsum, quare cum acetum et nitrum in gargarismate exulare deberet, nulla ratione ferendum, mel simplex cum decocto emollientissimo noctes atque dies iniici faciebam. Simul praescribebam cum Collega meo honoratissimo, emulsionem lenientissimam, cum nitri ea quantitate, ut gustus falli posset, exhibebatur simul, pro affluxu salivae viscidae reuellendo, identidem portio mannae, extus admouebantur fomenta, sed his, et aliis incassum actis, pure pustularum non prorsus illaudabili, II. die misera nihi-

lominus anginosa et anxia suffocabatur. VSnem pulsus paruitas et debilitas vetabat, vapor aceti, per conclaue diffusus, ad tempus saltem in vsum vocari poterat, et abesse tandem debebat, cum tussim ferinam prouocaret, suffocationis periculum augentem. Similes eiusmodi casus, qui saltem mihi vni, inter Medicos, opinor, non obuenient, me credere faciunt, ad eam paupertatem saepe in vasto illo medicinalis materiei campo redigi doctissimum et expertissimum quemque, sine exceptione, Practicum, vt in curatione variolarum nesciat, quo se vertat, et vt dare cogatur multitudinem funerum, a naturalibus.

* * *

Tu, EGREGIE HAËNI, quando non admittere vis calculos Cl. KIRKPATRICK et IVRIN a) fere, saltem ante oculos habes LISTERVM, et Tibi fauentes alios auctores, de benignitate morbi scribentes, vt numerum mortuorum a naturalibus minuas, et numero post inoculationem tumulatorum haud maiorem stabilias, obliuisceris iterum pene omnium testimoniorum, de strage a malignis vario-

a) *Refutat.*
p. 78 - 84.

variolis edita. Haec tamen, a tot sinceris scriptoribus (atque praecipue a Practicis, quibus magnus fuit numerus Variolis affectorum aegrorum,) suppeditantur, magna copia. Non minus, quando occasione desumta, ab inoculatione Constantinopolitana, feliciore quam Anglica, licet maiori arte instituta, taxas clarissimos Viros, MADDON et DODDRIDGE, ut verbi diuini Interpretes, ita inoculationis Patronos, iterum ad LISTERVM et BAGLIVVM prouocas, pro benignitate naturalium stantes. An putas, VIR OPTIME, plane non audiendos esse, FERNELIVM, PLATERVM, SENNERTVM, RIVERIVM, PRIMEROSIVM, SEBIZIVM, TVLPIVM, et alios multos a Cl. TISSOTO allegatos, qui voracissimas epidemias describunt, ut proportio iusta, inter mortes a naturalibus, et inoculatas stabiliatur. Porro, dum de infastis successibus inoculationis passim obseruatis agitur, recusas aliquid tribuere hominibus, qui illotis manibus illam adornarunt a), querelasque haud iniustas IVRIN, a) p. 97. 98. 99 TISSOTI, MATY, HALLERI obiter habes.

a) *Lettre*
p. 51.

b) *Refutat.*
p. 114.

Sane vt naturalibus decumbentes perduntur
haud raro, a Semi-Medicis et Medicastris,
cur a talibus non perderentur inoculandi?
Vtrinque peccata admittenda sunt. Talia
adeo a veris Medicis commissa agnoscit
TISSOTVS a). Nimis longum foret, spe-
ciatim perquirere catalogos et calculos Lon-
dinenses demortuorum naturalibus, et ser-
uatorum insititiis, eo fine publicatos, vt
praerogatiua inoculationis in omnium ocu-
los incurrat, quos Tu rigorose examinas,
atque de quorum integritate et fide aperte
dubitas, quod omnino durum est b). Si alie-
nas obseruationes omnes, a Viris fallere no-
lentibus factas, nostras facere, et tanquam
veras assumere recusauerimus, in arctiores
et arctissimos limites cito redigetur vnus
indiuuidui medentum scientia, et experien-
tia, ob artem longam, et vitam breuem.
Oculi plus vident quam oculus. Poteram
adhuc quaedam monere, contra Tuas anim-
aduersiones, sed nolo. Peto saltem, vt con-
sideres, ipsum amicum Tuum, Cel. RASTIVM,
inoculationi contrarium, tamen candide
elo-

eloqui, quod negari nequeat, minores numero, ab inoculatis variolis, quam a naturalibus mori, rationemque physicam a fluente diu insitionis vulnere deducere a). Deinde permittas obsecro, vt Tibi in memoriam reuocem recentiores felices successus inoculationis Florentiae obseruatos b). Tandem patere, vt adducam ipsissima verba, quae in nouellis publicis Londino ad nos transmissa sunt, elapso demum anno, mense Decembri. Illis, qui tot obiectiones contra inoculationem consarcinant, sequens extractus ex Indice aegrorum Nosocomii Londinensis nouum argumentum, conuincens de utilitate huius inuenti, suppeditabit. A die 26. Septembr. anni 1746. usque ad 24. Mart. 1763. in nosocomio variolis naturalibus decubuerunt 6456. et artificiales passi sunt 3434. Ex prioribus mortui sunt 1634. ex posterioribus saltem 10. Qualis Proportio! c) Silentio praeterire nequeo differentiationem superiore demum anno habitam, a Iohanne Andrea MURRAY Holmiensi, Fata Variolarum insitionis in Suecia exponentem. Docetur in ea, susceptam licet serius,

a) vide de Haën Re-spons. ad meam epist.

p. 42
b) Giornale di Medicina Decembr. 1762.

c) Hamburger Zeitungen 1763. No. 198.

anno 1754. in Suecia operationem, tamen
 ocysus progressam esse, nec a Medicis, nec a
 Theologis, nec a Magistratibus impeditam,
 sed ab omnibus suffultam. Probatur, ne-
 cessariam eandem fuisse, ob tristes epide-
 mias, quae interdum tertiam, vel quartam
 aegrorum partem rapuerunt. Probatur eius
 necessitas porro ex Necrologiis, quae mini-
 mum 9000 homines in Suecia quotannis
 variolis mori ostendunt. Recensentur dein-
 de inoculationes a Cl. SCHULTZIO, Lon-
 dino reduce praecipue, tum et ab aliis,
Bergio, Westmanno, Hartmanno, Gislero,
 cum fructu susceptae. Tandem Cl. MUR-
 RAY promittit, se historiam inoculationis
 in Patria hic ad finem anni 1761 traditam,
 ulterius traditurum. Audio Te, AESTV-
 MATISSIME HAËNI, mihi consilium sub-
 ministrare, vt, valere iussa Anglia et Sue-
 cia, in Galliam potius proficiscar, atque quot
 turbas in hoc regno, et eius Metropoli, ex-
 citauerit inoculatio, accuratius discam.
 Noui magnos illos, rumore plebeculae pri-
 mo motos, deinde ad spectatissima Theo-
 logorum

logorum et Medicorum Collegia transeuntes tumultus, fataque infitionis Parisiis exulare iussae. Legi quoque inde ad nos perscriptum fuisse: *Cum multi adeo homines, ab aliquo tempore, per inoculationem vitam amiserint, nouum hoc inuentum omnem sui existimationem perdidit a).* Sed ecce! dum actum de eo iudicasses, caput iterum effert; non saltem enim extra urbem Parisiensem, in suburbiis, et confiniis strenue adhuc instituitur, sed et noui exsurgunt eius defensores. Comparuere quippe recentia tria schediasmata apologetica pro eadem. Primum titulum gerit: *Reponse a une des principales objections, qu'on oppose aux Partisans de l'inoculation*, et praecipue confutat RASTII argumentum, de aucto periculo variolarum per infitionem, ex necrologiis Londinensibus deductum. Secundum est: *Lettre de Mr. Gatti, Professeur de l'Université de Pise a Mr. Roux*. Hic GATTI sine iusta praecautione infitionem suscepisse, atque ea propter ad eius impeditionem plurimum contulisse dicitur, apud illustrissimas Familias

a) Bress-
lauische
Zeitungen
Paris. 3 Aug.
1759.

operationem instituens, quare et Parisiis excessit. Ipse in paruo hoc libello fatetur, se praeparationem superuacaneam habuisse, cum morbum haud difficilem iudicauerit; asserit parum a veneno, omnia a dispositione corporis pendere, et multa ad praestantiam inoculationis euincendam facientia habet. Tertium schediasma inscribitur: *Le Conseil de la raison sur l'inoculation*, de quo alibi agendi occasionem nanciscar. Praeter haec prouoco hic ad nouas defensiones Parisienses, Cel. de ROBERT, et alicuius ANONYMI, de quibus in antecedentibus iam verba feci. Age vero, ex Gallia euolemus in Patriam tuam, Belgium! Illustris GAVBII, van GHERT, aliorumque exemplis haud motus Cl. GVALTHERVS van DOEVEREN, Groeningae sermonem academicum anno 1761. habuit, *de erroribus Medicorum utilitate non carentibus*. In eo testimonia summorum Virorum habentur, qui Variolas vt hostem saepe inuincibilem considerant, quibus eo deducitur auctor, vt nomen suum illorum classi adscribendum velit, qui inocula-

culatione praecipue eum vincendum statuunt.
En Conterraneum Tuum, valde diuersa a
mente Tua sentientem!

* * *

Sed nouis iterum armis instructus, iis-
demque sat validis, FORTISSIME HAËNI,
contra raritatem funerum ab inoculatis vario-
lis acriter pugnare pergis, *in responsione ad
meam epistolam.* Exemplum ibi adfers, ta-
lia omnino, quae omnes patronos infitionis,
quibus levis animus non est, meditabundos
reddere, et ad tempus minimum suspende-
re a suorum artificiorum continuatione
deberent. Contra duas puellas Lugdunenses,
curatissime praeparatas, et tamen mortuas,
nil habeo quod opponam. Impense doleo
vices nobilissimi Viri A. qui Haga Londi-
num se contulit cum filio, vt vitam eius
inoculatione lucraretur, et eum ibi vario-
lis morientem luxit. Expresso mandato
diuino obsequentissimus, et fide totus per-
fusus, Abrahamus abiit in terram Moriae,
filium suum vnicum in monte immolaturus;
sed superata feliciter tentatione, illum, obten-

ta coelitus benedictione promissaque sibi posterorum suorum multiplicatione, ut stellae in firmamento, et arena in littoribus maris, incolumem secum reduxit. At miser ille Pater, nulla vocatione diuina accepta, non sine summo tristitiae affectu, Hagam orbus filio suo iterum repetiit. Sique Abrahami et Isaaci historia forte menti reuertentis haud obuersata est, etiam sine hac imagine, ad propriam urnam usque immanis eius luctus debuit perdurare. Tristem recensitionem filioli ciuis Hamburgensis, cuius obitum ipse parens insitioni haud tribuendum statuit, lecturi Tui, VIR CELEBERRIME, antagonista, sine dubio dicent, terrorem a tempestate omnia perdidisse, casum neminem praestare, magisque perito Medico et Chirurgo tradendum fuisse pusionem, plausibilemque hanc exculpationem non pauci, etiam ab inoculatione abstinentes, sine dubio habebunt. Non vero etiam negare poterunt, Te legitime inde inferre, si licuerit talia eodem iure applicare naturalibus, ut omnino licet, et ea propter his demortuorum numerum

minu-

minuendum fore, et expungendos ex catalogo plures, non ab ipso morbo proprie, sed per accidens necatos. At deplorabile fatum lectissimi Filii, *Comitis de S.* quod in appendice adeo graphice depingis, certam tuam fidem interponens, cuius inoculationi adeo nil defuit, ut potius administrandi methodus, cynosurae instar, laudari debeat ab omnibus Patronis eius, dirum, inquam, hoc fatum, dum personam afflictissimi parentis induo, et imaginor, ita me percutit, ita animum meum perturbat, ut ex tremante manu calamus excidat. Sincere scribo, aliquoties in eo fui hactenus, ut 19 annorum filiam meam obedientissimam, charissimam mihi *Christianam*, (quae callida disceptationes hodiernas de securitate et insecurity infitionis expiscata est, et semper eam humaniter fuit deprecata,) blandimentis, et paternis monitis, et seuerioribus exhortationibus persuaderem, operationi sese submitteret. Optima quaeuis scilicet, et amatae filiae certiorrem conseruationem inde sperans, et infortunatos casus, qui, matrimonium forte ingressae

gressae variolis superuenientibus, accidere poterant, feliciter me auerruncaturum autumabam. Iam valde ancipitem me tenet, et moras neſtere facit tragicæ adeo inſitionis notitia, ceſpitantque mecum patres alii, qui olim liberos ſuos mihi inoculandos tradere cogitabant, ex quo illam ipsis communicaui. Eſto, rariorem eſſe eiusmodi infauſtum euentum, quia tamen exſtitit, ſumma præcautione non obſtante; quia deinde non exiſtit ſolus, ſed alios ſimiles etiam eueniſſe certo conſtat; quia nemo prædicere poteſt, an non iterum iterumque, omnibus cautelis obſeruatis, inter centum vel quinquaginta fauſtiſſimos vnus talis accidere queat; quod valde probabile redditur, alienis periculis edoctos, ſaltem cautius mercari decet. Valde metuo, ne eiusmodi hiſtorias, compoſito animo vix audiendas, vel legendas, edocti variolarum adultiores candidati, in biuio conſtituantur, et incidere malint in manus Dei, quam hominum. Tragicus omnino eſt ille caſus, quem Cl. SCHVL-

a) Part. I.
p. 185, in notis.

TZIVS a) recenſet, filii, qui ſe, et parentibus inſciis

inſciis naturale variolarum contagium hau-
ferat, atque ab ipſis trans mare prima vice
mittebatur. Vix reliquerat portum, cum ae-
grotaret; habebatur morbus pro morbo na-
uigantium transitorio, ſed 4 die erumpebant
variolae, quae iuuenem vita priuabant, acer-
be moerentibus parentibus. Sed hi, inter
dolores et lachrymas, multo tamen felicio-
res erant ſupra memorato Comite S. quia
prorſus nihil ad fatum filii contulerant. Ha-
beo adhuc aliam hiftoriam valde triftem,
ſed tamen longe minus, quam modo me-
morati Comitidis, de cuius interim pleniffima
integritate non reſpondeo, refero vero illam
vt accepi ab Illuſtriſſimo quodam Viro, diu-
tius Viennae commorato. Aegrotabant
variolis in Collegio Thereſiano nobiliſſimi
iuuenes, et inter eos filius dilectiſſimus ip-
ſius *Archiatrorum Comitidis L. B. van SWIE-*
TEN. Ob officia, quibus Aulae Caefareae
obſtringitur, non licebat ipſi, eum inuiſere,
ſed chari adeo capitis cura aliis Medicis erat
relinquenda. Inter 29 qui eluctabantur,
moritur gnatus, tanto genitore digniſſimus.
Hic

a) Lenit.
XXVII, 30.

Hic dum triste nuncium apportatur, admiranda, et a paucissimis imitanda christianissimae philosophiae praxi, prorumpentibus aliquot lachrymulis, sed ad grauitatem composito vultu: *Omnes, ait, decimas terrae, de seminibus et fructibus arborum, DEVS olim sibi sacras voluit a). Quodsi nunc ex decumbentibus saltem trigesimum suum velit, et meum filium sibi elegerit, eccur ego illum fidis eius manibus, bonae eius voluntati enixe obediens, haud traderem!* Poterat Vir summus, nutum prouidentiae supplex adorans, acquiescere, cui vni se, et suos, committere semper fuit solitus, namque morbum proprio consilio et arte haud aduocauerat. Verum filius Comitissae de S. moriebatur variolis arte factis, sique non ob variolas, non ob infitionem, tamen per infitionem, a vulnere gangraenoso, quae via ad mortem, ne quidem in naturalibus est possibilis. Clamabunt vno ore Infiores omnes, si hic mortuus sit ab infitione, et filium illum in mari, et filium Ill. van SWIETEN non moriturum fuisse, si antea suscepta fuisset inoculatio. Concedo possi-

possibilitatem, quin non parvam probabilitatem agnosco, hoc ita euenire potuisse, plenam tamen certitudinem, quae a nemine praedici potest, desidero. An Comiti de S. solidum solamen enasci potest ab effato Cl. SCHULTZII a)? qui asserere audet: Si ^{a) Part. I. p. 162. 163.} aliquis ab insitione moriatur, certos esse posse agnatos, quod nunquam naturalem morbum superasset, sed aequè eo fati cessisset, quia praeualens inoculatio vitam seruare haud potuit. Id puto supponitur, sed non euincitur, neque euinci ita potest, ut surgat sufficiens et idonea conuictio. Alio tempore, si naturales expectatae fuissent, poterat adesse alia constitutio aëris, poterat enata esse alia corporis constitutio, alia indicibilis idiosyncrasia; nimis norunt Practici, minimam in his et aliis circumstantiam mutare totum morbi ingenium. Sed audiamus etiam de hoc argumento differentem Cl. TISSE-
TVM b). Is ad haesitationem parentum, rem ^{b) Inoculat. justif. §. 56.} luctuosissimam habiturorum, si proles eorundem illius pientissimae sollicitudinis, qua conseruationi eius consultum cupiunt, in-

sons

sons victima euaderet, ita respondet: *Metus huius luctus nititur vana imaginatione, quia rite instituta inoculatio neminem perimit. Neque querelis locus erit, nisi forte operatio commissa fuisset Medico indocto, aut agyrtae, ad eam instituendam prorsus inhabili. An haec applicari queant letho dilectissimi filii nostri Comitum, videant lectores, an primus est hic aeger post insitionem mortuus? an ipse Cel. TISSOTVS aliter agere potuisset, illi variolas insiturus? Venio ad Cel. de la*

a) Part. II.
p. 54. seq.

CONDAMINE a), qui non minus quaestionem mouet, an tenerrimo corde parens queat praemeditato consilio subiicere morbo, quo mori posset, filium vnicum, si vel centesimum, ducentesimum, trecentesimum operatio absumeret? Respondet breuibus: *Om-nino, ut a maiori periculo eum vindicet. Per-git, hanc quaestionem non soluendam esse per Philosophiam moralem, non eam casum conscientiae involuere, sed esse problema arithmeticum. Periculum maius et minus, in quo versatur filius, admissa vel omissa inoculatione, decisionem suppeditare. Pero-*

rat

rat in sequentibus eloquentissimus Vir ita suam sententiam, vt attentissimos et auditores olim, et nunc lectores suos, in assensum pellicere queat. Sed, quod notare fas erit, omnia argumenta sunt arithmetica, nitunturque assumpto principio, a naturalibus septimo moriendum esse, cum inoculatae variolae vix trecentesium abripiant. Si amatissimus etiam filius moriatur per infitionem, patrem fecisse, asserit, quod facere debuit. Illustrans adiicit argumentum, a Domino quodam petatum, qui prudens 350 iuuenibus suis mancipiis, ne septimam partem perdat, sed vnicum eorum saltem, inferi facit variolas; alia similia, non probantia, sed illustrantia saltem, quae veritates antea cuiusdam supponunt, silentio praetereo. Pace SPECTATISSIMI VIRI, ad eius cogitata aliquas animaduersiones in medium proferam. Si per observationes ILLVSTR. DE HAËN, aliorumque magnorum et oculatissimorum Virorum, quibus fidem denegare absolum et turpe foret, sensim per experientiam repetitam, multiplicetur numerus

K

fune-

funerum ab infitione patratorum, alia prorsus emerget proportio arithmetica, et periculum ab inoculatis variolis fiet maius, illo, quod a naturalibus imminet, maxime si artis medicae incrementa speranda sint, decreturo. Forte non tercentesimus saltem hominum inoculatorum, sed a trecentis eorum plures fatis cedunt. Forte a naturalibus non septimus quisque sed duodecimus, vigesimus, trigesimus, saltem interdum vita priuatur. Impossibile pene est, ut vnum idemque omni tempore ponatur computationis fundamentum. Deinde, si parens quidam perdat amatissimum filium per inoculationem, seruatis interea eius beneficio tercentis aliis, aliorum filiis, si vel maxime obfirmati animi fuerit, semper ipsi restabit cogitatio, se suum, licet olim naturalibus abripiendum, saltem ad tempus adhuc possidere potuisse, pro vitae suae solatio et dulcedine. Alius autem prorsus scopus erit Domini de conseruatione mancipiorum solliciti, qui suis commodis, et suae fortunae, illa omnia impendit, alius affectus parenti, qui se totum for-

fortunasque suas impendit filio. Diuersa valde sunt visionis puncta, ex quibus adspici sese patitur insitio, diuersam semper faciem contuentibus exhibitura. Si obtutu politico defixus in ea haeream, si consulendum sit Reipublicae, et numero ciuium, vrbes et regiones habitantium, pro conseruanda securitate publica; si consulendum sit vnice commodis regum atque principum, admissio hoc principio: quod inoculatio plures conseruet, quam si morbus naturali viae permittatur, illa omnino porro admittenda videtur. Etenim tum nil refert, quis moriatur, sed saltem quot moriantur, et satisfit problemati arithmetico. Verum, si euicta possibilitate mortis aut periculi summi, de quibus amplius dubitari nequit, etiam post optimam praeparationem corporum, et post acta omnia ordine et decenter, quae agenda inculcantur, simul et actionum nostrarum moralitatem, et insitionem considerem, aliam iterum speciem haec induit. Ille tandem affectus paternus et maternus, quem graeci peculiari voce *στοργήν* appellare con-

sueuere, quique pauperem agricolam deamare facit filium suum, ac si principum sanguine satus esset, omnes respectus politicos ignorat. Ponam 100 patres, de filiis suis inoculationi subiiciendis adhuc dubios; dicatur ipsis, nil subesse periculi ab eadem, sed potius, post ingentia commoda inde expectanda, viuis coloribus repraesentetur discrimen variolarum naturalium; omnes annuent. Legant vero omnes libellum *ILL. de HAËN* mihi destinatum, sciant historias omnes, quas complectitur, quarum nulla efficta est, supposititia, dubia, et falsa nulla, Virtus quippe et amor veri hic etiam in hoste laudari debet; paucis dicam, clarius intelligant, non adeo tutam esse insitionem, ut ante aliquot annos habebatur; audiant eorum 99 vel 98 conseruatueros suos filios, horumque centesimum saltem vel quinquagesimum moriturum, cum plures mori queant; haesitabunt, opinor, omnes, minimum e nostris etiam prudentissimi, namque existimabit quiuvis eorum, possibile esse, ut moriturus sit suus, vel alicuius agnati, qui
tamen

tamen non absolute certa naturalium victima in posterum futurus erat. Sique forte patrum horum quidam gererent in venis sanguinem, antiquato Romano adhuc similem, vnico communi reipublicae commodo, nulli priuato dicatum, posthabitaque in natos teneitudine, frigidum manentem, et ad statum tempus, quo saltem incertae aleae eorum vita exponitur, in citatiorem motum haud abreptum, an et filiis paulo adultioribus, et ancipitem paulisper conditionem suam, quam ingrediuntur, introspicientibus, talis erit? Legat, qui volet, pater, recens schediasma gallicum, cuius iam mentionem feci: *Le Conseil de la raison, ou Lettre de Mr. N. N. de l'academie de Danemarc à Mr. E. M. de l'academie de Chirurgie de Paris, sur l'inoculation*, quod proprie est epistola alicuius parentis, qui liberos suos feliciter inoculationi subiecit. Sique exinde omnibus et singulis parentibus magna et noua in illam fiducia enascatur, ego quidem haud refragabor, neque si intentio fuerit in se bona, sinisterque euentus eam subsequatur, illam sum cri-

minaturus. Quis enim pater, a quo si filius petierit panem, lapidem dabit illi, aut si piscem, num pro pisce serpentem dabit illi, aut si petierit ouum, num porriget illi scorpionem? *Lucae XI. 11. 12.* Videant saltem omnes ne noceant vnquam, quando quammaxime volunt prodesse. Reminiscor, dum his considerationibus immoror, verborum *Tertulliani Tr. de poenitentia cap. VIII.* quae sine moto teneritudinis affectu nunquam in memoriam reuoco. Loquitur reuerendus ecclesiae pater de perduto filio, quem poenitentem et reuertentem parens incredibili amore excepit, flexoque sermone ad communem nostrum Patrem in coelis, filiorum suorum, peccatorum reuerforum, miserentem, de hoc venerabundus exclamat: *Tam pius nemo, tam pater nemo!* Liceat mihi haec verba iterum trahere ad parentes naturales, atque quando filiorum non perditorum, sed obsequiosorum et proborum adeo, operationi non omnino securae subiiciendorum, mentionem facio, palam eloqui: *Vt nullus illorum corde angatur, tam parum pius*

pius nemo, tam parum pater nemo. Quae vero apud nos erit conditio Medici, si male cedentem infitionem suafisset? cum raro aliquis pereat, cuius fatum ab agnatis ipsi haud tribuitur, licet non fuerit ipsius morbi artifex.

QV A E S T I O VII.

An inoculatas variolas passi nulla unquam incommoda, morbosque alios inde sibi contrabant?

Recte asseris, ILL. HAËNI, inter praerogatiuas infitionis communiter referri, quod naturales varios morbos post se relinquunt, inoculatae nullos. Adeo feliciter has finiri, ad Cl. RANBY prouocans, contendit Celeb. TISSOT a), vt ex centum inocu-
a) Inoculat. justif. §. 88
 latis ne vnus sit, cui aliquid vlcerosi remaneat. Ill. de la CONDAMINE b) ad eandem
b) Part. II. Obj. 4.
 prorsus quaestionem, qualis haec Tua septima est, sibi ipsi propositam respondet, naturalibus sequelas morbosas familiares esse, raro autem mali quippiam infititias subsequi,

nisi imprudenter sese gesserit aeger, et Chirurgi imperitia peccauerit. Horum, ut videtur, vestigia premit Cl. WETSCHIVS in *Praef. p. 19.* nunquam variolas infinitas chronicos morbos post se relinquere, contendens. Longe tamen aliter, quod mirum et paradoxum videri debet, inoculationis Fautor,

a) de *Variolis* cap. V.
circa finem.

Ill. MEAD a), sentit. Is enim disertis verbis, frequentius in morbo arte effecto, quam qui sponte sit ortus, furunculos et tumores sub auribus, atque in alis superuenire, scribit, eaque propter addit: idoneis remediis, iisque frequentius, quam in naturali morbo usitatum est, adhibitis, corpus purgari necessum esse. Tumores eiusmodi post infinitas

b) *Part. I.*
p. 137.

enasci, etiam SCHULTZIVS b) largitur, non omnia expectanda esse ab inoculatione monens. Iam a Te, VENERANDE HAËNI, post exempla in refutatione Tua inoculationis allata, RASTIVS adducitur testis, de relictis ab inoculatione haemorrhagia uterina, abscessibus fistulosis, claudicatione, atque in multis causaria valetudine diuturna. Plenam adhibeo huic auctori fidem, nam in
omni-

omnium oculos Lugduni incurrere debuerunt hi euentus, publico vrbis testimonio, tanquam appenso aliquo sigillo, comprobandi, quamuis in *nouis litterariis Goettingensibus Anno 1764. mense Ian. p. 62.* recensioni cogitatorum eius de inoculatione, aliud impressum inueniam, verba scilicet: *Omnem reliquam Europam pessimas sequelas inoculationis, a Rastio notatas, ignorare.* Ego per ipsa effata MEADII et SCHULTZII, magnorum hodie inoculatorum, quorum modo mentionem feci, et per obseruationes aliorum, iubeor credere, mala varia residua ab insitione. Largieris tamen etiam, CELEB. HAËNI, post naturales non minus, saepe diu cum furunculis, cum foedis vlceribus, cum tumoribus articulorum, cum diarrhoeis, cum febribus lentis, cum ipsa phthisi, et nimis saepe cum vitiis oculorum, quae inoculatio pene ignorat, adeo ad visus perditionem, colluctandum esse. Vt SCHULTZIIVS ab insititiis mala emergentia admittit, ita et vrget merito miserabiles sequelas a naturalibus, atque ea propter priora nimis vrgeri

cenſet. *Quis nescit, inquit, quo copioſiores naturales puſtulae, eo maiora et plura mala, ab iis reſidua. Confluentes ordinarie ſequuntur tumores, paraclyſes, contracturae, phthiſes, defectus viſus, et auditus. Si inter 100 inoculatos uni unum ex his malis accidat, ſtatim acerbae exprobrationes praesto ſunt, non vero vituperio afficitur Medicus, et res datur obliuioni, ſi ex paſſis naturales variolas, quinto luſtuosiffima accidentia eueniant. Dolendum, quod illi, qui contra inoculationem ſcripſerunt, ipſi omni propria experientia deſtituti fuerint. WAGSTOSTE, BLACKMORE, GOHLIVS, CLINCH, HEQVET, de la VIGNE, et Pharmacopoei, MASSEY et HOWGRAVE, non propria experientia uſi ſunt, et ſcripſerunt, cum inoculatio in Europa 4 vel 5. annum aetatis ſuae ageret. CANTWEL aliquoties ipſe feliciter inſtituit operationem, quam poſtea, nescio ex qua cauſa, miſſam fecit. Igitur deſiciente experientia propria, boni Viri publico obiectiones propoſuerunt, quas praeiudicatae opiniones ipſis ſuppeditarunt. Ita ſcriptum fuit contra chinam magno feruore ab illis, qui eam non in uſum*

usum vocauerant. Si vel de minimo malo, quod febricitanti ea uso postea accidisset, aliquid audiebant, statim culpam in remedium coniiciebant, licet id a multis seculis, nondum china inuenta, aegris febricitantibus quoque accidisset. Idem fatum experiri debuit inoculatio. etc. etc. a). Sane si dicendum quod ^{a) Part. I. p. 176. 177. 178. et in notis.} res est, ab illo aevo, quo innotuere variolae, ad hunc diem myriades exemplorum profiteri, tristium vestigiorum, quae in corpore humano, omnibusque eius partibus, illae post se reliquerunt. Omnia scripta de variolis, talium malorum commemoratione abundant, atque ego ipse bene multa pertinacius affligentia, et diu vel per omnem vitam maxime in oculis sanationi resistentia vidi, a confluentibus potissimum, sed et a discretis. Liceat mihi succinctum, sed atrocem eorum catalogum consignare, qui, si omnes observatores evolvere iuaret, ad ingentem prolixitatem excresceret. A variolis residuam maniam habent Act. N. C. Dec. I. Anno VI. et VII. Obs. 93. amentiam Riedlinus, Cur. med. 794. firmam labiorum coal-

coalitionem A. N. C. Vol. I. Obs. 4. p. 53. Coalitum narium Bartholingus, Act. Haffn. Vol. I. Obs. 9. Loquelae defectum Riedlingus, Lin. med. An. IV. Dec. Obs. 26. Aphoniam M. N. C. Dec. I. Anno II. Obs. 20. Hildanus Cent. IV. Obs. 82. Cancrum faciei M. N. C. Cent. I. Obs. 123. labii cum misera morte Hoffm. Med. syst. Tom. IV. Part. I. p. 184. Visum valde imminutum Riedlin. Lin. med. Ao. IV. p. 1026. Ophthalmiam, coecitatem M. N. C. Dec. III. Anno IV. Obs. 1. erosiones corneae et in utroque oculo coecitatem Hildanus Cent. VI. Obs. 82. Hypopium et fistulas lachrymales, visum abolitum in totum, ego ipse aliquoties vidi. Coecitatem et surditatem Hagendornius Cent. II. Hist. 71. Tumorem colli scrophulosum Act. Berolinensia Dec. II. Vol. V. p. 29. Abscessus articulorum Salmuthus Cent. I. Obs. 35. lethales eiusmodi abscessus Hildanus Cent. VI. Obs. 82. fistulosos, ipsi ossium compagi haud parcentes, M. N. C. Dec. III. Anno III Obs. 126. Apostema coxae cum claudicatione, Hagendornius Cent. II. Hist. 69. Contracturam

ram Salmuthus Cent. I. Obs. 34. Tumores
duros in pedibus, Hoffm. Med. syst. Tom.
IV. Part I. p. 175. Cachexiam Riedlin. Lin.
med. Anno V. p. 188. Alui fluxum cruen-
tum Hagendornius, Cent. II. Hist. 66. Vlcera
Hist. Morb. Vrat. p. 1700. p. 6. Laernam
malorum Tulpius Lib. IV. Obs. 52. qui va-
riolas epidemicas describens, illas, quos non
occiderint, saltem voce, visu, auditu, in-
cessu aliorumque membrorum usu priuasse,
refert, quarum contagium non tantum infecit
quemcunque obuium, verum etiam inter-
dum corpora a morbillis adhuc rubentia, id-
que cum febre ardente, vlceribus malignis,
etc. etc. Idem atrox contagium conuales-
centibus reliquit vlcera in adnata, caliginem
in pupilla, immedicabilia glaucomata, erosa
pulmonum, iecinoris, et lienis viscera, foeda
partium extremarum vlcera, quorum tetro
halitu non saltem inficiebantur non magis
aegri, quam qui illorum curam gererent,
in quorum facie, labiis et lingua vidisses pes-
sima illa vlcera, quasi infallibilia instantis
pestilentiae praesagia, quae etiam anno inse-
quente

quente in patria, et potissimum Harlemi et Lugduni, Batavorum multa hominum millia trucidavit. At nondum finis! Tussim ferinam, tabem, hecticam, phthisin habent a variolis M. N. C. Dec. III. Ao. 4 Obs. 1. et in corpore Serenissimi Principis Saxoniae Hoffmannus Med. syst. Tom. III. p. 245. Paralyfin Hagendornius Cent. II. Hist. 73. Paedarthrocacen in manibus, pedibus, spina dorsi, morte terminatam, M. N. C. Dec. III. Anno IV. Obs. 1. Reliquias varii generis simul M. N. C. Dec. III. Anno IV. Obs. 1. easque valde periculosas Anno IX. Obs. 33. Non possum mihi temperare, quin, quae olim notarunt Medici nostri Vratislauienses a), in medium adducam, quae ab initio seculi ad annum 1764 qui iam voluitur, mutatis saltem personis, repetitis saepe saepius iisdem spectaculis, tristissimis posterorum oculis eheu oblata sunt. Variolis exsiccatis, aiunt, maiores tumores subinde et abscessus in artubus obseruauimus, et licet variolae malignae, vel epidemicae, tum non grassarentur, pus acerrimum plorantes, venas

a) Hist.
Morb. Vr.
1750. p. 6. 7.

nas, nisi in tempore occurreretur, exedens, carnes consumens, ossa vitians, et membris omne robur adimens. Misere morientes ex abscessu et ossium carie viderunt, filiolum 18 septimanarum, et filiolum vnius anni, *Preussius et Grassius*. Poteram memorare casus, qui mihi obuenerunt, sed allati credo sufficient. En vero hic vastum dirissimisque miseriis refertissimum Theatrum, ab omni aevo patrum, ex quo variolae naturales inter morbos suas personas sustinuerunt, quale, an inoculatae, tot tantisque lugubribus euentibus in scenam prodire iussis, vnquam exhibuerint, aut exhibiturae sint, adhuc dubito. Equidem diffiteri nolo, mala post morbum superatum remanentia et emergentia, subinde deberi neglectae ab aegris diaetae, et praecipue corporum refrigerationi, aliquando etiam intermissae a Medicis purgationi. At quicquid sit, clarissime tamen illa commonstrant, intimam variolarum naturalium naturam, quae nulla furca sese interdum expelli patitur, sed vsque recurrit. Vratislavienses Medici, vt quiuus locum

cum

cum a me citatum euoluturus perspiciet, nihil in se desiderari passi sunt, quoad methodum. Ego antiphlogistica, nisi paruitas pulsus obstaret, semper adhibita, et matura catharsi in auxilium vocata, nec vitia oculorum, nec pessima vlcera, praepedire potui, in proprio filio diu chirurgum agere, et apud alios aegros ipsum in subsidium vocare coactus. Virginem nobilem ante aliquot annos, vbi omnia agenda acta erant, et lenis catharsis per septimanam continuata, nonnisi multa opera a lenta febre et tabe per Dei gratiam vindicaui. Nunc autem expendendum accuratius, et sine praeiudicio, et computus decenter ineundus, numero subiectorum, quae inoculatione, vel naturali via variolas sustinere, inter se comparato, qualis detur proportio inter homines mala residua dolentes, vel a naturalibus pustulis, vel ab arte factis. Erit credo numerus eorum, qui a prioribus dolent, et languent, longe maior, quam qui a posterioribus. Siquetum numerus, morientium ab illis, etiam fuerit longe maior, quam ab his; si porro
vitam

vitam seruare praestiterit, quam periculum
nondum certum alicuius morbi chronici,
olim sanabilis, subire, praestabit quoque pe-
riclitari artificiales, quam naturales expecta-
re variolas, post quarum abitum ad sola
oculorum vitia nimis frequentia auertenda,
diuturnis taediis, a fonticulis, et vesicato-
riis, et setacei carnificinae oriundis, saepius
se se submittere oportet, et nihilominus non
raro coecitate plenaria ademptam omnem
vitae dulcedinem experiri.

QV A E S T I O V I I I.

*Nunquid non propagent inoculatae variolae
contagium?*

Tota haec quaestio, quae ad Tuam, VIR
SPECTATISSIME, controuersiam cum
Cel. TISSOTO praecipue pertinet, diffi-
culter expendi, et solui, et decidi potest,
nisi ad manus sint Ephemerides inoculatio-
num diuersarum regionum, vrbiumque, et
propriarum experientiarum in inoculando
vbertas accesserit. Plausibilibus, quod im-
pugnari nequit, argumentis negauit TISSO-

L

TVS,

a) *Inoculat.*
justifiée §. 61.
et fusius
Lettre p. 63.

b) *pag.* 65.

c) *Quaest.*
p. 47. *et* 61.
d) *Lettre*
p. 85. 86.

TVS, inoculatione contagium propagari a). Aequus is admittit, vnum idemque esse virus, naturalium, et artificialium. Admittit porro, contagium natum ab inoculatis multos posse inficere b), sed tot infici constanter negat, quot Tu supposuisti c), et alibi d) fusius pauciores numerum inficendorum probat, cum non aeque et certo contagium in corpore actuosum reddatur suctum a venulis bibulis, in ambitu corporis hiantibus, haustumque inspiratione et deglutitione, quam inoculatum, quod stabile et fixum in loco vulneris haeret, succisque sese intimius insinuandi, dum diutius moras nequit, sufficientem occasionem adipiscitur. Deinde contagium immediatum facile evitari posse asserit, mediati autem periculum, si non is, qui versatus est circa aegrum, ad alium, qui adhuc infici potest, ipse accesserit, sed aliquis interueniat, minui; atque demum a paucissimis personis, quae aegro adsunt, et assistunt, non facile contagium aliorum portari, contendit e). Porro, quia solum pus inficit, tempore

pore suppurationis, saltem eo durante, contagium agnoscit TISSOTVS a), vimque a) pag. 62. omnem eius pendere dicit a quantitate puris et a calore, quo pus volatile redditur, et ad exhalandum idoneum. Quia vero in inoculatis parcius adest pus, et calor vix naturalem excedit, exhalationem etiam debiliorem esse, dicit, hinc et odorem pene nullum, cum naturales male oleant, saepe per totam domum. Tandem, per experientiam constare, affirmat, Londini, Genevae, Bernae, Basileae, inoculationes non auxisse contagium, Lausannae sub ipsa inoculatione non latius disseminatas esse variolas, epidemiam cessauisse, nec rediisse, nullas naturales variolas insecutas fuisse b). Postremo b) p. 69. 70. rationibus ad calculum deductis probare nititur, infitionis praerogatiuas, voraces epidemias ab inoculatione non pendentes, quae septimum quemque absumere soleant, vrgens c), cum variolae inoculatae sint ordinarie discretae, raro admodum confluentes, et proinde valde mites. Interim Anonymus Gallus, defensor infitionis, tamen concedit,

a) vide Wet-
schii versio-
nem p. 44.45.

hanc procreare epidemiam, sed per eam
minui inficiendorum numerum, et pericu-
lum a terrore et metu pendens, cuius euita-
tio, beneficio operationis, a cuiusvis libero
arbitrio pendeat a). Ego, si quid video,
prorsus impossibile habeo, determinare ali-
quem numerum inficiendorum per inocula-
tionem, siue in gratiam infectorum, siue an-
tagonistarum eorundem. Etenim ad hau-
riendum contagium, vimque eius aliter non
acturam, vere in actum deducendam, in-
terna quaedam dispositio ad morbum, in
quouis individuo requiritur, et rem omnem
absoluit, quam, an adsit, an minus, non noui-
mus, non praeuidemus, sed a posteriore de-
mum adfuisse intelligimus. Noui, qui agna-
tis variolis affectis adfuerunt, aliquoties man-
fisse intactos, suo tamen tempore tandem in-
fectos fuisse. Iam Tu, EXCELLENTISSI-
ME HAËNI, seposito calculo, vrges saltem,
loco expectatarum variolarum discretarum
et benignarum, ab inoculatione etiam ali-
quando malignas et confluentes procreari,
saepeque actum ingentem, copiosum pus,
ex-

exhalatione lethale generari, adeoque contagium maxime propagari. Sic sane quosdam nodos gordios Celeb. TRISSOTO, amico meo aestumatissimo, nexisti, quos ipsi expediendos et soluendos relinquo. Tibi pollicem premit et subsidium validum affert Cel. RASTIVS ^{a)}, qui, plus quam tertiae ^{a) pag. 17.} inoculatorum parti confluentes variolas obtigisse, memorat. Id ita factum esse, ego dubitare nolo, nam valde impudentis foret, rerum euentus, qui omnibus ciuitatis incolis innotuisse debuerunt, publice promulgare, quibus, si tales haud fuissent, vox publica contradiceret. Verum sic ipsi celeberrimi Infiores, qui inoculatas variolas ob paucum pus, et calorem fere naturalem, ad spargenda tetra effluuia impares habent, per ipsa sua principia concedere tenebuntur, has, si confluentes fuerint, ob multitudinem puris et calorem febrilem magnum, qui a confluentibus vix abest, pessimis exhalationibus aërem inquinare, et ita contagium latius disseminare. Quod autem eius translationem ad alios, per Medicos et Chirurgos, attinet, ego, ni fallor,

a) *de Variolis et anthracibus* p. 16.

adeo multum ipsam metuendam haud habeo, ut a non paucis, etiam eruditis et exercitatis Viris, creditur. Hos inter eruditissimus et experientissimus WERLHOFFIUS a) non saltem per aegrotantium effluvia, sed et per nuncios, per vestes, imo forte per chartas, litterasque, de qua re sat probabile exemplum habet, contagii huius velut etiam pestilentis, propagationem fieri, clare satis observari et doceri posse, contendit. Quin per canes ex vna domo in alteram transeuntes virus apportari posse, sunt, qui existimant. Nullus audeo reniti Viri summi, aliorumque grauium Medicorum observationibus. Memini interim bene, sine litteris, sine nuncio, sineque alia vlla mediata communicatione, Vratislaviae decubuisse sororem morbillis, quibus ego medebar, cum eo ipso die frater, 40 miliaribus ab ea remotus, iisdem laborare incepisset, quod mense elapso parentibus nunciari faciebat. An hoc in casu subest *συμπάθεια* et similis diathesis familiae, alioquin a multis observatoribus et de variolis notata, quam refert Vir acutissimus,

mus, quam vero solam non vult admittere. Sane, si in diffito loco grassati sunt morbilli, vt grassabantur apud nos, laborare potuerunt ex contagio hic et illic, soror et frater; sed eadem dies incipientium morborum, nisi casui tantum tribuatur, saltem notabilis est. Quicquid sit, in mea praxi per mediatam communicationem, et per internuncios, huc illuc translatas variolas vidisse, vix ac ne vix quidem recordor. Non oblitus sum, Medicum olim apud nos celeberrimum, cultui externo corporis non adeo deditum, a nobilissimis et illustribus Familiis, quarum eo tempore bene multae Vratislaviae commorabantur, cum populares essent variolae, obligatum, imo vero pene iuramenti religionem obstrictum fuisse, vt quoties aegrum hoc morbo laborantem inuississet, antequam domum aliam adhuc ab eo liberam intraret, deposita veste aliam induerit, ne nempe panno adhaerescens forte contagium secum afferret. Habebat Vir optimus non nisi vestes tres, gryseam, nigram, et brunam; ergo iteratis vicibus, vna vix exuta, alteram

et tertiam arripere debebat, et hanc mutationem repetere per diem aliquoties, aegre ferens tot sibi impositas molestias, et subridens de aliis communicando contagio se suspectum haberi, quod in se ipsum primo migrare deberet, cum variolis adhuc dum non laborauisset. Pulchre recordor, me sat saepe domum reducem, ab vltima visitatione aegrorum variolis laborantium, adeo ex vicinia mearum aedium, calentes manus meas, quibus ante pauca momenta pulsum aegrorum, durante suppuratione, exploraue-ram, non ablutas, obuiam incedentibus meis liberis permisisse, quas tenerrimo affectu genis suis apprimerent, et exoscularentur. Nunquam tamen inde contagii effectus per-
fensi. Ex iunioribus, qui supersunt, filia natu maior duos annos habens, variolis laborare incepit, sine meo interuentu; nam in proprio conclauī detinebatur, et ob negotia mea per aliquot dies ipsam non videram, donec ad aegrotare iam incipientem accederem. Natu minor adhuc immunis, nec a me, cui libenter adest, toties inter aegros eius-

eiusmodi versato, nec a fratre, cum quo ex amore arctissimum et nimium fere commercium aluit, contagium hausit. Hic curiosus, visis infantibus variolosis, aliquo terrore, quem deinde confitebatur, percussus, morbum in se demum deriuauit, quem antea ex mea manu centenis vicibus accipere debuisset. Alius filius, iam ad sedes beatorum euocatus, variolis pessimis laborauit, a quibus tamen per Dei gratiam liberabatur, sub initium epidemiae, antequam mihi oblatum esset alius aeger hac aegritudine affectus, cum alio tempore ipsi domum redux a talibus, facili negotio affricare contagium potuissem. Propria vxor grauida, morbum hunc saepe adeo miserabilem nondum experta, me grassantibus variolis quotidie ad aegros cursitantem tulit, per aliquot hebdomadas, sine noxa, donec monitum meum negligens immediato contagio se exponeret, et me inscio, sororem suam, variolis benignioribus adfectam, inuississet, acque mite fatum sperans si inficeretur, sed turpiter decepta, namque confluentissimas accipiebat,

aegerrime deinde eluctans. Haec mea me domestica experientia docuit, alienis confirmata; nolo tamen Viris eximiis, per suas observationes alia edoctis, refragari. Quod lectos attinet, stragula, indusia, vestes, et quae alia pure varioloso infici possunt, ac immediate contagium corporibus insinuare, facile concedo, si variolas nondum expertus, tali lecto et stragulis vteretur, si vestem vel indusium, ab aegro varioloso depositum, indueret, etiam aliquo tempore elapso, quod infectioni locus esset. Sed caueri possunt eiusmodi immunditiae. Ad repurganda stragula, indusia, lintheamina, lotricibus opus est, morbo iam certissime defunctis. His cautelis omnibus observatis, sine Vulcani ope omne aberit periculum, cum annosa fila inoculatoria haud inficiant, nisi immediato contactu, cuti vulneratae applicata et diutius eo in loco detenta.

Aëris inquinamentis quoad infectionem plurima tribuenda censeo, dum naturales variolae grassantur, aut factitiae magna

gna copia, mali moris effluvia de se spargunt. Tales venenati atomi, si cum inspiratione pulmonem ingrediantur, et sanguini calidissimo admisceantur, aut deglutiti cum descendente salivâ ventriculo applicentur, atque corpus dispositum offendant, facile morbum possunt excludere. Longe vero maior eorum deleteria efficacia redditur, si variolis adhuc expositus homo, conclave ingrediatur, in quo aeger aliquis decumbit, sique propius ad eum accesserit, si ingratus nidor nares feriat, atque nauseabunda averfatio inde oriatur. Hac via immediata, plures infectos novi, qui hactenus per annos contagii energiam eluserant, et in eorum catalogum mihi amatissimam BEVCHELIAM referendam habeo. Historiam contagii, ab inoculatione propagati, a Cl. WHITE conscriptam, nondum vidi, nec contagii Newburgensis effectus novi; credo tamen Tibi libenter, VIR ACUTISSIME, stringentissima argumenta inde contra inoculationem exsurgere. At vocem publicam vniuersae Galliae, non a male sanae plebe-

plebeculae, et vulgi leuiter quandoque insipientis rumoribus, et clamoribus, quibus ceu rapidissimo torrenti aegerrime obex ponitur, primam suam originem traxisse praecoptarem. Nondum constat, an omnes Medici in inoculando exercitati, et alii Practici, an vniuersa Facultas medica, an omnes Doctores Sorbonici consentiant, vt repudietur inoculatio. Votis illius collectis, superiorum mandato satisfactorius Cel. *de ROBERT*, Medicus Parisiensis, iudicium de infectione exhibuit, (quod legitur in *Iourn. encyclop.*) huic mirum quantum fauens. Cum dein alius Medicus quaestionibus quibusdam eam noxiam declarauisset, iterum alius famam adeptus in medendo, illarum refutationem publicae luci exposuit, (legitur in *Iourn. encycloped.* 1763 Nov. p. 65.) quam *WETSCHIVS*, Viennensis Medicus, germanice versam solidissimam et eruditissimam esse pronunciat. Saltem hoc notabile videtur, eoque tamen nondum peruentum esse, vt inoculatione publicis legibus Parisiis prohibita, et pendente adhuc lite, an approbanda, an

an reiicienda sit, illa sifteretur et non in ipsa vrbe, et in agro Parisiensi, et in aliis prouinciis Galliae, darentur personae numerosae, adultiores, ex illustrissima Prosapia oriundae, quae se operationi, cui plaudunt, subiicerent, multoque cum fructu, si relationibus publicis habenda fides est a). Surgunt insuper

indies passim noui defensores, et Parisiis adeo imprimuntur scripta apologetica, quae soli tumultuariae operationi infortunia innata adscribunt, vt in antecedentibus iam monui. Vt certa causae controuersae decisio obtineatur, curatissima et ab omni praeiudicio repurgata attentione praecipue et ante

a) Vide in Nonellis Hamburgensibus A. 1764. die 30. Maii articulum Parisiis die 21. Maii conscriptum, in quo magnus catalogus illustrium personarum habetur, quae sibi variolas felici euentu inoculari fecerunt.

omnia opus esse credo, an continuo durante, et nunquam cessante, et extincto contagio supposito per infitionem, durante decursu 10. 12. 15. annorum, euidenter plures mortui sint, quam naturaliter, maxime saeuientibus epidemiis duabus, tribus, quatuor, per hanc temporis intercapedinem. Praestat quippe, variolas perpetuo per contagium familiares esse, per ipsam infitionem, et pauciores mori, quam plane filere interdum ad tempus variolas,

las, et rabiosis epidemiis certis periodis emergentibus, iterumque finitis, magnum hominum numerum tumulari. Sed historia contagii Whittiana noxas propagationis contagii exponit. Multorum vero Medicorum Londinensium obseruata in eo collineant, quod plures moriantur per epidemias, quam vigente inoculatione. Atque recentissimus

a) *Diff. iam laudata, quae variolarum insitionis facta in Suecia exponit.* scriptor, MURRAY, Holmiensis a), necessitatem insitionis probare nititur ex quibusdam tritissimis epidemiis, quae interdum tertium et quartum aegrum vita priuarunt, tum et ex Necrologiis, quae, in Suecia quouis anno minimum 900 homines mori variolis, commonstrant. Egregie, inter alios, docuit Cel.

b) *de Variol. p. 30. edit. Germ.*

H V X H A M b), certam constitutionem atmosphaerae, modo progressum variolarum epidemicarum promouere, modo impedire, alio tempore eas incipere in vno angulo cuiusdam ciuitatis, eamque inficere totam, alio tempore oriri in medietate, et tamen non longe proserpere, sed cito iterum definere. Id si ita sese habeat, propagatio contagii non eidem ipsi, eiusque indoli, sed

aëris

aëris constitutioni praecipue tribuenda videtur, tum et dispositioni corporum, in quam simul culpam coniicit laudatus H V X H A M. Non ergo nimis, quoad sui contagii in longum et latum diffeminationem, vituperanda inoculatio, quae, si instituatur, aërem serenum et purum, et corpora saniora, aut praeparata, et emendata, supponit. Tandem etiam non simpliciter inoculationi adscribi potest, quod, ea iugiter adornata, contagium semper existere, et perdurare, et dispergi, faciat, si illustrem W E R L H O F I V M audire voluerimus, ut audiri omnino meretur. Namque hic de naturalibus variolis ita statuit: *In nostris regionibus, inquit a), variolae nunquam amplius generatim cessant, ut non alicubi, modo in hoc loco, modo in alio, praesertim in magnis ciuitatibus, perpetuo haereant, et fauente statu epidemio, et singulorum corporum diathesi, accrescent, et denuo singulis in locis pusionum nondum antea affectorum numero, alibi rursus per commercia dispergantur.* Lecturorum iudicio relinquo, an cautela Celeb. K I R K P A T R I C K Sect. XI. p. 402. inocula-

a) de Variolis et anthracibus p. 16.

oculationem haud suscipiendam, pusque adeo et eius effluvia, loco alicui vel regioni, non inferenda esse, vbi variolae nondum adsunt, inoculandosque praeparandos esse, in locis non infectis, et tum aliorum transferendos; deinde an methodus, hodie in nosocomiis Anglicis observari solita, et a Cel. SCHVL-

a) Part. II. p. 131. 132.

TZIO a) recensita, damna praecauere queat, quae a contagio, per inoculationem propagando, aduersarii eius metuunt, et vrgent. Londini, inquit, *inoculati post eruptionem ex domo, huic operationi destinata, deferuntur lectica, vel curru in nosocomium, vbi variolis naturalibus laborantes degunt, eum in finem, ut in Nosocomio insitionis nullum enascatur contagium, quod demum tempore suppurationis excludi incipit.* Addam adhuc, quae alibi

b) pag. 180.

scripsit Vir celeberrimus b), dum contagii, per inoculationem disseminari visi, mentionem iniicit: *Nullam obligationem video, ut vitam meam periculo exponam, quando proximus meus cautiones circa suae conseruationem negligit. Sagax Medicus non inseret variolas infanti, in domo quadam, in qua plures sunt nondum*
eas

eas experti, antequam hi aliorum translati fuerint. Disseminatio contagii circumspectione inhiberi potest, et inoculatione noxae a periculosis epidemiis possunt praecaveri. Semper peioris indolis fuerunt variolae, in urbe, aut regione quadam, quando diutius siluerunt; sed earum ferocia impeditur, quando numerus, qui naturales adhuc expectant, minuitur.

CANTWEL nosocomio inoculationis Londinensi tribuit, quod ibi adeo familiares sint variolae; sed hoc suo asserto testatum facit, quod necrologia ab anno 1746. quo conditum est nosocomium, non viderit. Anno 1753 moriebantur Londini, et in confiniis, a naturalibus 774. et anno 1719, proximo ante introductam inoculationem, mortui sunt 3229. Coeterum CANTWEL multa ignorat de nosocomio varioloso. Aegri peculiare vestes accipiunt, quibus utuntur, quam diu in eodem commorantur, illaeque quae ad ipsos pertinent, per inuentionem Hales, in cista ad hunc finem inuenta, fumo sulphuris exponuntur.

QV A E S T I O IX.

Certine sumus fore, ut inoculatis, variolas nunc expectantibus, nec praecedat, nec accedat contagium naturalium. Sin minus, an a duplicata causa variolae non atrociores expectandae?

Haec quaestio mihi valde grauis videtur, et mereri valde, ut eius valor a patronis infitionis, si fieri queat, infringatur, ne huius gloria sensibile aliquod detrimentum patiatur. Id quidem non metuit eximius TISSOTVS a), namque: *non admitto, inquit, quod venenum naturale, iam susceptum ante inoculationem, possit morbum facere deteriorem. Pau- cula quantitas puris, maior vel minor, filum duarum linearum, vel duorum pollicum, quatuor incisiones, vel duae, nec magis nec minus faciunt ad generationem variolarum. Minus conuenienter praetextus hic de contagio, per duplicationem nocentiore reddito, excogitatus est, ut imprudentia coloraretur. Ego ab omni partium studio remotus sum. Mitius paulisper sentit, quanquam fere eadem ipsi*

a) Lettre
p. 64.

ipsi mens sit, Cel. KIRKPATRICK a), qui^{a)} *Sect. IX.*
p. 350. 351.
naturalis contagii accessionem, ad artificiale
insitum, ingeniose superfoetationem vocat.
Is equidem probabile habet, cum parcissi-
mum pus inficiat, parcam alius contagii ad-
ditionem, nec morbum augere, nec eius
durationem magis diuturnam efficere, ae-
gros post inoculationem a susceptione noui
contagii arcendos, et praecauendos esse,
monens. Adeo interea aequus est, vt sua
cogitata nondum pro certis venditet, sed,
vlteriori inquisitione et obseruatione opus
esse, dicit. Videntur et primo intuitu argu-
menta Tissotiana, et alia, non esse reiicienda.
Ipse ego saepius cogitaui, si inficiatur aliquis
in conclaui, variolosis exhalationibus reple-
to, forte perinde erit, neque vel mitiores,
vel peiores obtinebit variolas, siue in eodem
decubuerint aegri quatuor, vel vnus saltem.
Attamen hoc ipsum nondum certo euictum
est. Si infectus reportet variolas multas,
et mali moris, et peioris forte indolis, quam
erant quatuor decumbentium, valde proba-
bile euadit, multiplicato et concentratori

contagio hausto, eas ipsum in acceptis referendas habere; si benignioribus laboret, forte bonitatem suae idiosyncrasiae, quae vero non omnibus eadem est, laudare debebit. At vero viginti et vni personis variolas in-
seuit D. FREWIN, pure a confluentibus desumpto, quibus laborantes aegri interierant, et tamen illae omnes benignissimas obtinuerunt, quin, pluribus pure demortuorum, inoculationem praestitit, sine ullis peioribus sequelis. En speciosum contra periculum, quod a duplici contagio metuitur, argumentum! Verum, temeraria ista facta recensens, Cel. KIRKPATRICK a), audacem hunc Medicum vocat, et licet, non prorsus de certitudine eorum et effectuum instructus, dubitare de fide Viri nolit, fatetur tamen, se vel ideam illorum horrere, et non facile pro suis aegris pus ab eodem petiturum esse. Dum euictissima veritas haud constat, non permittamus celeberrimis Inoculatoribus, ut inde aliquod praesidium ipsi insitioni enasci statuant. Si in totum perinde esset, siue paulo minor, siue paulo maior quantitas puris

a) Sect. VI.
P. 194.

puris corpus infectioni adhuc expositum intraret, cur hodie recepta inoculandi methodus praeferretur aliis methodis, paulo rudioribus, non dicam immiffioni puris cum gossypio in nares, (nam tum cerebrum grauius afficitur,) sed infriktioni eius fortiori in brachio vel pede; immiffioni in leue vulnusculum sanguinolentum, per apicem acus inflictum; immiffioni in fonticulos; transmissioni fili pure imbuti per cutem inter pollicem et indicem, acus ministerio; illitui puris in brachio; communicationi per chirothecas, intus hinc inde vnguento pomato, cui ficcata variolarum materies admista, inunctas? Cur praestaret in vulnusculum, summam superficiem cutis saltem diuidens, immittere filum, quam in vulnus profundius, hians, cruentum, ad telam cellulofam penetrans, instillare guttulam puris, vel plures? Quando hoc omne non vnum idemque habetur, non poterit etiam vnum et idem esse, siue aliquis simplex, siue duplex contagium in se deriuat. Vt probet doctissimus *de la CONDAMINE*, si supponatur,

tur, variolas naturales bis recurrere, nondum tamen sequi, hominem post inoculationem ipsis denuo expositum manere, asserere non dubitat, naturale contagium seminium morbi, in corpore latitans, non nisi imperfecte euoluere, ita vt sufficiens fermentum ad nouum morbum excludendum adhuc restit, cum e contrario multa cum probabilitate asseuerari queat, quod materia variolarum in corpore haerens, per venenum similis naturae, beneficio quorundam vulnerum, recta via sanguini communicatum, eousque actiua reddatur, vt plenarie, et in omnibus suis particulis, euoluatur, nullaue deinde materia ad secundam aliquam euolutionem amplius superfit. Hoc suum assertum simili illustrat: Potentior causa, inquiens, maiorem effectum edere debet. Lac a naturali actione aëris, et caloris, non adeo certo corrumpetur, et adeo coagulabitur, quam si deliberato consilio aliquid acidi cum eo commisceatur a). Conuertam et ipsum hoc assertum, quod in antecedentibus iam adduxi, quodque huc non facere videtur, sed ad quae-

a) *Part. II.*
ad Object. II.

quaestionem II, et simile, iam in usus, huc omnino facturos. Non minori zelo, quam Ill. *de la CONDAMINE*, ab inoculationis partibus stans, Cel. TISSOTVS a), cum aliis, ^{a) Lettre p. 63.} hac in parte ab eo recedens, nullam prorsus distinctionem facit, intuitu actionis suae, inter virus naturalium, et artificialium. Et interest vere, ut ita statuant clarissimi Inoculatores; namque, si contagium ab insitione ponatur fortius, magis energeticum, magisque omnem fomitem morbi, in corpore latentem, extricans, et actuosum reddens, quam naturale, nescio quomodo, stante hac hypothese, benigniores et pauciores varicellae inde deduci queant, quam si via naturalis expectetur; nescio, quomodo negari queat, si ad contagium naturale lenius accesserit artificiale fortius, morbum haud grauiorem futurum. Atque hoc ipsum per simile Condaminianum luculentum, et extra omnem controuersiam collocari debet. Si enim naturalis actio aëris, contagio naturali impraegnati, leuiter corrupisset sanguinem alicuius corporis, infectioni adhuc subiecti,

additum de industria contagium artificiale fortius suppositum, cum eo intimius remixtum, illum tanto magis corrumpat, necessum est. Verum quia post suum simile omnes argumentationes, quibus aliae iterum opponi possent, seponendas vult Ill. *de la CONDAMINE*, et in materia, quam edisserit, ad experientiam, quamvis non omnino ipsi fauentem, prouocat, sequar laudabile eius exemplum, in praesente materia, quam ego disputo. Si hac vice non placuero Illustrissimo illi Viro, Tibi, *PRAESTANTISSIME HAËNI*, non displicebo. Tu non praeter rem mones, quaestione IX. in principio, hanc securitatem, quam sibi promittunt celeberrimi Viri, circa periculum duplicis contagii, quod obiter habent et nullum venditant, illam securitatem, inquam, propria sua experientia negauisse ipsum *TIMONI*. Cum enim narrasset, Constantinopoli annum admodum epidemice variolosum fuisse, quo inoculati grauius laborarent, et vehementiora symptomata paterentur, subiungere ipsum notas, suspicari rationabiliter quemquam posse,

an

an non hi contagio naturali breui ante infectionem infecti fuissent. Deinde ad publica scripta, in quibus ipsi Inoculatores infortunia operationis huic causae adscripserint, provocas. Sane inter hos propugnator eminentior, Ill. MEAD a), maximi momenti esse a) pag. 69. dicit, ut caueat Medicus, ne in corpus, iam contagione tactum, nouam contagionem transferat. Addit notanter: *Hoc enim factum noui, euentu funesto, oppressa nimium et succumbente duplici morbo natura, quae alterutrum forsitan simplicem vincere potuisset.* Atque hoc non semel, sed saepe euenisse, fidis obseruationibus constat. Terminum, quando post factam inoculationem variolae erumpunt, Illustr. de la CONDAMINE b), cum b) Part. I. aliis expertis, ponunt 7 vel octauum diem, p. 37. decimum, ad sumum vndecimum, et duodecimum cum aliis Cl. SCHULTZIVS c). c) Part. II. Id vero, ordinario euentu, ita sese habere, p. 128. 129. multoties et infinities obseruatum est ab Infitoribus, hac in re vnanimiter conspirantibus. Quando igitur variolae vel duodecimo, vel adhuc tardius post operationem sese

demum monstrant, aut terminum septimae diei praeuertunt, tunc non possunt esse effectus insitionis, sed debent pendere a contagio naturali, vel post institutam operationem, vel iam ante eam, hausto, tunc autem adest infectio duplex, a nemine, puto, neganda. Non vacat cumulum exemplorum proferre in medium, sufficient nonnulla.

a) *Part. II.* Petam illa ab ipso SCHULTZIO a). Citat is
p. 128. 129.
b) *Journ. Cl. HOFLEY* b), foeminam habentem, cui
de Medicine
Tom. III. post insitionem demum 14 die variolae erum-
p. 282.

pebant. Narrat insuper, sibi a Cel. ROSEN communicatum casum infantis 8 annorum, in quo 13 die post insitionem comparebant. Tandem puerum Eghamensem 7 annorum memorat, qui 23 ab inoculatione die admodum malignis variolis corripiebatur, aegre seruatus. Dubium esse agnoscit Vir egregius, annon, dum inoculationis effectus sese fero manifestauit, potius naturali contagio tribuendae sint natae variolae. Si vero hoc ponatur, etiam duplex contagium imbibitum admittendum est, quod morbum potuit facere maligniorem, quam fuisset a sim-

simplici. Anne hic videtur frustrata inoculatio, de qua Quaestione IV. actum fuit, eiusque contagium non satis energeticum reliquisse intactum fomitem morbosum ab accedente naturali forte et valentiore, deinde euolutum, contra sententiam *de la CONDAMINE*, qui prius fortius habet. Iam vero et terminum suum post institutam inoculationem praeuertentes variolae considerandae sunt. Ipse *Timoni*, postquam, ut ex antecedentibus constitit, de grauioribus symptomatibus inoculatarum variolarum, ob naturalium tum familiarum peiorem indolem, verba fecisset, ita pergit p. 5. *Inter 50 subiecta, iisdem fere diebus insitionem passa, 4. nouimus, quibus et exclusio variolarum nimis cita fuit, et tubercula plura et symptomata grauiora fuisse -- In his quatuor variolae ad confluentium naturam accedebant. Suspicio fuit non sine fundamento, communi variolarum contagio, haec paucis ante insitionem diebus fuisse affecta. Ita MAITLAND post inoculationem amisit filium illustris Angli HILLSBOROUGH, qui tertia die post incisionem iam aegro-*

aegrotabat, et 5 prodibant pustulae, quae ab inoculatione pendere non poterant. Soror eius laborabat naturalibus, antequam illi variolae inocularentur; ergo sine dubio iam infectus erat naturali contagio ante infitio-

a) *Iurin Account for the year 1725.*
p. 61.

nem, a duplici igitur debebat succumbere a).

Osborne, qui inoculationem in se, et vxore, expertus est, memorat, foeminam die 3 post operationem mortuam, quod vero illi tribui nequit, quia mors ab ea non nisi 10 die potuisset euenire, sed naturali contagio sese iungens artificiale, duplicata vi ipsam iugula-

b) *Iurin Letter to D. Coatesworth*
p. 20.

uit b). Tandem apud toties a me laudatum

c) *Part. II.*
p. 128. 129.

SCHULTZIVM c) plura exempla prostant,

variolas post infitioem 1. 2. et ante 7 diem prorupisse, ex quibus omnibus patet, citiorem earum egressum debitum fuisse hausto contagio naturali, duoque contagia certo concurrisse. His omnibus autem ita se habentibus, et sibi constante duorum contagiorum sibi fociatorum possibilitate, probabilitate, veritate, et noxarum inde oborientium certitudine, incumbibat clarissimis Infitoribus docere modum, quo vnus ad

alte-

alterum accessus praeuideri, et praeuerti queat. Imaginationem hic nonnullas praecautiones finxisse dicis, CELEBERRIME HAËNI! quas tamen obseruatu impossibiles habes. Hoc docere euidenter toties frustratam spem et cautelam parentum, qua impedire conentur, ne sui infantes variolas contrahant, simul mones. Multi, contagium naturale euitari posse, putant, si saltem inoculatio fiat variolis non populariter grassantibus, atque tantum in principio, vel circa finem epidemiae; sed dum adest siue incipiens, siue finiens, adest et naturale contagium, semper infectioni aptum. Verum ne quidem omnes in hoc momento consentiunt. SCHULTZIVS a) non vult dehortari ab infectione, si vel variolarum morbus grassetur, aut si familiam quandam illae infestent, exempla feliciter sub his circumstantiis peracta adducens, modo caute instituatur, et antea per sufficientem decursum temporis certior factus fuerit Medicus, inoculandum veneno naturalium nondum infectum esse. Sed hoc opus, hic labor est! Ego omnia curatis-

a) Part. I.
p. 41. 42. 43.

ratissime pensitans, prorsus impossibile habeo, quam diligentissima attentione determinare, cum aliqua solida certitudine, nondum in corpore humano latitare naturale contagium, sique hoc foret possibile, quis euictionem praestiturus est, quis audebit polliceri, post inoculationem id non illud ingressurum esse, maxime si occasiones haud defint? Duo signa dari, quae aduentum variolarum praenuncient, antequam hae oculis vsurpentur, affirmat Cel. TISSOTVS a):

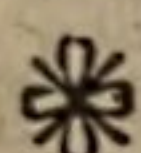
1. quando aliquis aegrotare incipit grassante morbo,
2. quando alias expositus infectioni, non tamen infectus fuit.

Foran iuuat, ut euitetur duplicatio contagii, ad haec duo momenta attentum fuisse. Verum ipse ille Medicus, qui e Gallica lingua in vernaculam vertit *iustificatam eius inoculationem*, in nota adiecta affirmat: *Praesagia certa variolarum imminentium, quando illae nondum in oculos incurrunt, inter Medicos nondum stabilita esse; probabile equidem reddi, quando aliquis eo tempore, quo variolae grassantur, symptomatibus eruptionem praegredi solitis infestetur, si nondum*

a) Inoculat.
iustif. §. 7.
p. 21.

*dum iis laborauerit, eum propediem ipsis laboraturum; sed nil certi citius dari, dicit, quam maculis prorumpentibus, et in pustulas sese eleuantibus. Sed adhuc euidentius reddi potest, vltra omnem artem humanam locatam esse scientiam firmam, naturalis contagii corpus nondum inhabitantis, neque quam proxime inhabitaturi, si attendatur ad sequentia. Scilicet primis diebus, post inoculationis operationem, adeo bene sese habet aeger, vt domo egredi posset, et omnibus suis muniis defungi, sique nescirem, ipsum ob inoculationem peractam futuris diebus aegrotaturum, non haberem pro aegro. Sexto vel 7 die demum lectum petere iubetur, quando febris sese manifestat a). ^{a) vide de la Condamine Part. I. p.37.} Iam, quod naturales variolas attinet, dolendum esse dicit Cl. B V R G E S b), quod iam in- ^{b) Cap. III.}fecta persona ad minimum per integram hebdomadam (tres adeo memorat de HAËN ex sua et aliorum obseruatione, *Refut. p. 96.*) instans periculum non sentiat, cum potius, durante hoc tempore, omnia sua negotia perficiat, quibus adfuturum tandem malum*

saepe

saepe grauius redditur. Ex his clarum euadit, latitare in corpore humano receptum contagium artificiale, et naturale, per aequam temporis intercapedinem, quasi plane non adesset, si sensum aegri in vtroque casu respicias. Quomodo igitur, dum, non nisi ex sensu aegri, et ex phaenomenorum, ipsi molestias creantium, relatione, imminentem morbum quemuis diiudico, colligere potero, apparenter sanum, nil de quo conqueratur habentem, nihilominus infectum esse, aut non esse, vt inoculationem vel tum missam faciam, vel instituam. Soluat mihi aliquis sagaciorum Inoculatorum hoc aenigma, Oedipo acutior. Primum signum infectionis, siue naturalis, siue artificialis, cui fidere licet, est febris. Artificiali si illa accedat, scio conuictus, operationem successu haud carituram, sed certo adfuturas variolas. Verum si aliquis variolarum adhuc candidatus, tempore quo familiares sunt, corripiatur febre, ne quidem certo scio, sed suspicor saltem, ipsas forte ante fores esse. Non raro febris alia prehendit hominem variolas nondum

dum perpeffum tempore epidemiae, quam vere variolosa, non raro etiam alia, quam variolosa fine variolis, quod toties obferuaui. Quo magis igitur prouehor in confideratione contagii naturalis, eo magis conuincor, summam incertitudinem subefle, an id clam iam dominetur in corpore, an minus, neque antea de hoc infecto certi aliquid conflare, quam donec illud personatum haftenus, larua depofita, fele confpiciendum praebeat, atque apertam fuam edere incipiat tyrannidem. Ergo etiam hominem inoculandum nunquam a metu contagii duplicis tutum haberi declararique poffe, a Medico peritiffimo quouis, clariffime apparet. Aeque furtiuo ingreflu naturale ante infitionem fele corpori poteft infinuare, quam eadem iam peracta. Argo alioquin oculatior Medicus, hic coecutit.

QVAESTIO X.

*An faltem inoculatio cuftos tuta
venuftatis?*

De paucitate variolarum in genere, et de
paucitate earum quoad faciem in fpe-
N cie

a) *Inoculat.*
justif. §. 3.
b) *§. 44.*

c) *Parte I.*
circa finem.

cie, quam praestet inoculatio, omnes eius patroni loquuntur. Hanc, oblectandis maribus mille gynaecea, Veneribus refertissima, elargiri, asserit Cel. TISSOT a), qui alibi b) infantibus non ultra 9. 10. 15. pustulas in facie, ad summum 20. vel 40, raro plures enasci, atque et in hoc casu vix cicatrices remanere scribit, nisi foueolas quasdam hoc nomine insignitas vellemus, longe magis superficiales, quam quas ex naturalibus variolis, optimae post se relinquunt. Non aliter de paucitate exanthematum horum locutus Ill. *de la CONDAMINE* c), de infititiis Geneuensibus testatur, quod vix vni inter multos vultum vestigiis suis notatum conciliauerint. Atque hanc experientiam in Anglia, ut et in Graecia, neque minus in Circassia, ubi inoculatio in solius venustatis conseruationem adornata fuit, vix aliquam exceptionem pati contendit, nisi forte aegri scalpendo sibi ipsis nocuerint, aut male fuerint praeparati. Hanc vero ita euictam habitam inoculationis praerogatiuam, Tu VIR EXCELENTISSIME, in dubium nunc vocas, TO VR-

NEFORTIVM aliis testimoniis de venustate, infitionis effectū, opponis, et contraria exempla misere foedatorum ab hac operatione vultuum adfers, quae aegre in dubium vocari queunt. Si pro vniuersali et infallibili ad pulchritudinem, nitoremque cutis, atque ductuum in facie elegantiam conseruandam remedio, infitio venditetur, id perperam fieri credo, maxime cum, quod Tu rerum vsu et obseruatione comprobasti, ipsam adeo confluentes variolae insequi queant, a quibus formae dignitati quam maxime metuendum est. Verum eo tempore saltem, et fortassis frequentius, quando pauciores, et in facie potissimum pustulas prouenire facit inoculatio, ad cutis decorem, et ad praeuendas turpes cicatrices, multum eam conferre posse, videtur. Sine respectu ad venustatem, saltem, vt in facie pauciores eueniant pustulae, cum a multitudine earum ibidem progerminante, monitore SYDENHAMO, periculum totius morbi diiudicetur, suadent peritissimi et circumspectissimi Medici, et inter eos BOERHAAVIUS a) et a) *Aph. 1399.*

a) de *Variolis* p. 21. 22. 25.

HVXHAM a), balnea pedum repetita; horum fotum tepidum continuum; epispastica applicata ad caua pedum et poplitum; regimen partium superiorum frigidiusculum, interim corpore inferiore contra frigus munito; nullum alium in finem, quam vt potenti reuulsione impetum sanguinis veneno imbuti a facie, et toto capite auertant, et supurationem ibi, quantum possibile est, minorem praestent. Aut ergo omnia haec conamina frustranea sunt, aut dari debet, vlcera per infitionem in brachiis excitata, aequae, vel adhuc potentius reuellere materiem variolosam a facie, maxime si ex voluntate Inoculatoris, iusta copia pus fundant, adeoque multum ad venustatem facere. Reminiscor dum haec scribo, me legisse apud

b) *Operum* p. 141.

BAGLIVVM b), guttas rosaceas, aliasque faciei morbosas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum sanare, teste MERCVRIALI de *Decoratione* cap. 13., idque sibi pro magno secreto dedisse Patauii doctissimum illius vrbis Medicum, BAGLIVVS recenset. Quodsi igitur vlcera inde enata, iam deturpatae

patae a pustulis, suppurantibus faciei decus suum restituant, cur non etiam variolosas pustulas nondum praesentes potenter auerterent, mature et diu satis fluentia infitionis vlcera, in superioribus artubus excitata? Ita omnino credibile est. Interim tamen apud

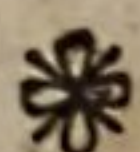
SCHULTZIVM a) inuenio ancillam, quae ^{a) Part. II. p. 135.} post inoculationem circiter 150 pustulas, sed

plurimas in facie habuit, atque apud KIRKPATRIK b) oculorum adeo vitia ab inocu- ^{b) Sect. VI p. 203.} latione relicta lego.

Quamuis vero etiam, rara esse talia exempla ab infitione, intuitu plurium eiusmodi sequelarum, a naturalibus emergentium, pronunciet, sufficit ea existere, similiaque porro posse accidere, et ab inoculatione certissimum ab eis praesidium haud sperari posse. Mea scilicet sententia, arti nulli potestas relicta est, vel vnicum punctulum in facie, et omnibus eius partibus, securum praestare, ne in eo nascatur pustula, conditione cur ea locum hunc vel occupet, vel non occupet, non ab arte, sed a cutis fabrica, et vasorum distributione, et sanguine maiori minoriue impetu in haec vel illa

proiecto, vnice pendente. Hoc cum ita sese habeat, et certo supponi queat, facile capiuntur arcti artis limites, in conseruanda venusta faciei specie, in curatione naturalium. Afferis, DILECTISSIME HAËNI, a bona methodo rariora deformitatis exempla proflare. Iudicas secundum tuam hypothesein, quae bonae methodo fere nimium tribuit. Bona methodus, nisi vis morbi peior fuerit, optimamque methodum eludat, quod non raro accidit, magnam habet vim efficiendi, vt pauciores generentur variolae, quam generasset peruersa et calida methodus, (qua tamen etiam; licet rarius, si vis vitae langueat, opus est,) vtque pus sit blandius et benignius, cum acria et calida ipsi conciliaffent acriorem et rodentiolem indolem. Verum enim vero, si dicendum, quod res est, constitutio humorum aegri, siue laudabilior, siue illaudabilior, et stimuli variolosi mitior deteriorue natura, plurimum ad numerum variolarum, et ad puris ingenium facit. Si vero optima fuerit illa, et hic benignissimus, tamen possibile est, vt
ex

ex 30 vel 40 variolis, vel paucioribus, vna nascatur in cornea; si illa diathesis morbosa peior, et hic stimulus admodum malignus, possibile est, vt nascatur nulla. Toties eadem opera et circumspectione vsus, tractaui confluentes variolas, saluis ab omni labe oculis, toties in discretis miratus sum vnam pustulam haerere in oculo, quae mille loca alia in facie libera habebat, in quibus sedem suam figeret. Quaenam ars impediet, vt infantes variolis laboraturi, et interdum simul dentitione laborantes, non acerbe, nocte dieque plorent, et ipsi hac ratione affluxum materiae variolosae ad oculos alliciant? Quod foueas et cicatrices attinet, si a discretis non excludantur, non multas gratias aeger agendas habebit suo Medico, nam sine Medico illae cutem parum, vel nihil, vitiant. Si variolae confluxerint, et rodentissimum pus continuerint, aegerque mortem effugerit, valedicendum erit faciei speciosius effectae veneribus, atque cordis venustati tanto maior opera erit danda; namque nec aliquis SYDENHAMVS aut BOERHAAVIVS

cicatricum turpitudinem auertet. Ab incisione pustularum maturarum, vt a bona methodo reliqua, lineamentorum in vultu gratiae, cutisue nitori, multum promittis, VIR EGREGIE, nec vt videtur abs re, cum euocatum e pustulis, et deterfum leniter pus, exedere cutem amplius nequeat. Omnes in toto corpore iteratis vicibus pertundendas

a) *Rat. med.*
II. cap. de
variolis.

vis a), alio fine, vt nempe febrem secundam mitiorem reddas. Ausus sum, alia occasione, difficultates meas contra hoc consi-

b) *de metho-*
do medendi
variolis opti-
ma saepe in-
sufficiente
p. 108. seq.

lium exponere b), quod facilius omnino executu euadit, si in formae conseruationem saltem in vultu pertusio instituatur, sed periculum faciens plus simplici vice, aut aegrorum consensum, ob toties repetendam operam, aut speratum effectum non obtinui. Qui pro exitu puri pertusione lanceolae ope praestando, et resorptione eius ita inhibenda, ad febrem mitigandam, militat H V X-

c) *pag. 41.*

H A M c), si venustatis studium respiciatur, quomodocunque apertio instituatur, turpem magis et deformem cicatricem inde oborturam, asserit, quam si negotium naturae reli-

ctum

ctum fuisset; adeoque de hac re persuasus est, vt hinc cicatrices, a pertusione vere timendas, negligendas esse, inculcet, et periculum ponderandum, quod a neglectu eius, et sanie corrosiua in ambitu corporis agere pergente, et absorpta in humorum Oceanum, in aegrum redundaret. V. Snes post curatum morbum, ad mala, variolis superuenire solita, praescindenda et expugnanda, pro subiectorum circumstantiarumque omnium varietate, egregias et efficaces Tecum statuo; ad iuuamen aliquod, formae honestati praestandum, vereor, ne nimis fera sit illarum adhibitio. Nam quando ad exsiccationem iam perucenerunt variolae, iam actum est de faciei decoribus, vnicum auxilium, vt deturpatio non deterior euadat, in blanda crustarum emollitione, quo mature remoueri queant, vel et aliquando, si densiores sint, earum incisione est repositum.

* * *

Iam dum absoluta quaestionum tuarum consideratione, porro Te praeuntem exacte

sequor, patiaris oro, VIR ILLVSTRIS-
SIME, vt infandum dolorem Tibi ad tempus reno-
uem, atque SACRATISSIMAE inter coelites
REGINAE, quae Romanorum in terris, ap-
plaudente omni Europa, futura erat, remi-
niscar. Probabis, credo, meum affectum,
quando, licet alii sceptro subiectus, quod
omnino veneror et suspicio, vt Christia-
nus, vt Philosophus, vt bonus ciuis, nihilo-
minus summa reuerentia erga GLORIOSIS-
SIMAM DOMVM AVSTRIACAM ductus,
sub cuius fouentibus alis studiorum meorum
fundamenta ieci, et praxin meam auspicatus
sum, eius irreparabilem iacturam in corde
meo persensi, et deploraui, et meam pro-
priam, viuide mihi repraesentatam, gemens
iterum iterumque reuocaui in memoriam.
En luctui meo, qui mihi cum luctu vtrius-
que orbis communis fuit, adhuc acceden-
tem causam singularem! Condonabis igitur
sincero homini inane votum, exstitisset in
rerum natura methodus, quae TANTAE
PRINCIPI, GENERIS HVMANI DELICIS,
pretiosissimam vitam, olim vel nunc, a de-
plo-

plorabili interitu vindicasset. Atque vtinam desperato morbo a summis Medicis inuenta aliqua possibilis therapia, omnem inoculationem superuacaneam esse, docuisset. Scripsi tamen non sine ratione, praecipue Clariss. TISSOTVM, et alios infitionis amicos, ex hoc tragico casu argumenta contra Te formaturos. Eminentissimum pariter ac tristissimum in Saxonia funus, cum typis exprimendam meam epistolam Lipsiam mitterem, dum nobis Vratislauiensibus duae saltem officinae typographicae sunt, (aliis laboribus plerumque destinatae, quam litterariis,) nondum mihi innotuerat. Te nec similia viginti, nec plura, si afforent, motura scribis, vt de instituenda inoculatione cogitares. Sed ecce! legi haud ita pridem in relationibus publicis, Clariss. THEMIANI, Budissensem Practicum, qui adulto vere superioris anni, liberis Electoralibus varicellas feliciter iniecit, Archiatri eorum, et Consiliarii aulici honorifico munere fuisse condecoratum. Nonne valde credibile est, Serenissimam matrem, viduam, id praemium

um ipsi nunc demum contulisse, quod lugens in ea opinione versetur, aeternum desiderandum regium Principem et Electorem maritum, instituta olim inoculatione, futurum adhuc inter viuos, futurum Saxonum verum parentem, et forte potentissimum Polonorum regem. Frequens illa, et ab omni omnium morborum et variolarum aevo communis obseruatio, quod

pallida mors aequo pulset pede pauperum tabernas

Regumque turres,
vix moerori medetur. Mea sententia, saepe, nisi valde fallor, miseris est, non nisi

Solamen miserum, socios habuisse malorum.

Vnicum, quod et GLORIOSISSIMAE DOMUS AVSTRIACAE, et SERENISSIMAE SAXONICAE ex animaduersionibus Tuis solidum enasci potest tristitiae leuamen, post illud immensum, quod sancta religio suppeditat, hoc est: *Non omnino, et certo tutam esse insitionem, atque et ab hac mortem esse possibilem.* Sic iustissimis lacrymis iustus modus ponitur.

Clare

Clare sic opinor, animaduertis, VENERANDE HAËNI, me Tuis quaestionibus X. non exiguum pretium statuere, licet in nonnullis Tuam responsionem vel paululum emollire allaborauerim, vel fere, aut plane ab eadem recesserim. Consentio Tecum, dari variolas naturales secundas; naturalesque post insitiuas; ab insitione frustra instituta insequi quandoque mala, non expectata; frustra institutam non certam securitatem praestare, naturales nunquam adfuturas; inoculatas non semper arcere febrem secundam, dum copiosae, et confluentes esse possunt; quosdam ab insitione mori, eam etiam incommoda post se relinquere; inoculatas, nisi solertissime prospiciatur, contagium posse propagare; duplexque contagium posse concurrere et periculosius esse simplici; venustatique tandem insitionem non certo prospicere. Atque sic confido, Te candorem meum, et aequitatem, laudaturum. Firmiter quoque mihi persuadeo, ex celeberrimis Infitoribus illos, qui sine
prae-

praeiudicio, et sine nimis in suam adamatam operationem affectu, ipsa facta, ipsos rerum euentus, considerare voluerint, veritati non reluctaturos, sed Tibi id daturos, quod Tibi dari debet. Plura acturus sum, non vt gratiam Tuam ineam, sed vt veritati litem ea, quae ex accuratissima et aequissima pensitatione tuarum quaestionum sponte fluunt, palam candidus eloquar. Eas si legerint Infiores cordati, fidem iis denegare nequeunt, quae passim munita validis testimoniis adfers, regerent, quod facile praeuideo, omnes illos euentus aduersos, et infitioni minus fauentes, quos ad singulas quaestiones recensens, esse minimum admodum raros, si cum multitudine faustorum et exoptatissimorum comparentur, qui ex hac operatione, vnanimi praestantissimorum Virorum consensu, et conspirantibus innumbris obseruationibus, resultant. Sint igitur, ne et his desim, candore et aequitate iustis, variolae naturales primae et secundae, naturalesque post infititias rariores; sint mala varia post frustraneam infitionem rariora; sint
natu-

naturales variolae post eam frustra institutan;
rariores; sint confluentes ab insitione raro-
res; sint mortes ab ea rariores; etc. etc.
Verum omnes illae et singulae decem rarita-
tes, de quibus hic ordine, secundum quae-
stiones agitur, non sunt simplices, sed ob-
uenere pluribus vicibus, et pluries sine du-
bio euenient in posterum. Quodsi ergo illae
sibi inuicem addantur, non amplius manent
raritates, sed productum abit in frequentiam
variarum sequelarum insitionis, minus omni-
no faustarum, quae nec Inoculator, nec in-
oculatus expectauisset, atque quae hactenus
ab amicis huius artis aut praeteruisae viden-
tur, aut non expensae, vt decebat. Lar-
gior lubens, frequentiam odioforum euen-
tuum insitionis, frequentiae exoptatorum
multo inferiorem esse; at nihilominus prior
illa frequentia non parum derogat gloriae
insitionis, efficitque, vt, nisi doceatur, quo-
modo illi sinistri euentus certo euitari et
praepediri queant, sine omni dubitatione ac
haesitatione homo, harum rerum omnium
gnarus, Inoculatori brachia sua porrigere,
et

et permittere in posterum nequeat. Sagacissimae quippe scientiae et experientiae hactenus relictum non fuit, infortunia, licet infrequentia habita, praevidere, et auertere.

*

*

*

Dum his omnibus non obstantibus adhuc confidentem in solio suo, siue id vacillet, siue minus, victrice insitionem video, atque et Angliae, et Sueciae, aliisque regionibus, ciuitatibusque earum in orbe maximis imperitare, totque hominum millia sceptro suo subiicere animaduerto, doleo valde, quod Silesiae meae, vt vastissimae eius ditioni sine vltiori mora accedat, ex labore meo, hucusque deducto, nulla sufficiens persuasio enasci queat. Dabunt mihi interim omnes huius operationis affeculae, quod non spontaneo ausu examen aliquod instituerim, sitne auctoritas insitionis porro agnoscenda, vel minus; sed quod prouocatus prodierim in publicum, inuitatus ad quaesita responderim, praxique omni destitutus, ad hoc negotium accedere debuerim, ignorans forte quae-

quaedam, et cespitans in nonnullis, quae ipso exercitio clariora et certiora euadunt. Haesito ea propter, mea forte culpa, neque bene capio, qui fiat, vt celeberrimi Infiores de artificialium variolarum conditione, quae valde tolerabilis plerumque describitur, minus inter se conueniant. Adeo mitem plerumque hunc morbum, ab infitione genitum, esse, monet MEAD a), vt vix aliquam Medici opem desideret. Febrem 6 vel 7 die sese manifestantem raro molestis symptomatibus stipari, scribit Ill. de la CONDAMINE b). Pro valde leui incommodo habendam esse inoculationem, si commoda inde obtinenda spectentur, asserit Cl. TISSOTVS c). Et Hercle, inquit, quale hoc infortunium! quando inter mille inoculatos, vel, si mauis, inter centum, vnus sese non in totum bene habeat, id est, quando per 14 dies in apto conclaui tempus terere, et per 6 vel 7 horas febriculam, omnibus dolorificis symptomatibus vacuam, sustinere cogatur, quam in tolerabili dolore sub axillis, in aliqua grauitate capitis, oculorum humiditate, rubore, et

ali-

a) Cap. V.
circa finem.

b) Part. I.
p. 37.

c) Inoculat.
justif. §. 67.

aliquali turgore vultus, haemorrhagia narium, caloreque et frigore reciprocis, consistere, antea monuerat a). Alio deinde loco b), de 50 inoculationibus loquitur, et sancte testatur, quod, si aegros post praeparationem et insertionem reliquisset, soli famulae ipsis inferuire iussae, seruata praescripta diaeta, nullum ipsis incommodum natum fuisset, cum nullo alio remedio per totum morbi decursum, quam interdum clysmate, opus fuerit. Quinquaginta aegros inoculatos hic nominat Ill. TISSOTVS, sed inter 20 vix vnum auxilio indigere Clariss.

c) *Part. II.* SCHULTZIVS c) auctor est. Verum enim vero non omnes Infiores adeo secundas, et

ridentes fortunas depingunt, quin, si alios audiamus, statim conuincemur, sua non raro incommoda habere inoculationem, et multam operam requiri, vt symptomata emer-

a) *Cap. VIII.* gentia oppugnentur. Celeb. BVRGES d) septimo ab operatione die sensibilem accedere horrorem cum tremoribus, dolorem artuum et dorsi, grauitatem et dolorem capitis, cum nausea et vomitione, in punctionibus

lionibus somnolentiam, inertiam, motus
 conuulsiuos oris, in ipsam Epilepsiam assur-
 gentes, sine addita restrictione ad quaedam
 saltem subiecta, recenset. Haec certe in-
 commoda, illis, quae naturales variolas
 antecedunt, benigniora haberi vix poterunt,
 atque impossibile pene est, vt celeberrimi
 Infiores ea non obseruauerint. Sane Ill.
 MEAD, postquam infitionem vix Medici ope
 indigam declarauit, immediate tamen sub-
 iungere cogitur: *Sin autem secus acciderit,*
quod nonnunquam fit, eadem curationes, quas
in singulis variolarum generibus proposui,
necessariae inuenientur. Paulo etiam aliter
 sonant, quae, post modo adducta, aliquot pa-
 ginis interiectis, habet Cel. TISSOT a), si in-
 ter se conferantur. Scilicet cum antea a
 variolis infititiis 50 aegrorum, ob placidum
 earum decursum, se Medicum pene abesse
 potuisse, enarrauisset, nunc suspicionem, ac
 si methodum inoculatoriam facilem haberet,
 a se amoueri cupit, nihil minus verum esse,
 quam hoc testatus, sed directionem boni
 Medici illam supponere, sine eo autem ha-
 bere

bere sua pericula, concedit, vt omnes morbos, si tractentur ab hominibus, qui medico studio operam non dederint, et obseruationibus necessariis haud instructi sint. Quid autem hoc omne sibi vult? Nil aliud, opinor, quam pathemata nonnunquam accedere inoculationi, quae, vt auertantur, peritiam et praesentiam artificis omnino flagitant, vt in naturalibus variolis, quae alioquin etiam saepe saepius sine Medico sanantur. Non errauerim, si dixerim, interdum flagitare inoculationem hanc peritiam adhuc maiorem, quin et accessum boni Chirurgi. Multa obseruanda esse, quoad infitionis vulnera, docet
a) *Cap. XIII.* Cl. B V R G E S a), quae interdum aquoso pure vicina loca exedunt, et inflammant, ad cubitum vsque; quae saepe diu fluentia manent; quae totius brachii, ob materiae acrimoniam, inflammationem post se trahunt, atque cum exacta diaeta fomentationes, V.Snes, purgationes requirunt; quae, nimia quantitate fluentia, pisco immisso debent instrui, vt fonticuli, atque diaphoreticis, absorbentibus, decoctis lignorum, lacte asinino
tra-

tractari; quae morbo iam superato maculas rubras, cum calore et pruritu, in brachiis, cruribus, pectore, dorso, post se relinquunt, idoneis dein remediis tollendas. Sane his artibus omnibus variolae naturales non indigent, neque hae vlcus insitionis gangraenosum sibi coniunctum habere possunt, quod a Medicis doctis praesentibus, sine dubio commodis pharmacis exceptum, filium Comitis S. cuius quaestione VI. lugubris mentio fuit iniecta, nihilominus neci tradidit. Neque alia incommoda grauiora tacet B V R G E S a), a) *Cap. IX.* quae insitionem interdum sequuntur, sed ea vltro recenset, et quomodo ipsis medendum sit, docet. Vrgentiori grauitati capitis, respirationi difficili, doloribus grauioribus, aestui totius corporis, V. S. nec succurrendum, suadet, et praeterea remedia pro grauioribus conuulsionibus apud infantes suppeditat. Fusius multo Cel. K I R K P A T R I K b) opti- b) *Seç. X.* mam praeparationem, ipsamque insitionem, nec internam morbi causam actiuitate sua priuare, nec firmarum partium, ac praecipue systematis neruosi fabricam, eiusque

O 3 mobi-

mobilitatem et sensibilitatem immutare, nec ideo gradus symptomatum moderari posse testatus, haec prolixo catalogo enarrat, quanquam dum a confluentibus operationem praemunire afferit (quod cheu non perpetuum), hoc respectu, mitiora illa, eius beneficio, euadere, contendat. Ita summos illos lumborum dolores, qui confluentes praesagiunt, se nunquam apud inoculatos aegros obseruasse, memorat, a quibus saltem querelas de doloribus leuioribus et vagis audiuerit. An vero reliqua symptomata omnia leuiora, et semper? videamus paucis. Obseruauit idem KIRKPATRICK, post insitionem febrem acutissimam, vertiginem, et temulentiam in propria filia, somnolentiam, nauseam vomitionemque apud infantes; inflammationem quasi erysipelaceam per totum corpus, cum pulsu febrili, quamuis innocuam; haemorrhagias narium cum dolore capitis; phrenitidem a delirio distinguendam, licet rarius, cum summis doloribus capitis, inflammationemque oculorum apud adultos; conuulsiones vehementes

tes cum febre et doloribus, sequente magna copia variolarum discretarum, in proprio filio. Haec omnia, a celeberrimo quodam Infitore candide recensita, nonne faciunt credere, quandoque nullum discrimen dari inter symptomata, inoculatas et naturales variolas praecedentia et concomitantia, quandoque haec illis grauiora esse, quam his a)?

a) vide Act. Haarl. Tom. V. casum, a Cel. van Ghert notatum.

Qui adhuc dubitat, legat, precor, attentus magnum fautorem Infitionis, SCHULTZIVM b), et animaduertet, symptomatum molestias, siue arte, siue natura proruperint pustulae, parum certe inter se differre; nam et saepissime incommoda apud naturales discretas sunt admodum initia. Sane SCHULTZIVS, sine multa limitatione et exceptione apud inoculatas, recenset stuporem, torporem, aliquam delirii speciem, ebrietati haud abfimilem, ruborem faciei, cephalalgiam, nauseam, vomitum, conuulsiones ad suppurationem usque interdum perdurantes. Nil differentiae hic apparet inter vtrasque. Atque quod maximum est, apud eundem Auctorem mirum signum inuenio, variolas infi-

b) Part. I. Sect. V.

a) *Part. II.* titias ante fores esse a). *Quando aegri vociferantur, et inquieti sunt, ex insolito tumultu famulitium nosocomii inoculationis, quod Londini est, concludit, instare variolas.* Mitem

morbum esse variolas infititias, mihi cum aliis persuaserat Ill. MEAD, vociferationes et insolitos tumultus ab eo non expectauissem; adeo bachabundos homines a naturalibus vix vidi, licet vis febris maior, aliquando delirium leuius, grauiusue, adducat.

Vt vero per proprias celeberrimorum Infitorum relationes, methodum eorum nec constanter facilem et mitem habere possum, ita et adeo late sese extendere felicem eius administrationem, vt communiter reputatur, non bene possum concipere, si nempe praecepta omnia, quae tradita lego ab artificibus, haud negligantur. Quin, quo exactius ea obseruentur, eo magis arctioribus certe limitibus circumscribi inoculandi licentiam, persuadeor. Vixque insuper, ac ne vix quidem, omnibus regulis et cautelis, quae suppe-

ditan-

ditantur, cum admodum numerosae sint, antea satisfactum esse, quam ad ipsam operationem accedere debebamus, certo convinci poterimus. Magnus certe numerus est hominum, qui per leges, ab ipsis praestantissimis Inoculatoribus sancitas, abstinere debent a methodo, alias ab iis adeo magni facta, et forte ille maior adhuc stabilendus est. Cum aliis, Collegis suis, celeberrimus SCHULTZIUS a) excipit infantes ad 4 vel 5. annum; securissimam dein periodum vitae pro inoculatione ponit, inter annum 5 ad 12. Ab anno 14 vsque ad 17 infecuriorem habet, a 17 vsque ad 25 iterum fecuriorem, post 25 denuo minus securam. En! varios aetatis humanae annos, in quos inoculationis beneficium non cadit, et reliquos, cui competere dicitur, multoties eximi debere, per causas alias, breui videbimus. Scilicet praesentiam sanitatis plenariae, et absentiam morborum aliorum supponunt infitionis encomiastae, ut bonis auibus ipsa suscipiatur. An autem adeo magna copia mortalium, quae a vitae primordiis, ad eius ter-

a) *Part. I.*
p. 17. 18. 19.

minum usque, transgressae legis diuinae reatum, eiusque sequelas intus ita non sentiat, ut quisque suos patiatur manes? Nonne per effatum diui Senis ὅλος ἄνθρωπος εκ

a) in *Epist. ad Damazum* Tom. II. p. 925. Edit. Lond. γενητῆς νῆστος ἐστὶν a)? an vnica horula certissimus, aegritudinem impraeuisam haud ante fores esse? quot adeo florentibus annis ob-

seruamus valetudinarios! Verum missos hos faciam, ne quidem athletice valentes temere subiici posse infitioni, monuit BUR-

b) *Cap. VI.* G E S b), cum, praecunte artis Parente, summam sanitatem maximum minari periculum,

c) *Sect. IX.* fiatuat, quare et K I R K P A T R I K c), plethoricis et succi plenis corporibus, et ad in-

d) §. 69. inflammationes dispositis T I S S O T d), non suadendam esse hanc operationem asseruit.

Observatum quoque esse, scribit S C H V L-

e) *Sect. I.* T Z I V S e), quod homines temperamento calido, nigris oculis et capillis, densa et

bruna cute, multas et interdum periculosas variolas expectandas habeant, maxime si potus inebriantes, aromata, victum animale, antea amauerint, et corpus nimio motu exercuerint. En! si his considerationibus omni-

bus

bus adhuc iungamus anni tempora, aërisque conditiones, calorem magnum, frigus magnum, quibus insitio omittenda inculcatur a), a) *Tissot Inoculat. justif. §. 29.* multas fane contraindicationes, eius administrationi obicem ponentes! Atque haec de sanitate eidem repugnante; iam videamus morbos, actu praesentes, aut imminentes, qui frequentiori exercitio remoram iniiciunt, et a pusionibus ordiamur. Syntaxin nervosam eorum valde mollem, et irritabilem, qua fit, ut torminibus ventris, a caseoso lacte toties vexentur, atque eapropter, tum et ob dentitionem dolorosam, facile convulsionibus afficiantur, prorsus vetare insitionem, omnes eius amici unanimiter asserunt, quare primos quatuor vitae annos sine ea transactos volunt b). *b) Tissot §. 25. Inocul. just. Schultze Part. I. p. 15. 16. Kirkpatr. Sect. IX p. 321. Burges c. 6.* *c) Sect. IX. p. 321. seq.* *Vermes* inde repugnare inoculationi, vno ore monent omnes. KIRKPATRICK c) neminem auctorem futurum ait, ut ea instituatur praesente febre verminosa, aut aliis pathematibus, a vermibus suam originem habentibus, atque his etiam absentibus tamen consultum esse, profitetur, ut pueris 4 annum egressis, den-

tur

tur anthelmintica, quae fuse suppeditat, antequam de infitione cogitatur. Non aliter

a) *Part. I.* SCHULTZIVS a), prudentiam requirere, ait, p. 21.

ut accuratius antea indagetur, an inoculandus aliqua signa vermium exhibeat. Si hoc ita se habeat, ante infitionem eos necandos esse, et euerrendos praecipit. Imo vero consultum esse dicit, ut, dum de ea instituenda cogitatur, semper apud infantes anthelmintica praemittantur. Tu, PRACTICOTATE HAËNI! dum vermium et praeparationis per re-

b) *Refutat.* p. 92. 93.

media iis aduersa, mentionem facis b), conscientiam dictitare dicis, ut vel hoc respectu negligatur infitio; namque centum homines laborare posse vermibus, ipsis, et Medicis ipsorum hoc nescientibus, donec prodeant, neminemque Practicorum ignorare mones, quantae difficultates saepe adsint, quae impediant, quo minus insectorum horum vitiosa progenies, ex voto, in integrum, et breui tempore extinguatur. Reminiscamur hac occasione, Cel. SCHULTZIVM felicissimam pro inoculatione periodum ponere ab anno 5 vsque ad 12, atque perpendamus, HOFF-

MANNVN a) vermium imperium in cor- a) *Med. syst.*
pus humanum, quamvis nulla aetas libera *Suppl. c. 10,*
sit ab his hospitibus, metiri ab ablactatione *§. 2.*
ad annum decimum quartum. Quodsi nunc
nunquam certi esse possimus, adesse vel abesse
taliam animalculam, quodsi, ubi adfuerint, igno-
remus, an arte nostra vere omnia sint necata
et expulsa, quodsi tandem inoculatio possit
fieri periculosa, si vermes complicantur, cla-
rum redditur, felicitatem et securitatem il-
lius periodi, a Cl. SCHULTZIO assignati, hac
medicinali ignorantia valde limitari, atque
minui. Coeterum etiam hoc silentio haud
praeteriri debet, quod, quae inter praecipua
anthelmintica referenda sunt, pharmaca
mercurialia, consentientibus amicis et ini-
micis insitionis, variolas mali moris post se
trahere soleant, ea propter illa, malo consi-
lio adhibita, etiam necatis vermibus, noxas
edere facile possent. Sequitur *Rhachitis*;
hac affectis non facile permittendum dicit
SCHULTZIUS b), ut insitionis aleam subeant. b) *Part. I.*
Sed non exiguus est illorum numerus nostro *p. 25.*
aevo, quo omnia illa vitia parentum, quae
re-

recenset, quibusque multum tribuit BOER-
 a) *Aph¹⁴⁸²*. HAAVIVS a), indies augentur. Neque mor-
 bus hic, cuius medelae diaetae neglectus to-
 ties obstat, sui durationem a nono mense ad
 4 aetatis annum absoluit, quo vitae tempo-
 re decurrente ab insitione abstinetur. Ve-

b) *Diff. de*
rhachitide
 §. 39.

rum *Heistero* teste b), quando infantes ante
 annum quintum ab hoc morbo non libe-
 rantur, et vivere pergunt, per totum vitae
 spatium sunt deformes, debiles, parui, va-
 letudinarii, talesque viuentes plures, vt in
Schidiis Cyrtonosi Cel. HAHNII Parentis, at-
 que in *Tabulis aliquot antiquis Cyrtonosi,*
quae Glissonio Rhachitis est, filii, depictos, vbi-
 que inuenire est.

Venio iam ad morbos, interdum qui-
 dem pueros, sed praecipue tamen adultos
 affligentes, quos insitionis faustis successu-
 bus contrariari, ipsi eius Fautores palam pro-
 fitentur. Consignabo breuem potiorum
 catalogum. *Febres inflammatoriae et pu-*
tridae, omnesque morbi epidemice grassantes
(Tissot §. 27. 28. inocul. iustif. Huxham p. II.
Schultze Part. I. p. 43.), febres lentae (Tis-
 sot

ſot §. 27.), *aſthma*, *phthiſis*, *hectica* (Schultze I. p. 27. Burges p. 25.), *ulcera interna* (Tiffot §. 27), *obſtructiones et indurationes glandularum Scrophulae* (Schultze I. p. 24. Burges p. 25) *obſtructiones viſcerum a febris intermittentibus residue* (Schultze I. p. 32), *Scorbutus*, (Tiffot §. 27. Schultze Part. I. p. 27.), *Scabies*, et aliae impuritates cutaneae, *achores*, *tinea*, *lepra*, *vari*, exceptis ſuperatis morbillis, modo pectus ſit liberum (Tiffot §. 27. Burges p. 25. Schultze I. p. 25), *Furunculi* iſtantes vel praefentes (Tiffot §. 37), *Coryza praefens* (Tiffot §. 37), ſed ab hac vere, autumno, hyeme, nemo tutus, etiam in conclavi ſuo degens. *Dolor quiuis* (Tiffot §. 37.), *menſum ſuppreſſio*, *menſes irregulares*, nam duobus diebus poſtquam fluere deſierunt, inoculationem ſuſcipiendam ſuadent Tiffot §. 30. et Kirkpatrick Sect. IX. p. 346. ne illi accedant, et turbas dent. Verum has et haec cautela non certo poteſt auertere. *Chloroſis*, *Cachexia*, *Icterus*, Schultze I. p. 26. *Fluor albus*, Schultze I. p. 27. ſed hic morbus

bus multas sane foemellas ad inoculationem ineptas reddit, cum tertia vel quarta pars earum, saltem apud nos, eodem laboret, et in aliis regionibus is non minus fit admodum frequens. *Grauiditas et Puerperium*, Schultze I. p. 31. magna iterum exceptio, nam multis foeminis, dum ob delicatulum genium, qui omne, quod molestum videtur, a se declinare amat, nutricibus liberos suos relinquunt, per plures annos grauiditas et puerperium arctissime inter se cohaerent. *Mobilitas nervosa*, Tissot. §. 69. qui eam singularia mala in variolis patrare dicit, quae tamen tam praeparatione, quam idoneis remediis, sub ipso decursu morbi, praecaueri posse existimat. In aurem dicam, aestumatissimo et amatissimo meo Amico, mobilitatem hanc, et quae inde pendent, hysterica pathemata, saepe per omnem vitam optima arte non tolli, vel ob natiuam corporis fabricam, dispositionemque haereditariam, vel ob pathematum animi vicissitudines, et diaetae peccata. Supereft magnum infectionis impedimentum, *Lues venerea* (Schultze

tze

tze I. p. 28. et alii). O quam ingens numerus nostris temporibus, quae pietatem, et intemeratos mores, exuta omni verecundia, pene ignorant, hominum, quos foeda syphylis contaminavit! hi ergo omnes arcendi erunt ab infitione et adhuc infecti, et sanati visi, namque, si mercurii beneficio conualuerint, pessimas variolas expectare debent. Quamuis enim multos, saluatione sanatos, exhausto iam corpore, macie pene confectos, et dein lue variolosa affectos, omnes facillime saluos euasisse memoret MEAD a), huic obseruationi tamen non fidit SCHULTZIVS b), sed attendendum vult, donec eiusmodi aeger vires recuperauerit. Lego quoque apud eum huic monito adiectam historiam militis, qui post superatum ptyalismum, pessimas variolas subire debuit. Nec miror; namque non solum Tu, CEBERRIME HAËNI, mercurialia antea vsurpata tales post se traxisse, notasti c), sed et Cl. TISSOTVS d) ea nocere multis, paucis vtilia esse, etiam purgandi fine adhibita, edixit. Commendari pro inoculatione se-

a) *Cap. IV.*
p. 58.
b) *Part. I.*
p. 29.

c) *Rat. med.*
II p 202. seq.
d) *Lettre*
p. 39.

a) *Mead.*
C. V. p. 68.

b) *Part. I.*
p. 71.

c) *Refutat.*
p. 94. 95.

d) *Inoculat.*
justif. §. 34.
e) *Part. I.*
p. 29.

curiore, ut plurimum solet, pus infantis, aut pueri coetera sani, et sanis parentibus pro- gnati a), atque et eo fine, ut venereum vi- rus certius absit, pus infantis seligendum commendat SCHULTZIVS b). Tu vero rectissime quaeris c), unde sciatur infantem a fermento venereo esse liberum, quod a pa- rentibus et a nutrice ipsi potuit communi- cari, quod latere potest diu sub larua ple- nariae sanitatis, et aliquot annis elapsis sese demum manifestare. Si vero id ita sese ha- bet, nonne clarissime constat, contagio ve- nereo per populosas ciuitates, proh dolor! longe lateque disperso, et anceps esse pus ab infante aliquo defunctum, et ancipitem esse apud multos infantes, puerosque forte eo iam infectos, insitionem variolarum. Sed ulterius! Inter adultiores, illos, *qui vinum et aquas vitae liberalius ingurgitare consue- uere*, procul abesse iubet ab insitione TIS- SOTVS d). Cumque eo consentiens SCHUL- TZIVS e) absolute eam vinolentis et ebriosis prohibet, cum nunquam mali moris vario- las effugiant, atque magno Insitore, Celeb.

ARCHERO teste, haec veritas ita vniuersalis sit, vt nulla ipsi exceptio innotuerit. Sed o bone Deus! quam familiare est, corrupto hoc seculo vitium, Vinolentia! quam longe nostra aetas remota, a dogmate *Platonis* a), a) de Legibus Il. pag. 786. quo sanxit, vt pueri vsque ad duodevigesimalium annum vini vsum prorsus ignorent, deinde vino moderate vtantur, vsque ad annum aetatis trigesimalium, ab ebrietate iuuenes omnino abstineant, vt 40 annum emensi demum vino adsuescant, et senes aduersus senectutis duritiem eo liberalius vtantur. Iam non Viri sese inuicem prouocant, strenueque in bibendo, vt ne guttula in fundo restitet, certant, et vincere alios, vacillante gressu, et balbutiente lingua, amant; sed iuuenes 14 annos vix habentes patrum vestigia egregie premunt, sanguineque, qui tum turgere incipit, praemature spirituosos liquoribus accenso, illicitis et spurcis amoribus totos sese abripiendos tradunt. Multum damni ominor infitioni, si mascule sese contra alios hostes tueatur, a Bacho et impura Venere, vel solis. Causam inoculationis

defensurus recens Auctor quidam anony-
 mus Gallus, lethalityatem plurimam variola-
 rum, quam Londinum expertum est, deducit
 a neglectu diaetae, et ab abusu vini adusti,
 apud ignobiliorem et nobiliorem vulgum
 in consuetudinem degenerante. Quis vero
 varumque vulgum meliora docebit, quis ab
 hac peste ipsum liberabit? Nisi ergo certo
 noxiam Medici voluerint infitionem, bene
 multis illam debent denegare. Nunc vero,
 quando omnia, quae haecenus, celeberrimis
 Infitoribus mihi propria sua praecepta suppe-
 ditantibus, disputaui, sine omni praeiudi-
 cio, nec deditus huic operationi, nec alienus
 ab eodem rectissimo obtutu considero, non
 possum non euidenter doceri et conuinci,
 permagnum esse numerum mortalium, qui
 ad inoculandum prorsus inhabiles haberi de-
 bent. Largitur insuper ultro Cel. SCHVL-
 TZIUS a), praeter allatos, alios morbos chro-
 nicos aniam dare posse malignioribus vario-
 lis, eaque propter adhuc inquirendum esse, qui
 eorum infitionem ferant vel minus. Igitur
 hominum numerus, eidem inhabilium, adhuc
 in-

a) *Part. I.*
p. 34.

increfcet. Non ergo amplius hoc inuen-
 tum, tanquam faluberrimum, pro vniuerfo
 genere humano poterit venditari, fed abefle
 iuffis, qui abefle iubentur, dimidia, ter-
 tia, quarta parti hominum faltem accom-
 modari poterit, licet omnes fuas laudes et
 praerogatiuas fartas, tectasque feruet. Su-
 pereft vero adhuc ipsis obiectus magnus
 offenfionis lapis, quem e medio feliciter
 fublatus videre praeoptarem. Durantibus
 fiue aliarum febrium, fiue variolarum epi-
 demiis, grauioribus minimum, nullum in-
 fitioni locum efle, fi non omnes, tamen plu-
 rimi afferunt eius artifices a). Tu vero, IN-
 GENIOSE HAËNI b), poftquam monue-
 ras, non raro epidemias variolarum valde
 malignarum, inftar fulminis ex improuifo
 inuadere, periodicumque earum itum et
 reditum nullam humanam fagacitatem prae-
 uidere poffe, SYDENHAMO praeunte, cate-
 nam epidemiarum diuerfarum, et variolofa-
 rum praecipue, recenfes, ab anno 1661. vs-
 que ad annum 1674; deinde, HUXHAMO
 tibi viam monftrante, ab anno 1728 vsque

a) Tiffot
Lettre p. 64.

b) Refutat.
p. 105. feq.

ad 1748, vrgesque, per omnem hunc annorum decursum, secundum ipsa celeberrimorum Infitorum praecepta, rem illicitam fuisse, inferere variolas, quod cum nihilominus fecerint, contra leges, a se ipsis sancitas, grauius impegisse, contendis. Videant illi, quomodo sese exculpent. Ego pedem hic figo.

Atque ita, ERUDITISSIME HAËNI, impositum a Te mihi laborem, pro virium mearum modulo, adeo aliquo supplemento addito, exantlaui. Iure a Te mihi tradito usus sum libere, non equidem reprehendendo ea, quae aliter se habere mihi visa sunt, quam Tibi; sed ea saltem expendendo, emolliendo, amouendo, simulque non negando prae fracte et impudenter, quae negari haud posse, iusta trutinatione praegressa, intelligebam. Confido ea propter, Te, in veritate inuenienda, meam in biuio stantis christianam intentionem, et animi candorem, calculo Tuo dignaturum fore porro. Forte autem mihi ea nunc contingit infelicitas,

citas, vt tot inoculationis Amici, Viri eximii, quibus non minus, quam Tibi, existimationem et venerationem debeo et exsoluo, Te me haud idoneum controuersiae arbitrum selegisse affirment, causam suam fortioribus armis tuituri, Tu vero in omnibus valorem tuarum assertionum me non assecutum esse, queraris: Forsan et lectorum aliqui credent, me mihi ipsi passim contradixisse; sed illi perpendant velim, inoculationem diuersimode consideratam, diuersam semper exhibere faciem. Difficile est, bifrontis modo vultum blandientem, modo seueriorem et austeriorem, contueri, atque illo non allici, hoc non in quemdam terrorem coniici. Nondum credo id felix temporis momentum adest, quo, quem prae altero adspicere iuuet, extra omnem controuersiam collocari possit. Praestiti sincera mente, quae potui, vtinam veritati, quae vna est, et simplex, tantillum lucis ex meis meditationibus accederet!

Fas vero mihi fit, iam dolere tristia fata
vniuersae Medicinae, ob summorum in arte
Virorum discordiam, et tot differentes in-
ter se, et e diametro pugnantes sententias,
circa talia, quae et salutem, et vitam, et
necem, generis humani respiciunt.

Quot altercationes ore et scriptis in
tota Europa peperit, per tot annos, ex quo
nobis innotuit, cortex Peruvianus, cuius
vsum contra secus sentientes, post BOHNIVM,
HOFFMANNVM, BERGERVM, BOERHAA-
VIVM, demum solide vindicauit Ill. WERL-
HOFIVS. Neque tamen desunt, quod sciens
scribo, doctissimi coeteroquin Viri, qui eum
ad hunc diem odio prosequuntur, et sine
omni ratione varia mala ab eo metuunt, et
ab usu praegresso deducunt.

Memini, STAHLIVM alicubi scripsisse,
martem, vt remedium intus sumtum, generi
humano perniciosiorem esse quam appara-
tum bellicum, inde arte praeparatum. Dan-
tur Medici, qui adhuc hodie horrent reme-
dia

dia martialia, alii late patentem vsum defendunt, et recte.

Pugnatur ad hunc diem quoad vsum Opii, qui mea sententia inepte ab aliquibus fere omnis reiicitur, aliis nimis frequens est, aliis nimis rarus, aliis intempestiuus, paucis rectus et congruus.

Efficax et innocuus est, per *Swieteniana* et aliorum Medicorum Viennensium, Londinensium, etc. observata, Mercurius sublimatus, solutus in spiritu frumenti, talemque ego ipse saepius deprehendi. Audiui tamen et legi taxatum a Medicis nonnullis et Chirurgis, quos inter non multum curo Cl. *Pomme* a), qui remedium Swietenianum hoc proveniēdo declarat. Miror autem Cel. a) *Traite des affections vaporeuses* Lugd. Gall. 1763.

HVNDERTMARCK, peritissimum dum viveret Medicum et Chemicum, atque doctissimum Lipsiensium Professore, nec litteris ab Ill. SWIETENIO acceptis, eo perducipotuisse, ut late patentem fructum agnosceret, et admitteret, quem teste Cl. LOCHER, Medico Viennensi, inque nosocomio ad S.

Marcum Phylco, intra 8 annos aegri 4880, felices experti sunt.

In sensus incurrere debent, per innumerabilia experimenta, partium corporis humani sensibilitas, et irritabilitas. Sed graui moerore adfligor, et acuto doloris sensu discrucior, quoties TVI et ILLVSTRISSIMI HALLERI, meritissimorum Virorum, sensibilia bella intestina perpendo, pacem humaniter, comiterque inire molito HALLERO, quam Tu noluisti.

Legeram cum voluptate observationes Ill. STOERCKII de Cicutae innocentia et efficacitate, autoritate sine pari, Illustrissimi L. B. van SWIETEN, nuncquē multorum Medicorum Viennensium, aliorumque, atque et hic Vratislaviae comprobata. Proficiscebar euocatus ad celsissimum PRINCEP de SVLKOWSKY, tangebam totum abdomen, tumoribus duris varii generis, diuersae figurae, magnitudinis, sub cute, et profundius confitis, refertissimum. Assumptum erat per 5 menses extractum cicutae, Vienna allatum, sine fructu, quem non promiscue

cue omnibus spondet, vt nullum remedium
semper iuuat, celeberrimus Inuentor. Cel-
fissimus aeger, confectus macie, iam labo-
rabat diarrhoea foetente, febricula hectica,
carebatque appetitu et somno, vt ego in ae-
tate in annum 70 vergente, non nisi acer-
bam prognosin formare possem. Monstra-
bantur mihi, DOCTISSIME HAËNI, litterae
Tuae dehortatoriae, ad Medicum ordina-
rium exaratae, in quibus, extra me raptus
atque ad tempus in lapidem obrigescens, ver-
ba inueniebam: *Candide fateor, centum ac
decem experimenta a me capta, ita me fefel-
lisse, vt palam tester, nemini profuisse, plures
in peius lapsos esse, eiusdemque continuato sub
usu octo periisse. Conclufi, cicutam ineptum
esse remedium.* Iam stupens peruoluo differ-
tationem, Helmstadii hoc anno habitam, a
Cl. LANGIO, Physico prouinciali, in qua
quaeuis mala a cicuta, medelae speratae loco,
nata offendo. Adhibitum est ab eodem
eius extractum pertinaciter per integrum an-
num, ad duas quotidie drachmas, in scabie,
in vlceribus cutis, in achoribus, in poda-
gra,

gra, in cataracta et amaurosi, in obstructionibus glandularum, et cancro. Sed sancte testatur Auctor, (quis hoc vnquam expectasset?) quod nil iuuerit, quod plerumque varia mala induxerit, quod summam debilitatem, appetitum prostratum, dolores acutos in pectore, in viis vrinariis, vertiginem, dolores capitis, tussim, post se reliquerit, ita vt abstinere ab vltiore vsu debuerit. Paucas deinde eius vires, et morbos, in quibus aliquem fructum edit anceps et periculofum remedium, recenset, qui tamen, eius iudicio, per alia probata pharmaca securius impetretur. Non minus mirari haud desi-

a) *Observations on cancers* Lond. 1762.

no, *Richardum Guy* a), de arcano sibi in cancro cognito gloriantem, atque publice asserere non veritum, cicutam etiam in paruis dosibus noxiam fuisse.

Cum voluptate expendi obseruata Tua numerosissima, de felici adhibitione Vuae vrsi, in morbis renum et vesicae sanandis, et palliandis. Suasi illam amicissimo Viro, qui, ea Vienna allata, se cum fructu vti, mihi enarrat. Interim Berolinensis Medi-

cus, *Gerhardus*, superiore anno edidit *Tractatum chymico-medicum de Vva urfi*, in quo valde dubitat de viribus eius in morbis viarum vrinariarum, vsumque fere noxium declarat. Nescio adhuc, an experientia sufficiens *Tuae*, qui remedium saepissime exhibuisti, queat opponi. *Analysis chymica* effectum remedium haud determinat.

Sed obstupeſco, *Medicos Viennenses* celeberrimos acriter disputare, et inter se conuenire non posse, ſintne exanthemata vtplurimum factitia, calidisque remediis et tali regimini debita, vel et naturalia, et critica, atque ab ingenio ipsius morbi pendentia?

Nescio quid sentire debeam, quando Te explodere video a) existentiam febris haemorrhoidalis, et apud illustrem *STOER-
KIVM* b) integram tractationem de febre haemorrhoidali offendo, quam adeo admodum frequentem fuisse dicit. Pulchre recorder, me cum multo emolumento, adhuc *Studiosum Medicinae*, legiſſe diſſertationem *Leidae habitam de Furore haemorrhoidum*,
theo-

a) *Rat. med.*
Tom. VII.

c. 5. §. 5.

b) *An. med.*
II. p. 148.

theoriae Boerhaauianae de inflammatione
superstructam, et febris genesis inde de-
ducentem.

Taceo plura, saltem iam doleo, non-
dum euinci potuisse, sitne repudianda vel
admittenda inoculatio, post tot scripta ex-
perientissimorum Virorum, pro eadem, et
contra eandem, publicata. Bone Deus! quae
opinionum differentia! quod sententiarum
diuortium! *Omnia secula futura nostro in-
uentum hoc inuidebunt, ita gratulabundus*

a) Part. II. perorat III. de la CONDAMINE a). *Omnia
circa finem.*

*secula futura, vituperatura merito insitionis
methodum, lubrico fundamento innixam, iuste
carperent Medicos praesentes, si tacuissent,*

b) Refutat.
p. 141. 142.

ita Tu exclamas b). Quae vero tandem ex
hisce disceptationibus, nondum ad finem per-
ductis, nec facile perducendis, resultabit
veritas? Vna haec credo, certam salutem
miseris mortalibus nec esse ab insitione va-
riolarum, nec a naturalium therapia, vtrin-
que moriendum esse, si adfuerit decretoria
horula. Si post accuratam expensionem ar-
gumentorum vtriusque partis, operationi

vel

vel fauentis, vel contrariae, mea mihi nihilominus superstes ambiguitas lecturis displiceat, en! quae ante duos annos ad me scribere dignatus est, Ill. L. B. van SWIETEN: *Nondum omnia, quae inoculationem spectant, in illa luce posita sunt, ut certi quid statuere possem.* Atque haec in aliis, quae praxin medicam spectant, a me animaduersa incertitudo, toties mihi crucem fixit. Licet enim per DEI gratiam, perque assiduos labores egregiorum Virorum, omnino non sit vniuersalis, maior tamen est, quam putatur. Poterant eam minorem reddere controuersiae solidae, inter Viros eruditos, probos, candidos, agitatae; illis enim ad inueniendum verum, magno Iurisconsulto GVNDLINGIO, Iudice, nil datur aptius, dubiis et responsionibus ab vna et altera parte in apricum positis. Sed abesse debent affectus, raro ab homine, ut homine lapso, separabiles; his omnia turbantur, et frustranea saepe adhibetur opera. Nunquam laudabo *Henricum Cornelium Agrippam*, de incertitudine et vanitate omnium scientiarum
agen-

a) cap. 82. 83.

agentem, neque in artis, quam exerceo, opprobrium, illi subscribam, quando nullum pro conseruanda vita et sanitate vtilius consilium habet, quam abstinere a Medicis a).

An vero vitio vertere debeo Ill. BOHNIO, tanto Viro, quem cum HOFFMANNO imicare inter omnes Medicos edixit BOERHAAVIUS, quod amico cuidam in aurem dixerit, se parare tractatum de Scepticismo medico, post fata sua demum edendum, cuius tamen manuscriptum paulo ante mortem, cum aliis, sine dubio igni deuorandum tradidit. Quid dicam de insigni olim ornamento Medicorum Silesiorum et Vratislauiensium, eruditissimo CHRISTIANO de HELWICH, Autore historiae morborum Vratislauiensium, Practico felicissimo et longaeuo, breui ante obitum, Archiatri Caesarei dignitatem sperare iusso. Hic mihi, ab Academiis reuerso, atque tum pruritu demonstrandi grauitur laboranti, placido vultu, graui tamen voce, cuius nunquam deminero, aiebat: *Quaeres o bone! certitudinem in Medicina per omnem vitam, sed vel*
nona-

nonagenario maior ad finem eius, in praxi inuenies nullam. Commendabat simul, legerem fedulo *Franckenau desiderata medica*, quae, cum additamentis bene multis, denuo ederet, si opus esset. Atque ante paucos annos, spisso volumine, venerabilis MORGAGNI, *de causis et sedibus morborum per anatomicen indagatis*, conscripto docuit, quam saepe Medici has et illas ignorent, quam turpiter non raro semet deceperint. Fallor, aut haec talia humilitatem illos docere debent. Nul- lum animal rationale a sana ratione magis deflectit, quam Practicus ambitiosus, se tantum sapere existimans, et alios alto supercilio parui faciens. Eruditissimus labitur, exempla sunt odiosa. Inter mediocres

Saepe etiam est aliquis valde opportuna locutus.

Ex parte cognoscimus, ast ubi venerit, quod perfectum est, tunc quod ex parte est abolebitur. (ad Corinth. XIII. v. 9. 10.)

P A R S II.

a) pag. 62.

Iam accedo ad alteram partem a) Tui ische-
 diasmatidis, EXCELLENTISSIME HAËNI,
 in qua primo loco amicam meam defensionem amice aggredieris, et me falso Te aliquius censuræ infimulasse ais, cum illa non nisi a TISSOTO, et SYDENHAMO, sit profecta. Epistolam TISSOTI ad *Hirzelium*, ex qua censuram eius aliquam, pro leniore omnino habendam, excerpis, omni pretio Bibliopolis nostris oblato, obtinere ad hunc diem nequiui. Viuimus in multis Vratislauiæ, vt semi-litterati, multa tardius, multa plane non, legere licet. Si Lipsienses nundinae et nouellae litterariae nos destituerent, actum de nobis esset. Tu ergo primus me doces, HONORATISSIME HAËNI, quid TISSOTVS in me desiderauerit, nempe vaporaciones acidas, quas cur omiserim, et omittere debuerim, in epistola ad Te scripta perspicue exposuisssem, si eius animaduersio, non iniusta, mihi antea innotuisset. Ex materia medica Boerhaauiana Sect. 809.

No. 5. quae quotidie mihi ad manus est, a iuventute mea didici, vsum vaporis calidi, ex aceto fl. sambuci, rosarum, calendulae, infundibuli ope hauriendi, in fauces, in angina inflammatoria, et peripneumonia vera. Quoties ergo cum his morbis mihi res fuit, toties ab omissionis crimine me liberum praestiti, licet, quod BOERHAAVIUS alibi in Commentario suo notat, hic vapor primo videatur suffocare, aquae admistione mitior reddendus. Non igitur miror, dum ipse exemplis similibus non destituor, orthopnoeam variolosam, hoc vapore raro fallente, et TISSOTVM et HALLERVVM abegisse. Verum vidi tamen aegros tenuioris habitus, et irritabiles, sensibilesque foeminas praecipue, quae vapores tales neutiquam ferrent, etiam ex posca. Cum circa finem anni 1757. et initium 1758. Vratislaviae milite Caesareo, et Borusso fere obrueremur nostris in aedibus, in meis febre maligna petechiali moriebatur L. B. de R. sepulturae honoribus, ob turbas publicas, per 3 dies carens, et per duos ne quidem sarcophago inclusus. Deuastabat

urbem grauis epidemia, metuebamque valde, ne ego cum meis inficerer, ingrata naribus mephyti, adeo propinqua. Vt periculum declinarem, prunis puluerem pyrium iniici subinde, et in vasis hinc inde positis, acetum forte perpetuo bullire faciebam, vt vapor penetrantissimus omnem aërem a nobis inspirandum per totam domum corrigeret. Erant e meis, qui de difficultate respirandi, et perpetua tussicula, conquerebantur, quibus ego Vir hystericus ipse accessissem, nisi domo exire, et aegros meos visitare debuisssem. Haec patiebamur, faucibus nostris et pulmonibus sanis. Iam consideremus meam aegram; haec non laborabat nuda angina, et peripneumonia inflammatoria, sed oris interni linguaeque et faucium omnem superficiem obsessam habebat pustulis prorsus innumerabilibus, vt ex historia patet a), ob quas vel tantillum aceti, succi citri, nitri, adeo in emulsione, non sine mota ferina tussi, ferre poterat. An locus vllus tum fuisset vaporibus acidis? An Ill. BOERHAAVIVS, in orthopnoea inflammatoria tales

a) de metho-
do medendi
variolis
insufficiente
p. 59. 60.

tales commendans, eos etiam laudauit in curatione aphtharum, quae malignae, forte benigniores tamen sunt malignis variolis. Ego, eius apparatus medicinale adspiciens, blandissima quaeuis pro vaporibus, collutoriis, cataplasmatibus, offendo, nil ne quidem subacidi. Acquiescet confido hac exculpatione Ill. TISSOTVS, qui, quod miratus sum, pustulas in ore interno nullas, aut saltem rarissimas, agnoscit, a me saepius visas.

* * *

Verum longe minus iustam esse querelam meam, quoad censuram SYDENHAM I dicis a), cum de Tua propria sententia addideris nihil, ego vero ipse edixerim, me a SYDENHAMO discrepare. Speciosus es, fateor, ILL. HAËNI, vt me contra Te iniquum fuisse probes, sique fuisssem, peramanter a Te veniam publice peterem. Verum confideres oro, TISSOTVS, adhuc per Dei gratiam viuens, defectum, quem mihi comiter imputat, ipse notauit, de SYDENHAM I censura prorsus tacens. Tibi rectis-

sine SYDENHAM habetur alter HIPPOCRATES, auctorque classicus, quoad morbos acutos, et speciatim variolas, quem decies ea propter legendum voluit BOERHAAVIUS. Iam Tu scribis, SYDENHAMVM, si viueret, me taxaturum fore; nonne ergo Tu demortui vices supples, nonne sic Tu me taxas? Sed carpis praeter rem, namque si viueret SYDENHAM, et meam sententiam, eidem contrariam, de opio in variolis exhibendo, ignoraret, ex casu controuerso, me a se dissentire neutiquam colligeret. Scilicet dedi aegrae meae verum opium, quousque licebat, quousque SYDENHAMVS illud exhibuisset ipse, atque non nisi propria eius praecepta secutus, ut in epistola mea apologetica Tibi monstraui, id seposui. Scilicet quando saliuā, in aegri faucibus collecta, adeo viscida redditur, ut aeger singulis momentis a suffocatione periclitetur, stupore obrutus, et spiritu fere undiquaque praeccluso, gargarismata equidem commendata ab eo inuenio a), sed de opiatīs altum hic silentium. Allegaui in mea
 epi-

a) *Operum*
p. 196.

epistola apologetica, ad Te scripta a), magnos a) *pag. 18.*
opiatorum in variolis fautores, WERLHO-
FIVM, MEADIVM, HUXHAMVM, qui
omnes tamen opium in eiusmodi rerum
statu vnanimiter dissuadent. Iam his adhuc
addo HARRISIVM b), qui narcotica visci- *b) Diff. med.
chir. p. 46.*
ditatem humorum suffocatiuam magis increas-
sare, dubia hic esse, incerta, vires depri-
mentia, et exinde aegrotantes in magnum
vitae discrimen praecipitare, scribit. Quod
febrem suppuratoriam amatissimae aegrae
attinet, ea vix per 8 horas durauit, morte
iam celeri gressu accedente, cumque ad eam
mitigandam, Anglos secutus, statim, vbi in-
gruebat, potionem mannatam exhibuissem,
nulla operatione insequente, non potuissem
exhibere opium, sua natura aluum occlu-
dens, ea nondum mota, forte vero opera-
tione finita et mitigata febre, ad compo-
nendos tumultus id deinceps porrexissem.
Vides ergo, nec a SYDENHAMO, nec a TE,
eius personam vere repraesentante, me cul-
pari merito posse.

*

*

*

Iam p. 65 et 66. Te excusas, quod meliti tuae cum Cl. TISSOTO immiscueris, causamque miscelae, locum, ut agnoscis, non habentis, exponis, quia fero nimis ad aegram meam, erumpentibus iam variolis, accessi, et antea agenda agi amplius nequibant. Simul quid Tibi faciendum fuisset, ut me ab omni culpa Te absolvere intellexissem, qui nihilominus TISSOTO grauis et grauior adhuc, rebus ita gestis, futurus eras, comiter explicas. Omnino tunc nullam mihi occasionem subministrasses, me coram Te, a quo culpatus eram, exculpandi. Nunc vero animaduersionem Tuam, siue talis fuerit, siue simplex relatio, libenter fero. Eidem enim debeo responsionem Tuam doctissimam, ad meam epistolam apologeticam, et Medico orbi perutilem, et mihi, paucis exceptis, valde honorificam.

*

*

*

Pag 67. ob desertam a Te sententiam BOERHAAVII, circa V.Snem in febre suppuratoria celebrandam, rationem reddis, atque

que me, vt in eius medela opium, ita et ipsam V.Snem repudiare scribis. Verum circa hanc falleris, EXIMIE HAËNI! Maximopere plaudo animi Tui aequitati, quod, praeceptoris placitis alioquin firmiter inhaerens, (cum solidissima sint, et multa obseruatione, atque iudicio vltra communem humanam aciem euecto, enata,) mentem mutaueris, atque SYDENHAMI et MEADII adhortationibus, quibus et HVXHAMVM addere poteras, Te permiseris, valorem earum Tua Praxi edoctus. Fateor ingenuae, cum vnum assertum BOERHAAVII mihi semper pluris fuerit, quam multa multorum, tenaciter animo meo inhaesisse verba eius: *Scio quod SYDENHAMVS recurrat ad V.Snem, sed in corpore suppurato est satis periculi* a), eaque propter per plures annos, quibus Medicinam exercui, me ab ea abstinuisse. Dolet SYDENHAMVS b), se nimis fero in vita sua comperuisse vim V.Snis, in fraenanda febre suppuratoria. Doleo ego, quod serius, ad vnum BOERHAAVIUM respiciens, in succum et sanguinem conuerte-

a) in Comment. ad aph. 1402.

b) de febre putrida, variolis confluentibus superueniente, Operum p. 688.

rim, quae diu apud SYDENHAMVM et
MEADIVM legeram, quodque fere demum
ab HVXHAMO et Te ipso, MI HAËNI, in
quouis variolarum stadio, urgente febre,
peripneumonia, pleuritide, V.Snem admi-
nistrandam esse docente a), conuersus sim.

a) *Rat. med.*
Tom. II.

Citius forte introspexissem V.Snis prosperos
effectus, quos interdum saltem illa exerit,
nisi, Cel. FREINDIVM et alios Anglos se-
cutus, purgantia, ab ipsis fere V.Sni praelata,
ad mitigandam pessimam hanc febrem ad-
hibuissem saepius, eorundemque magnas
omnino vires, etiam sine V.Sne, expertus
essem. Quod vero antequam infelicem, sine
mea culpa curationem, longiori vita dignis-
simae BEVCHELIAE meae susciperem, con-
uictus iam sciuerim V.Snis necessitatem,
constare potest ex hist. II. iuuenis, cui admi-
nistrata est ex meo consilio, licet sine omni
fructu, breui enim post eam moriebatur b).

b) *de metho*
do medendi
variolis saepe
insufficiente.

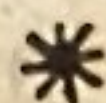
Cum dein Hirschbergae versarer, atque
Medicum iuniorem, qui iuueni, variolis
confluentibus laboranti, venam incassum
vndecimo die pertundi fecerat, ciues ali-

qui

qui acriter criminarentur, emphatice culpam mortis ab eo declinare studui, qui virgini nobili Polonae, confluentissimis variolis affectae, ante aliquot annos Vratislaviae commoranti, postquam 11. die exhibitum mannatum pharmacum, et febrem et anxietates non leuasset, altera die laboriosissime respiranti sanguinem mitti feceram, praesentaneo cum emolumento. Quamquam vero, ut ex his patet, V.Snis praestantiam lubens agnoscam et admittam, non tamen in omni hac febre, et in omnibus subiectis sine discrimine, eam locum habere credo. Scilicet si secunda febris ad inflammatorias pertineat, si vis vitae versus ambitum corporis sit summa, si pulsus sit fortis et plenus, calor magnus, cum anxietate inflammatoria, palpitatione cordis, angina inflammatoria, delirio, atque purgans antiphlogisticum, cum acidis nitratisque minus efficax futurum iudicetur, atque citissimo auxilio opus sit, tum omnino statim ad V.Sem recurrendum esse novi. At haec febris secunda, quod WALL, MONRO, HUXHAM,

ROSEN, aliique, bene annotarunt, aliquando magis est putrida, quam inflammatoria, cum vi vitae torpente et ad corticem corporis haud extensa, cum pulsu celeri quidem, sed paruo, viribus deiectissimis, et variolis serum gangraenosum continentibus, atque interdum tetram mephytin spirantibus. In hac vero rerum facie, V.Sem aequae instituendam esse, nec Tu, nec alius expertus Medicus facile affirmabit, omnibus sagacioribus sine illa, antiseptica summa circulumque excitantia in usum vocanda esse clamantibus. Talis erat febris amicae meae, cui extractum corticis mature obtruseram; satius ergo ducebam, vires minus pessundaturum, consulente MEADIO, aliisque, lene admodum purgans praescribere, quam confugere ad V.Sem, et phlebotomo ipsam aegram confodere, licet post eius fata diu anxio et meditabundo, et affectuum tyrannidi exposito, V. S. saepe in memoriam veniret, quam tamen, ubi serena et composita mente omnia trutinare valebam, administratam, malam futuram fuisse conuincebar.

Iam

Iam obsecro Te et obtestor, EXCEL-
LENTISSIME HAËNI, mihi ignominiosam
suspicionem ponas a), eo imprudentiae me a) pag. 70.
processisse, ut recte insinuauerim, Te raro
variolas confluentes tractandas habuisse.
Relege meam epistolam, et nil aliud inue-
nies, quam cum de febre secunda (quae
proprie mortem in variolis excludit, prima
cum suis symptomatibus rarius necante,) nul-
libi ex instituto egeris, sed de felicibus ple-
rumque sanationibus, et mortibus recta me-
thodo adhibita feliciter auertendis, verba fe-
ceris, eos, qui Te Virum Practicotatum non
nosset, (omnes autem talem Te norunt)
facile in erroneam opinionem delabi posse,
ac si raro variolas confluentes tractasses.
Mihi quidem hoc nunquam in mentem ve-
nit, atque dum Te hac de re certissimum
esse iubeo, mihi non denegabis fidem, quia
candidum me habes.

Sed his excussis, venio ad vexatissi-
mum argumentum de opio b), in quo vere b) p. 70. seq.
haud

haud conuenimus. Concedis, VIR EXPERIENTISSIME, et EXPERTISSIME, cum opio nonnullos aegros, variolis affectos, esse mortuos. Ego sincere testor, me confluentes variolas sine opio, non raro per Deigratiam sanasse, atque in ea ad hunc diem versari sententia, aegre a me sanatos, opio, maxime largius exhibito, facile trucidandos fuisse. Ante paucas hebdomadas, dum lectulo meo adhuc detinebar, me inuisit Vir spectabilis e Senioribus Mercatorum nostrorum, atque filiam, ut oculos suos dilectam, 13 annorum, cheu per 3 dies vomitibus, cephalalgia ingente, dolore dorsi, calore insigni vexatam, nunc ingentem copiam variolarum in facie exhibere queritur; cum mala haec omnia saltem diaetae, minus bene obseruatae, tributa, atque aliquot puluillis ex domestico pharmacopolio, foemellarum suasu, excepta haecenus fuerint. Exprobro optimo Viro, supinam socordiam, atque peto, ut Medicus alius amicus mihi iungatur, aegram visitare prohibito. Annuit facile. Dedimus decoctum hordei, cum spir.

spir. Vit. acidulatum, admixto Syr. Rubi idaei largiter; interdum, maxime post diem 8. simul nitrum, atque clyisma quotidie iniici fecimus. Praeterea summam necessitatem liberalius bibendi decocti inculcauimus, cum confluentes pustulae in facie hinc inde violaceum colorem exhiberent. Nono die faucium incommoda absolute abesse volebant vitriolicum potum, ergo inuiti debui-
mus praescribere emulsionem, Syrupumque de Alth. simpl. identidem lambendum, et hordei decoctum sine acore indulgere, gargarismatibus non neglectis. Decimo porreximus mannam, idem fecimus 11, 13, et 15. Sic optima puella seruata est, et ophthalmia aliqua ad tempus superstite, quae remediis idoneis sensim cedebat, plenariam sanitatem recuperauit, sine omni opio in usum vocato. Tu, OPTIME VIR, vt sententiam Tuam de proficuo usu opii in secunda variolarum febre mihi contrariam stabilias a), adfers duos casus, alterum Comit^a), p. 71. 72. alterum biennis pueruli; sed pace Tua dicam, salutem vtriusque deberi V. Si soli,
gene-

generoso laudabilique ausu institutae, et repetitae; sique loco Syrupi diacodii dedisses syrupum rubi idaei, vel acetositatis citri, perinde eluctati fuissent ambo. Confunduntur saepe peritissimi Medici, quando duo vel plura remedia simul usurpata sunt; duobus adscribimus non raro bonos effectus, quos vni saltem, interdum etiam alterius noxas corrigenti et cicuranti, tribuere tantum debebamus. Repeto autem hic denuo, virtutem syrupi diacodii me plus demulcentem et antiphlogisticam habere, quam opiatam, ob rationes a me allatas a), quas hic repetere nolo. Prorsus mecum sentit, sine vlla inter nos collusione, amicissimus mihi

a) *Epist. apol. ad Ill. de Haën*
p. 29. 30.

b) *de Variolis, Apoplexia et Hydrope ad Ill. Hallerum*
p. 32.

c) *Operum*
pag. 474.

d) *Operum*
pag. 464.

TISSOTVS b). In casu illo, quem SYDENHAMVS instar exempli adfert, quomodo variolae confluentes tractandae sint, syrupum diacodii exhibet, non laudanum c), quod illo paulo magis calefacere ipse agnouit d).

Si hoc crebrius vocetur in usum, certo crebriora edet noxarum suarum documenta. Tu post binos illos enarratos casus, quos mihi opponis, nulla deinde differentia inter

Syru-

Syrupum diacodii et Opium ipsum habita,
(permitte quaeso, vt hoc dicam,) paulo
minus comiter mecum agis, ac toties alibi,
parumque certe hic abest, quin me aliquan-
tisper crimineris. Si praxi turbulenta fati-
gatus, annum LVII. agens, praematurus
senex, et valetudinarius, aeternitatemque
quotidie cogitans, conscripto Opere de
Opio, fucum vendidi, si pro lubitu furiles
speculationes, lampadem Musei olentes, in
chartam conieci, si, quod et ILLVSTRIS-
SIMO meo de HALLER, Philosopho, Ana-
tomico, Physiologo, Pathologo summo,
(aliae eius dotes eximiae huc non spectant,)
publice obiicere non dubitasti, inutilem et
damnosam eruditionem ostentare molitus
sum, orbique medico hypothefibus et opi-
nionibus, vt in variolis, ita et in multis
aliis morbis imposui;

O mox iusta meos, o scinde Thalia
libellos,

aut ego ipse poenitens, illos Vulcano de-
uorandos, et annihilandos tradam. Sed

R

absit

absit vanitas, retinent me doctissimorum Virorum meliora sentientium iudicia. Viam ingressus sum, qua sola, PITCARNIO et WOLFFIO Auctoribus, Medicina ab omni secta libera reddi, et ab hypothefibus repurgari potest. Dispiciet super his posteritas. Ad lectulos aegrorum per multos annos observationes collegi, et digessi, versatus saepe inter Collegas, opio multum in omnibus fere aegritudinibus fauentes; cessi non raro eorum placitis, dissidia non amans, at ad ea, quae evenirent singulis, dato, vel omisso opio, attentissimus. Aeternae veritatis erunt experientiae, Sect. I. a me, consentientibus Viris in arte summis, stabilitae; si hae fefellerint, nescio, quid veri in Medicina detur. Si, his inconcussis manentibus, aliquando erravissem, in eliciendis consecretariis, Te duce corrigi nunquam detrectabo. Sed largieris, spero, posthabita frigidissima hypothefi, veterum commentis nixa, quod opium refrigeret, et vim vitae coërceat, et extinguat,

1. *Opium vim cordis augere, et circuitum humorum accelerare,*
2. *Opium calefacere,*
3. *Opium nostros humores rarefacere,*
4. *Opium congerere sanguinem celerius motum et rarefactum ad caput, et pectus etc. etc.*

Has propositiones, quas sole meridiano clariores reddidi, mecum verissimas, rerum usu edocti habent pene omnes, aut pluri-
mi saltem neotericorum. Ab eo miratus,
ad tēpus in Marpesiam caute, quando;
paucos solidissima coeteroquin doctrina ex-
cellentes Viros sibi persuadere video, opium
retardare motum sanguinis circulatorium.

At contra negantem principia non disputo.
Is vero haec diruere, et falsitatem eorun-
dem ostendere debet. Scio, mecum non

facerē Cl. Robertum WHYTT a), qui prae-
terea, quoniam Ill. HALLERVS ad me
prouocauerat, ab opio ictus pulsuum sub
somnia etiam augeri et accelerari asseren-
tem, sat ruditer in me inuehitur, et tamen

a) *Physiolo-
gical Essays*

1761.

varia admittit, et concedit, sequelas suae confessionis non bene introspiciens, e. g. quod in cane ab opio apoplectico fuerit pulsus celerior. Cautum ipsum hoc phaenomenon reddere debuisset, ne experimentis suis cum ranis institutis, qualia et instituit celeberrimus ALSTON, immissione soluti opii in earum ventriculum, opiatibus iniectionibus in earum venas, cataplasmatibusque opiatis, toti earum corpori impositis, nimium tribuisset, et dum apud eas pulsum ictus tardiores sibi obseruasse visus est, hominibus idem accidere concludisset, quibus tamen, ab opio necatis, breui ante obitum etiam pulsum ictus tardiores redduntur, id quod ab omnibus vene-

a) de *Cicuta aquatica*.

nis etiam calidis ita euenire WEPFERVS a) testatur. Nihil mihi negotii cum ranis est, neque de morbis earum, horumque medella, agere constitueram, cum librum meum de opio scriberem. Phaenomena obseruanda sunt in homine euenientia, post opium ore assumptum. Dum autem haec toties per multos annos alia inueni, *Youn-*

gianis

gianis equidem respondentia, sed iis contraria, quae *Whyttius* vidit in ranis suis, coaxantia, nilque articulati sermonis habentia argumenta censeo, quae ab iis petuntur. Vidi cum stupore, adhuc Studiosus Medicinae, cum varia experimenta quoque cum his animalibus amphibiis facerem, iis, euulso corde, vitam per horas manere superstitem. An in homine idem expectandum? an motus cordis et actus respirationis in hominibus talis, ut in ranis? an efficacia opii in vim cordis his, et illis eadem erit? Neque Tibi argumenta talia placere possunt, qui imprudenter ab experimentis in brutis captis ad homines concludi affirmasti a), quod ipsum assertum, an ad utro-
a) Difficult. circa sensibil. p. 19. 20.
 rumque sensibilitatem extendi queat, fabrica partium sibi prorsus simili existente, ad meam inquisitionem praesentem non pertinet. Certissimum, et perpetuum est in homine, opium accelerare circuitum sanguinis, et proinde augere calorem; unusquisque Medicus, si velit attendere, multiplicibus vicibus de hac veritate potest con-

a) *de Opio* uinci. Allegaui alia occasione a) casum,
Señt. I. p. 64.

b) *Act. Edin-* quem memorat Cl. ALSTONVS b), de
burg. Vol. V.

Part. I. Art. foemina homine, non de ranis, quae, per
XII. Señt. III.

pag. 195. errorem, opii assumfit fere scrupulum vnum;

pulsus reddebatur valde fortis, et celer,

donec quadrante horae ante mortem debilis

redderetur, et intermitteret. Pluribus vero

obseruationibus iam instruor, pro me cla-

c) *Medical*
Musaeum

Lond. 1763.
Part. I.

mantibus. Londini Cl. DOBSON c) vidit

aegrum, qui vnciam dimidiam opii per

errorem deglutiuit, et per vomitorium ser-

uatus est, pulsus eius reddebatur celerior.

Celebris Pharmacopoeus Londinensis, IOHN

d) *An Essay*
upon the ef-
fects of
Opium, con-
sidered as a
poison. Lon-
dini 1763.

AWSITER d) aliquot vicibus occasionem

habuit, videndi homines, ac iisdem me-

delam adferendi, qui non a tantis dosibus,

quas recensui, attamen a nimio vsu opii,

cum summo vitae periculo, aegrotabant.

En phaenomena! quae recenset: *Succus*

hic, inquit, *primo excitat calorem in stoma-*

cho, citatiorem respirationem (ergo neces-

sario et pulsum celeriore), vultum ruben-

tem, exacte vt apud ebrios. Si mala haec

augentur, singultus, sopor, sudor magnus,

con-

convulsiones, etc. insequuntur, tandem mors. Sine dubio opium inflamat ventriculum, et cerebrum laedit. Iniectum in venas circula-

tionem auget a). Consideret haec omnia a) vide egregiam differt. Göttingensem, doctiss. Sprægel, quae habet experimenta circa varia venena, ubi multa mihi fauentia habentur.
Cl. WHYTT; nemo vero mihi obiiciat, circulum acceleratum pendere a magnis do-
sibus, sique medicae doses adhibeantur,
res sese aliter habere. Etiam in minore
dosi opium efficere pulsus frequentiores,

Auctores relationum litterariarum Göttingensium b) probant, et Whyttiana placita b) 1764 p. 195.
confutant. Vinum ad mensuras epotum,
facit pulsum celerrimum, et quandoque
acutissimam febrem; an autem dimidia,
quarta, vel sexta pars vnius mensurae re-
frigerat? Nitrum ad drachmam dimidiam,
vel integram, refrigerat; an ad grana 5. vel
sex assumptum calefaciet? An ergo opium,
quod ad grana, vicibus repetitis, vel plu-
ra simul exhibitum; ad scrupulum dimi-
dium, et integrum, vel et ad drachmam,
et ultra deuoratum, pulsum celerrimum
reddit, et ventriculum inflamat, caputque
rubens et aestuans efficit, ad vnum granu-

lum datum, refrigerabit? Id, si hac dosi per hypothefin praestet, ad scrupulum dimidium, et maiori copia, per errorem deglutitum, necessario extemplo debetistere vim vitae, et mortiferum frigus inducere, contrarium docente experientia, qua constat, a granulo dimidio adeo circulum accelerari, et calorem augeri.

Iam his omnibus deductis, fingamus, decumbere duos aegros simul, variolis confluentibus, in eodem conclaui. In priore II. die febris fit fortis, pulsus durissimus, plenissimus, rubor et turgor extremorum, diathesis cerebri, faucium, et pulmonum, inflammatoria. In altero, ob pustularum malignam indolem, pulsus fit languidus, vires deiectae, cum subsidentia et pallore extremorum. In priore, moderamine virtutis vitalis, et refrigeratione, minuta sanguinis rarefactione, et arietatione, ad ambitum corporis et omnes arteriarum apices, quae et in internis partibus inflammationes generat,
omni-

omnino opus erit. Igitur secunda erit vena,
dandumque erit purgans antiphlogisticum.
Exhibebisne vero, quaero ex Te huma-
niter, PRAECELLENTISSIME HAËNI,
misso sanguine, cyathum vini, remedia acria
aromatica, et salium volatiliū drachmam,
ad moderandam scilicet vim vitae, et sangui-
nem refrigerandum. Vix credo; ergo etiam
non apte dabis opium. Dicis, quid opii
specifica virtute sua, prae vino instructi, gra-
nulum, ad vini cyathum? Sed iam respon-
di a), est aequa virtus; analogiam opii, et
vini, posui in apricum; sique quae de sub-
stitutione huius, illo deficiente, illius, hoc
deficiente, commemoravi, et alia omnia
negligenda reputares, non negliges tamen,
spero, a me adductum assertum BOERHAA-
VII Tui: *Opium parua copia assumtum
idem facit, quod vinum magna* b). Noli
quoque existimare, (Praeceptor Boerhaavii,
PITCARNIVS, tecum loquitur) c), granum
opii cum grano salis volatilis esse conferen-
dum; opii quippe granum, saepe sexaginta
et amplius granorum salis illius est d). Iu-
dices

a) Lib. de
Opio Sect. I.
p. 74.

b) Hist.
Plant. p. 362.

c) Dissert. de
Circulatione
in animali-
bus genitis
et non genitis
§. 19.

d) Idem Mead
de Venenis
p. 130.

dices nunc, omni praeconcepta et praeestab-
lita opinione seposita, ex ipsa natura rerum,
an status febris modo delineatus, is sit, qui
flagitet opium, dicam potius, qui id tole-
ret, sine noxa euidente. Quodsi autem
nunc alteri aegro, cui vis vitae et calor de-
bet increfcere, atque in cortice corporis tu-
mor surgere, colorque ruber enasci pallido
fugato, cum aliis excitantibus cardiacis,
velles praescribere cardiacum calidum,
opium, non omnino repugnarem. Res ipsa
loquitur, conditiones in aegro priore, et
posteriore, e diametro sibi inuicem sunt op-
positae. Opii vis agens semper eadem, quae
aut coërcet circulum et refrigerat, aut for-
tius exagitat, et calefacit. Siue hoc affera-
tur, siue illud, alterutri saltem aegrorum
conuenire potest opium; non nisi vni profu-
turum, alteri nocuturum erit. Cui eorum
conueniet, vnice decidendum erit ex ob-
seruatione sedula, quid faciat opium in cor-
pore, nec praeter naturam calido, nec fri-
gido, si quoad eius ingenium calidum, vel
frigidum, diuersa senserint Medici. Haec
obser-

obſervatio absolute requiritur; non enim ab eorum opinione et hypotheſi, et lubitu, pendent remediorum operationes, ſed ab inſitis horum viribus. Iam, poſtquam ſole meridiano clarius probavi a), vim opii, ^{a) Libro meo de Opio Sect. I.} qua ſanguinem ad caput congerit, deinde exhilarantem, ebrietatem inducentem, ſenſus obtundentem, ſoporem inducentem, inſomnia, et deliria quandoque procreantem, aphrodiſiacam, diaphoreticam, non eſſe effectus retardati circuli, et ſanguinis refrigerati; ſed pendere vnice ab aucto circulo, calore et rarefactione ſanguinis b), ^{b) de Opio Sect. I.} qua parte veritas ſtet, facile clarum et euictum redditur. Igitur vt priori aegro V.S. prodeſt, et poſteriori obeſt, ita et priori nocebit opium, quod alteri poterit prodeſſe, ſi aliis circulum excitantibus videatur addendum. Opii, et V.Snis effectus inter ſe pugnant, quod euidenter et peculiari capite probavit Cl. YOUNG. Neque attinet dicere, V.Sne, vel alia euacuatione praemiſſa, tutius fore opium. Id certo reſpectu eſt verum. At niſi V.Sne, et aliis remediis, febris fuerit

rit plenarie deuicta, opium exhibitum praecise illas conditiones iterum excludit, quae antea necessariam faciebant V.Snem, eiusque adeo repetitionem postulabit; ac aeger, qui vna V.Sne poterat iuuari, capto post eam opio, egebit duabus, vel pluribus.

Nescio, ILLVSTRISIME HAËNI, an haec omnia, quae disputavi, Te moueant, an minus, licet, si quid video, mihi valde stringentia et omni exceptione maiora videantur. Saltem in Tua responsione insistis Tuis experiētiis, vt ego meis, aliquam eruditionis speciem in his admittis, eius vero ponderis meas adsertiones non esse dicis, vt quae centies videris, falsa esse credas, vtque HARRISIVM, SYDENHAMVM, BOERHAAVIIVM, MEADIVM, HUXHAMVM, dum numerosa experimenta tradiderunt, de industria a) mentitos esse, autumaremus. Hic iterum, DILECTISIME HAËNI, paulo durius mecum loqueris: *Verberet me iustus comiter, et ita castiget me, atque hoc bene-*

a) pag. 74.
et 75.

beneficii loco ducam, et erit capiti meo praestantissimum unguentum a). Magno in honore mihi sunt venerabilia haec nomina, longeque a me abest, ut Viros summos, magno Dei dono dados miseris mortalibus aegris, eiusmodi naevis maculatos, vel fomi-
niem. At omnes tamen fuerunt homines, neque fuerunt infallibiles; poterunt ergo omnino errare, si vel sagacissimi fuerint. Sumis, VIR AMICISSIME! celeberrimos Inoculatores, quos totus orbis medicus veneratione et existimatione dignos habet, multa protulisse falsa, a veritate maxime aliena, vnicae hypothefi, quam perperam certam habent, superstructa, affectui adscribenda; an diceres, dum Tecum contraria sentiunt, eos omnes de industria mentitos esse? Adeo a BOERHAAVIO Tuo, ipse in aliquibus recessisti, rectiora introspiciens; cur non recederem ab eo, et pluribus aliis, de erronea eorum sententia intime conuictus? Errare autem et mentiri non est vnum idemque. Error est lapsus intellectus, sincerissimo existente animo.

Men-

Mendacium est vitium voluntatis, animo turpiter deprauato. Ab errore cognitio veritatis abest; mendacium cognitam et intime sensam veritatem studio supprimit. Age vero videamus! quid circa variolas ipsi hi Illustres Viri, a Te nominati, et circa opii usum senserint, atque an suae sententiae de eodem, ipsi contraria aliquando docuerint, an minus. Fateor, non sine stupore lego, quae de opio in variolis habet Cl. HAR-

a) *Diff. med. chirurg.* RIS a): *Fatendum est, narcotica in tanta*

p. 42-44. *inflammatione (loquitur de variolis), copiosius propinata temperamentis robustis, quorum pulsus manet fortis, neque illorum usu diminutus, esse nonnunquam necessaria, mireque perutilia. Sed in corporibus debilibus, melancholicis, atque in obesibus, ut in perterrefactis, et proxime in hunc morbum a terrore incidentibus, ea opprimere vires, caloremque nativum sensim extinguere. Si in usu narcoticorum pulsus ex magno fiat parvus, ex forti magis magisque debilis, certe ea suspecta sunt habenda, aut repudianda. Liceat mihi ad hunc textum quaedam notata adiacere.*

Clarum

Clarum est ex omnibus, celeberrimum HARRIS vim opii circulum accelerantem plane ignorauisse, et nunc ab omnibus sagacioribus Medicis explosae opinioni inhaesisse, quod hoc pharmacum, ob refrigerantem suam indolem, calorem natium extinguat. Corporibus robustis, et quorum pulsus est fortis, ut alia omnia calida, omnium minime opium conueniet. Non saltem ab eius usu manet fortis, sed adhuc fortior redditur, non antea retardandus, nisi a magnis dosibus, quae deinde ut venenum agere incipiunt, et ad periculum vitae, post praegressam motus vitalis accelerationem, hominem ducunt; cum venena omnia, etiam calidissima, ut opium, ante mortem, WEPFERO a) docente, frigus excitent, ut iam antea aliquoties monui. Et languentem pulsum, et tunc, ut recte HARRIS animaduertit, a narcoticis, pulsu ex magno in paruum, ex forti in debilem abeunte, omnino ea suspecta sunt; nam ex repetito usu sine dubio aeger migrabit ad plures. Corporibus debilibus, licet in iis non minus, quam in fortioribus

a) de Cicuta
aquatica
p. 48.

tioribus, augeant circulum, ob alias causas, et maxime ob syntaxin neruorum mollem, et sensibilem, non nisi summa circumspeditione exhiberi possunt opiata. Melancholicis extra febriles motus, animum addunt, et subinde vere profunt. Obesis nocent, dum molem liquidorum, vasa grauantem, magis expandunt, et in citatiorem motum coniiciunt. Terrefactis, quo recentior terror est, febre non ab eo excitata, poterunt potius prodesse, quam nocere, quin et, si febris sit a solo terrore, indicantur. Nam si febris ab animi affectibus, post pharmaca moralia, anodyna et opiata discretis verbis laudat BOERHAAVIUS a). A remedio, quod animum pacat, quod humores ad peripheriam iterum determinat, et diaphoresin promouet, nisi febris ab aliis causis sustentetur, quibus terror accesserit, non potest vllum damnum metui, si prouido consilio, et non repetitis dosibus exhibeatur, a quibus omnino pulsus febrilis et calor augeretur. Sed vlterius.

a) *Aph. 605.*
No. 5.

Cel. HARRIS alio loco sic loquitur a): a) pag. 54.

Omnes variolae sunt morbus inflammatorius, et non saltem inflammatio unius partis corporis, ut Pleuritis, Angina, Erysipelas, etc. sed sunt uniuersalis totius corporis totiusque sanguinis inflammatio, qualem inter alia testantur abscessus pustularum, toto corpore exorti a capite ad calcem. Quomodo vero cum hac idea morbi concilianda idea actionis remedii genuina? quomodo Cel. HARRIS, qui a calidis cardiacis toties dehortatur, in inflammatione uniuersali potest tolerare et commendare calidissimum cardiacum opium? Verum adhuc ad alia. Immediate post praecedentia b) sic pergit: Precor vos, diligenter b) pag. 55. expendatis, Viri doctissimi, si in pleuritide, aut alia quapiam partis corporis singularis insigniore inflammatione adhibeatur vinum aliquod potens, aut potus naturae inebriantis, et quale vinum haberi possit, cardiacum fortasse innocentissimum. Expendatis, inquam, quantum nocumentum et quam flagrans perniciēs ex grato illo cardiaco, insulse propinato, procul dubio contingeret in particulari, minus-

S

que

que periculosa inflammatione, et dicatis precor, an fuerit probabile, malum leuius, minoremque perniciem euenire posse, ex conflagentibus medicinis in vniuersa corporis aut sanguinis totius inflammatione, aegris variolis laborantibus, perperam adhibitis.

a) de Opio
Sect. I. p. 74.

Reminiscere ante omnia, DOCTISSIME HAËNI, iam adducti effati *Boerhaauiani*, cum quo consentiunt eruditissimi Medici, quos adduxi a): *Opium parua copia idem facere, quod facit vinum magna copia; tumque oro Te, hunc textum Harrisianum relegas, et vini, potusque inebriantis vocabulo, substituas vocem analogi Opii. Diccas mihi amabo! Si in particulari inflammatione abstineas ab opio, et alio cardiaco calidissimo insulse propinando, si tunc ab eodem nocumentum et flagrantem perniciem metuas, an probabile, an verum habes, in corpore variolosi hominis, intus et extus inflammato, minorem perniciem euenturam a remedio, cuius dosibus non praegrandibus, vnicuiuis homini sanissimo, febrem,*
et

et calorem febrilem, et inflammatoriam diathesin procreaturus sum pro lubitu?

Dum observationem VII. Cl. H A R-

RIS a), qua variolas et mortem inde natam a) subiunguntur eius libello de morbis acutis infantum. Serenissimae suae Reginae describit, et deplorat, euoluo, video, ipsum multa loqui de noxa formidabili ex medicamentis impense calidis, Theriaca et Mithridatio, non modo in Therapia infantum, verum et adultorum febricitantium, damnumque omne in variolis, quibus Regina conflictabatur, a Theriaca, ex *Loweri* erronea commendatione, ante egressum earum liberaliter vsurpata, deducere. Egregie simul, quod bene notari velim, animaduertit, *Galenum nusquam in febris ardentibus, sed ad chronicos saltem morbos eam laudauisse. Licet vero apparatus potior materiei medicinalis, ex quo conficitur Theriaca, sit acris et calidus, tamen opium in se est impense calidum, et omnibus acris et calidis aromaticis calidius b), eoque a Theriaca et Mithridatio exulare iusso, vtriusque vis est* b) vide Thomson diff. de Opio.

nulla, nisi acris et irritans. Quodsi igitur adeo noceat opium, in prima variolarum febre, in qua illud non cum Theriaca, sed et solum abesse volunt omnes amici opiatorum, quomodo conducere poterit in secunda, quae prima saepe est vehementior, semper periculosior, et magis lethifera, atque vere inflammatoria? An si Regina non iam mortua fuisset die 8. opiatus error, primis diebus commissus, 11. die opio dato potuisset corrigi, ipsaque harum variolarum malignitas eo cicurari?

Venio ad SYDENHAMVM. Hic, vocatus ad aegrum cholera laborantem, animamque agentem, cum sudore frigido, *pulsu vix micante*, dedit 25 gr. laud. liquidi, et repetiit post horae dimidium, et porro exhibuit, et dosin auxit, redeunte salute a).

a) *Operum*
p. 372.

b) *in Observ.*
No. 23.

Ciuis eius, Humfredus RIDLEY b), eodem morbo laboranti foeminae, non obstante *pulsus debilitate*, Theriacam ad drachmam vnam, et noctu opium ad gr. j sem. post horas
qua-

quatuor repetendum praescripsit. Mane *pulsus erat longe fortior*, licet nocte sequente iterum dato opio, per intervalla ad gr. iij, et forte maiori dosi, ob diarrhoeam, et iacturam liquidorum, et sudores frigidos inde motos, pulsus iterum deprimeretur.

Cel. RAMAZZINI a) aegro dysenterico, a) *Opernus in 4to p. 201.*
per plures dies omnino *gelido, et sine pulsu viuenti*, dedit laudanum opiatum ad 3. vel 4. grana. Verebatur ex hypothese, ne largior dosi reliquum flammulae vitalis, quae supererat, prorsus restingueret; sed aeger larga hac dosi non frigus mortiferum passus, sed *excalesfactus* est. Iam dum has experientias sine dubio admittis, VIR MAGNIFICE, consideres precor, si opium pulsum debilem, vix micantem et ad sensum nullum, quem per hypothesein adhuc debiliorem reddere, et prorsus sistere debebat, non magis debilitat, et inhibet penitus, sed excitat, et fortiolem reddit, vitamque minimam et minutissimam, maiorem efficit, atque gelidam mortis imaginem referentem hominem, iterum calefacit, an

possibile sit, ut idem opium pulsum refrænare, rapidumque sanguinis motum et orgasmum compescere queat. Visum hoc ita est SYDENHAMO et aliis, licet ipse vim calefacientem laudani prae syrupo de Meconio introspexerit, et hunc ea propter illi praetulerit. Certissimum haberi debet, populari errore de opii frigore, calido innato aduerso, eo tempore adhuc regnante, cordatissimum Virum abreptum fuisse. Hoc praeiudicio deceptus, in variolarum confluentium cura, pro moderamine febris non potuit non narcotica suadere, et praelargas eheu! et repetitas doses ad hunc orgasmum temperandum necessarias ducere, quemadmodum, ubi nitratorum et acidorum parcae doses non sufficiunt, ad liberaliores adscendimus. At cum narcotica affatim data nil tamen iuuarent, eo deduci debuit, ut quaereret remedium efficacius, nimisque sero in vita sua ad V.Snem recurreret, ad quam confugere plane non opus erat, si magnae doses opii aeque circulum refrænaarent, et refrigerarent, ac V.S.

Acce-

*

*

*

Accedam nunc propius ad Praecepto-
rem Tuum, BOERHAAVIUM, quem me
non audiuisse, et per sortis meae iniquita-
tem audire non potuisse, dolebo ad extre-
mum vitae halitum. Crede mihi, MERI-
TISSIME HAËNI, lectionem assiduam
Boerhaavianorum Operum multum in cul-
pa esse, quod in haeresin meam de opio,
si Tibi talis videatur, inciderim. Ita enim
is me docuit: *Opium motum animalemi-
nuit, circularem auget a). Cardiaca sunt*<sup>a) in Com-
ment. proprio
ad aph. 229.</sup>
vinum generosum, spiritus Vini, spiritus
volatiles aromatici, olea aromatica, et omnia
acria stimulantia. Huc etiam pertinet opium,
et alia circulum augentia b).<sup>b) Tr. de
Viribus re-
mediorum.</sup>
Monitos velim
opium exhibere volentes, ut antea perpen-
dant, quod calefaciat c).<sup>c) in Com-
ment. ad
aph. 610.</sup>
Quodsi nunc
haec asserta BOERHAAVII applicentur ad fe-
brem secundam variolarum, si ea vera fue-
rint, ut sunt, debemus plenarie conuinci,
nil minus ab opio expectandum esse, quam
ut circulum refraenet, caloremque restin-
guat, et refrigeret, quod tamen vnice, in
S 4 eius

eius medela, amici opii volunt. Bene-
fcio, eundem BOERHAAVIUM disertis ver-
bis, in statu, quo febris secunda vrget,
inter alia, contra enormes impetus, com-

a) *Aph. 1402.* mendare opium a). Quomodo vero hoc
consilium cum praegressis eius circa opium
dogmatibus conciliari debeat, me curatis-
sime, et haec, et illud expendentem, pla-
ne fugere, vltro profiteor. Quae praece-
pta eius num generalia, ad morbos omnes
curandos scitu necessaria, quae tradit, an
specialia, solas variolas spectantia, sequi de-
beam, doceas me, EXCELLENTISSIME
HAËNI! Nonne apertum est, Virum sum-
mum, aut in his aut in illis, aliquid hu-
mani passum esse? Si impetus enormis
motuum, quem coërcendum vult, concer-
neret genus nervosum solum, sine calore
et orgasmo sanguinis; si adesset sine hoc
insignis spirituum ataxia, cui SYDENHAM
praecipue opium destinat; si acrimonia va-
riolosa crearet convulsiones sine febre; si
dolor, cuius enormitati etiam SYDEN-
b) *pag. 373.* HAM b) specificè opium inferuire scribit,
non

non foret inflammatorius, tunc ipse ad vnicum opium, tanquam ad sacram anchoram recurrerem. Verum ad coërcendum impetum sanguinis febrilem, ad eius turgorem, et orgasmum confopendum, ad calorem refrigerandum, salua auctoritate BOERHAAVII, quae mihi coeteroquin summa est, nunquam opium exhibere audebo. Sine dubio *Vir eximius* simpliciter secutus est SYDENHAMVM, quem in variolis curandis primum ducem laudauit, sine iusta consideratione naturae ipsius opii, quae coeteroquin nimis ipsi nota erat.

* * *

Pergo ad MEADIVM, amicum opii in variolis, permissionemque tuam efflagito, IVDICIOSISSIME HAËNI, vt casum, quem ille, coronidem suis praeceptis impositurus, suppeditat a), accurate pauloque fusius contempler. Variolae erant exiguae, quibus totum corpus conspergebatur, missus erat sanguis, die eruptionis 4. ob delirium datus erat Syr. de Meconio ad drachm. vj. qui vero nihil

a) Cap. III.

S 5 pror-

prorsus valebat. Quinto die delirium non remittebat, calor erat intensior, pulsus celerior, iterum ergo mittebatur sanguis, et cum aliis dabatur diacodium. Die 7 prorsus eadem rerum conditio, spiritus erat difficilis, hinc confectio Fracastorii, potentior syrupo diacodii, vocabatur in usum, et gummi ammoniacum, haustus iterum pargoricus. Octauo die acutissimus capitis dolor, spiritus difficilior, pulsus languidior, in cuius causam non inquiram, cum a diascordio, vel si hoc negetur, saltem a gummi ammoniaco celerior esse debuisset. Forte aucta diaphoresis et iactura liquidorum languorem; pulsus post se reliquit. Pulsu nunc languido, sine suppurationis signis, quid egit MEAD, admouit vesicatoria, dedit mithridatium ad drachm. sem. et salem volatilem succini, ad scrupulum dimidium, sexta quavis hora, et recte quidem, si quid iudicare valeo. Die 10. et 11. cum in peius ruerent omnia, et vires adhuc magis languerent, adiuncta remediis cardiacis, iam descriptis, confectio Raleighana. Nunc hæc omnia
con-

consideremus accuratius! Data fuit opiata confectio Fracastorii durante delirio, calore intensiore, pulsu celeriore, vique adeo vitae versus extrema excedente, et V.Sne indicata, ac instituta. Datum vero etiam opiatum Mithridatium, pulsu existente debili, et vi vitae versus extrema deficiente, et V.Sne non licita. An vtrumque meretur imitationem? Qualis vero tandem rerum exitus? Omnibus conclamatis, quasi Dea ex machina in auxilium festinauit benefica matura, sibi ipsi vias inueniens, secundum HIPPOCRATEM, et foetidissimi humoris e faucibus profluuio aegrum in vado collocavit. Illustre documentum sic prostare MEADIVS dicit, illa directrice, sollicite semper venenatam morbi materiam, quouis modo, e corpore foras propelli. Vereor autem ego, ne aliquando ipsi habenas iniciat opium, saluationem inspissatis humoribus supprimendo, aut saltem minuendo, ventrem obstruendo, ac glandularum intestinalium ptyalismum cohibendo. Vnum adhuc memorare liceat. De prima febre scribit

a) Cap. III. bit MEAD a), *si eius vehementia delirium fecerit, anodyna illud plerumque in peius vertere.* An ergo, si in febre secunda eius vehementia delirium minetur, vel adesse faciat, anodyna illud praeuertent, et auertent? Vix crediderim.

Restat adhuc HVXHAM. Aureae sane sunt regulae, quas ipse suppeditat, de differentia febrium variolis sociatarum b). Monet scilicet, primam esse modo inflammatoriam omni nota, cum pulsu duro, pleno, respiratione difficili, et calida, calore corporis ingente, siti magna, vrina flammea; modo neruosam, malignam, putridam, cum pulsu debili, viribus prostratis, pallore faciei, vrina cruda, calore et siti nullis. Hinc peccare illos afferit, qui vel calidam, vel frigefacientem methodum sine discrimine collaudant; modo enim aegros *Mortoniana*, modo *Sydenhamiana*, tractari debere. Ut vero primam febrem a se inuicem discrepare monuerat, ita quoque secundam inter se dif-

differre dicit, ac diuersam methodum proponit a). Si enim vere sit inflammatoria, a) p. 52. 53. cum pulsu celeri, duro, et forti; cum respiratione difficili et anxia; cum calore magno; cum cephalalgia ingente; et delirio vel leuiore vel grauiore; maxime necessariam esse V.Snem, ait. Si vero pulsus debilis, aeger languidus, in lipothymias procliuis, variolae cum interstitiis pallidae, depressae, rugosae, liuidae, et extrema frigida, cum usu vesicatoriorum, non satis cardiacorum exhiberi posse, vinumque calefactum stupenda his in casibus praestare, dicit. Qualia vero cardiaca, praeter vinum, ab eo laudantur b)? In eiusmodi mali moris b) p. 37. variolis, quae pulsum debilem cum vrina aquosa, et viribus prostratis sibi iunctum habent, requiri calefacientia, notat, pulueremque contrayeruae compositum, myrrham, moschum, crocum, camphoram, theriacam, mithridatium, vinum Canarinum, extollit, et remedia opiata, tincturam thebaicam, elixir paregoricum, syrupum diacodii, non minus in hisce casibus necessaria esse,

esse, iniungit. Monstrat igitur quasi intento digito *H V X H A M V S*, non saltem in qua specie febris opium locum habeat, sed et in quem catalogum remediorum referendum sit, et quae sint socia pharmaca, cum quibus simul possit, et debeat exhiberi. Nunc vero non amplius sollicitus sum, an *H V X H A M V S* etiam in altera febre secunda, quae prorsus alius indolis est, et huic malignae et diametro opposita, opium exhibuerit, an minus? Mihi sufficit, impossibile esse per rerum naturam, ut profuit in vtraque febris specie; nam sic contraria virtute vnum remedium deberet instructum esse, et pro intentione et lubitu Medici circum modo intendere, modo refracnare posse. Si opium ex ipsa *H V X H A M I* sententia inferendum est cardiacorum calidorum catalogo, tum, quando hoc locum habet, semper etiam locum habere debent analogia pharmaca, pulvis serpentariae, camphora, myrrha, moschus, vinum, etc. Quicumque igitur laudat opium in febre secunda inflammatoria, aut male se egisse probare debet,

debet, quod inter calida cardiaca retulerit, aut concedere, omnem calidum apparatus simul adhiberi posse. Si hunc repudiet, repudiet etiam opium necessum erit. Non video, quid iustissimae huic argumentationi queat opponi. Penes Te sit, SAPIENTISSIME HAËNI, determinare, num vitiosa sit, num minus. Forte quemadmodum SYDENHAM, ita et HVXHAM, per nebulas agnouit vim opii calefacientem; namque postquam, diacodium insufficiens esse remedium, asseruerat a), et ita agnouerat, neuiquam illud a) p. 51. 52. pari passu ambulare cum opio, licet id celeberrimis Viris multis ita videatur, si aeger ingenti calore febrili laborauerit, opiatum cum vehiculo acido aut nitrato exhibendum consulit. Verum et hac cautela adhibita, nisi acida, quae opii vim castrant, ea quantitate adiiciantur, ut penitus illam eneruent, supererit adhuc vis opii agens, febrī inflammatoriae haud conueniens, ubi antidoto acido prorsus extinguatur, tum demum non nocutura; sed hoc casu posito, idem erit, ac si opium plane aeger haud assum-

sumfisset. Operae adhuc pretium est, ut hic commemorem variolas epidemicas anomalas, quas grassantes ab anno 1724 ad 1735. dissertatione breui descripsit, quae inter eius opuscula varia habetur. In ea ad febrem secundariam mitigandam et tollendam, post sanguinis missionem, si indicetur, omnia tribuit mitioribus catharticis, et eorum usum 10. 11. 12. et 13. die methodum generalem utilissimam constituisse, dicit. Laudat deinde Freindium, atque denuo purgantia multis. De opio altum silentium, nisi apud hominem, qui colica violenta cum variolis laborabat.

Non sicco pede praeterire possum Ill. GAVBII, quem veneror, et amo, exemplum, quod, ut mihi contrarians, mihi
 a) pag. 74. considerandum proponis a), CELEBERRIME HAËNI. Dedit varioloso suo inoculato, fere strangulato, fereque mortuo, opium ideo, ut calores, et inquietudines moderaretur, ad morbi finem usque. Si strangulatio haec fuit spasmodico - convulsiva,
 tunc

tunc admitto et laudo opium. Verum in variolis malignis gangraenosis, quales GAVBIVS sanandas nactus est, non possum aliam strangulationem imaginari, quam quae oritur a saliva et muco et isthmo faucium inspissato, aut ab angina inflammatoria, et diathesi peripneumonica. In priori specie, ut in antecedentibus monui, Viri summi, non obstante eorum consilio, de dando opio in curatione variolarum, tamen abstinendum ab eo esse praecipiunt; in posteriore nemo, genium inflammationis cognitum habens, facile id exhibuerit. Deinde si aeger fere mortuus habuit pulsum vix micantem, faciesque semi-mortui pependerit a defectu circulationis, tum calida cardiaca exhibenda fuerunt, ad quorum catalogum opium spectat. Quomodo vero caloribus moderandis inferuire queat opium, me prorsus fugit; mea quippe sententia aeque certo calores moderatur, ac oleum camino additum ignem extinguit. Inquietudinem, quia haec calorem sibi iunctum habuit, non aliam concipio,

T

quam

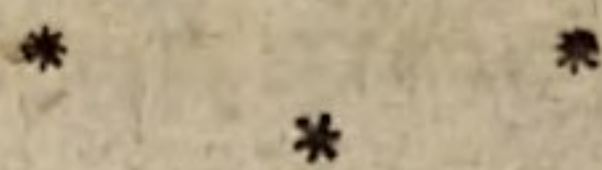

quam anxietatem inflammatoriam, in hac
 a) *Aph.* 463. vero sananda nec apud BOERHAAVIUM a),
 nec apud Ill. eius commentatorem opium
 commendari video. Toties in mea praxi,
 datum a collegis paulo liberalius opium, solo
 dolores mitigandi fine, summos calores et
 insignes anxietates exclusisse, horrens vidi,
 non aliter cessantes, nisi, misso opio, acida,
 nitrum, vel et V.S. in subsidium vocarentur.
 Tu sine dubio, EXCELLENTISSIME HAËNI,
 insistis fideli historiae Gaubianae, quam
 dum pensito, naturae bonitatem laudo, cuius
 beneficio aeger euasit, aut alia pharmaca,
 quae deleteriam vim opii correxerunt. Si
 mea contranitens experientia Te non afficit,
 permitte, vt a Clarissimo TISSOTO, qui pon-
 derosissimis argumentis opii vsum in febre
 secunda variolarum destruit, consignatum
 casum, Tibi ob oculos ponam. Nunquam,
 inquit, *in periculosa secundaria febre, plures
 autem et grauissimas vidi, quoties solus fui,
 narcotica adhibui, et sancte affirmo, nulli ae-
 gro aeternum valedixi. Saepissime vocatus ad
 aegros*

aegros, qui malo consilio diacodium largiori
dosi adhibuerant, nec sat refrigerante medela
illius noxas impediuerant, pessimos dolui effe-
ctus, quos aliquoties superare concessit beni-
gnum numen, usu purgantium et acidorum,
aliquoties sera medicina cassa fuit. Vere anni
1754. accersitus ad nobilem quinquagenarium,
qui 7 morbi die narcotica, suasu duorum Medi-
corum, assumserat. Anginam inueni, deglutio-
nem impedientem. Frustra suasi V.Snem, sed
tamen ex meo consilio narcotica mittebantur.
Plura applicabantur enemata, nona die ad nar-
cotica confugitur, occluduntur fauces post 2.
dosin. Decima delirat, nilque deglutit, V.Sne re-
pudiata, enematibus applicatis et missis narcoti-
cis, post aliquot horas bibere potuit. At dia-
codium potui admiscebatur, accedit anxietas,
increscit delirium, denuo obstruitur pharynx.
Duodecima lethargus, tunduntur venae bra-
chii, et pedis, sed sero, opponuntur cantbari-
des, me reuente, noctu stertor, mors. Non
raro ego in acutis vidi similia, quae modeste
reticeo. Iam peto a Te, EXPERIENTIS-

SIME HAËNI! soluas mihi hanc quaestio-
nem, sagacior et perspicacior. Nosti, quam
multis Medicis longe remotus fuerit BOER-
HAAVIUS, vt in inflammatoria angina,
pleuritide, peripneumonia, opium vnquam
commendaucrit. An si hi morbi accedant,
vt symptomata, feбри secundae variolarum,
per suam essentiam inflammatoriae, vt toties
vere accedunt, aliud ingenium induunt, mi-
nus phlogisticum? Quaeso Te, cur, si
opium vere moderetur pulsus celeritatem,
et calorem inde natum, cur non id damus
in omnibus aliis febribus acutis, et inflam-
matoriis, cum nitro, acidis, syrupis sapo-
naceis, eo fine adhibitis? cur non iungitur
vbique apparatus remedium antiphlogisti-
corum, si aequè iuuet retardando motum
circulatorium, et refrigerando, vt V.S. ni-
trum, acida? Rationem omissionis a Te
cognoscere auerem.

Omniū lubentissime facerem cum
Illustrissimo *van* SWIETEN, cui equidem
quae

quae mens sit circa opii vsum in variolis, adhuc ignoro. Duas interim, dum in ex-
asciatissima et paucis bene multa complecten-
te instructione, de morbis castrensis, de
febris continuis tractat, continuarum spe-
cies sistit, vnam cum pulsu duro, pleno, et
calore ingente, sanguine phlogistico, omni-
busque notis dispositionis inflammatoriae vni-
uersalis, alteram a resolutione sanguinis
in liquamen putridum, cum pulsu naturali,
aut potius debili, viribusque prostratis. An-
ne ad has duas classes reuocari poterunt fe-
bres secundae variolarum, an ad aliam fe-
brium referendae erunt? quod vix existima-
uerim. An omnia symptomata febris secun-
dae variolosae alia sunt, quam acutarum be-
nignioris et malignae indolis? Sed tamen
in neutra specie Ill. *van swieten* laudauit
opiata, in prima cum V. Snibus, si opus, repe-
titis, methodum antiphlogisticam, in se-
cunda, saltem excepto paregorico, post da-
tum in principio principii emeticum, fe-
rum lactis vinosum, radices serpenta-

riac, contrayeruae, chinam, camphoram, acetum commendauit. Anne vtraque haec methodus vnice conuenit febribus secundis variolarum, nulloque additamento alio indiget? Crediderim ego, cum potu multo, et clysmatibus, quae adiungit, eam plenarie sufficere. Non mihi placet opium etiam in malignis, in quibus tamen vnice admitti potest, tanquam cardiacum, quia vitiis suis laborat, quae ab aliis cardiacis absunt. Deicit vires animales iam languentes, turbat cerebrum, quod iam turbatum est, torpore sensuum, capitis grauitate, sopore, delirio, testibus, neque est antisepticum, vt alia a SWIETENIO laudata, sed alcaliscentiam sua natura iuuat; namque in iuvene, a drachma vna post 15 horas ab assumptione necato, tumores liuidi brachia et femora cadaueris deturpabant, cum foetore intolerabili a); igitur ex hoc capite non conuenit malignitati variolarum coercendae, vt doctis coeteroquin Viris visum est. Si dolores et inquietudines adhibitionem flagitare videantur, indoles

a) *Memoires de l'Academie des Sciences l'An 1735. p. 6.*

doles febris secundae, siue haec sit, siue illa, per haecenus exposita contraindicat. In genere debilibus subiectis in omnibus morbis opium caute dandum, sique probe attendatur ad ea, quae monet Tuus, CELEBERRIME HAËNI, *Gualterus Harris* a), multis certe aegris variolis laborantibus non conueniet. Postquam narcotica in genere in hoc morbo laudauit, ita pergit: *Medici prudentis iudicium in nulla re magis, quam in narcoticis recte vel secus usurpandis, spectatur. Cautiones commodae de illorum usu tutiore, quotcunque fuerint, nunquam contemnendae; sed regulae omnes stabiles ac generales, indiscriminatim respicientes utrumque sexum, varias aetates, variaque temperamenta, sunt perquam incertae et periculosae; sane multae sunt foeminae, quibus tantilla narcoticorum dosis minime conuenit, et plane noxia est, quibus illa vigilias excitant, somnum fugant, et mentem turbant. Idem etiam nonnunquam de iuuenibus et viris perinde, ac pueris et senibus, dicendum est. Valent enim in omnibus idiosyncrasiae,*

a) *Diff. med. chir. p. 42. 44. vide et inter eius observationes octauam.*

siae, quae non explorantur, nisi cura adhibita, et observatione. Prorsus talia, circa usum opiatorum probe tenenda, inculcant КИРКА-

a) *Seçt. III.* ТРИК a) et H V X H A M b). Hic ea quidem laudat in variolis, minutis et circumscriptis dosibus, (ubi utique minus nocent,) sed concedit ultro, generosiores esse nocentissimas, deliria, sopores, virium debilitatem post se relinquentes. Anne autem cum vehemente febre, his malis iam praesentibus, minutae considerandae sunt, ut maiores? Neque diffitetur dari, inter opiata et liquores spirituosos inebriantes, analogiam. Addit, non praevideri posse, quae futura sit operatio opii; dari personas, quibus minuta dosis per idiosyncrasiam magnos effectus edat, quique syrupum diacodii bene ferant, male vero habeant ab opio. (En iterum virium inter utrumque remedium differentiam!)

c) *vide p. 75.
responsionis
ad meam epi-
stolam.*

Nunc autem, EGREGIE HAËNI, CO-
gites c), omnia quae hactenus exposui tru-
tinans,

tinans, an veritates a me demonstratae de opio, quae vix dubium vllum post se relinquere possunt, arbitrariae sint, et pro lubitu a me assertae? an metuendum mihi sit, ne tempori cedant? an dum alia opinionum commenta dies delebit, meae sententiae, inconcussis fundamentis nixae, idem fatum immineat. Vix dolebo vnquam, me tempus irreuocabile vtili valde inquisitioni, quae de actione opii, vel vera, vel falsa sint, dictum, inaniter triuisse. Agitur enim hic de salute, et vita humana, quae vult, vt generosorum remediorum vires exacte, et vere cognitas habeat Medicus, fictionibusque suis non indulgeat. Vix repudiatis hypothesibus deseram principia solida, quae sola monstrant, qui aegri opio seruari queant, qui desiderati moestos redderent suos Medicos, si, agnita infecura methodo, veram et securam amplecterentur.

Ducit me tandem dicendorum ordo ad Tuas querelas a), quas, posita duritie, a) p. 75. seq.

amicissimo iterum et humanissimo corde profers, quod testimonium Cel. COLLIN, de cardiacis calidis stimulantibus, in Praxi Viennensi, nisi vi vitae existente debili, non amplius vsitatis, Tibi, qui infortunatae methodo et regimini calidis, tot mala tribueras, opposuerim. Acquissimum me hic vocas, et non abs re, cum hoc elogium mereri et tueri, per omnem vitam studiose allaborauerim. Verum iniquissimum fuisset, si in aliquo argumento practico, diuturnas experientias supponente, Tuam, EXPERIENTISSIMI MEDICI, Archiatri, Professoris primarii, Practici veterani, auctoritatem postposuissem *Viri* coeteroquin *doctissimi*, tamen in Praxi nondum per annos versati, Tuique olim discipuli, assertis. At id nihilominus saluo honore Tuo, in quem nunquam peccaturus sum, ab eo expectare poteram, si vel adhuc Candidatus Medicinae foret, quod scire posset, Viennae degens, et noscomia frequentans, Medicinamque faciens; an calida ibidem methodus adhuc regna-

regnaret, an minus. Ego vel deposito pretio certare ausus essem, quod et *L. B. van swieten*, et *Tua*, in tanta celebritate versantium opera, diu illa exoleuisset. Iam testimonium omni exceptione maius, quod contrarium probat, proh dolor! stupens lego. Dubitare de iis, quae Medicus Historicus enarras, mihi religioni ducerem, aliterque nunc credam, a Te monitus, et Magnifici *KESTLERI* notatis alia edoctus, quaeque de quibusdam ignorantibus Medicis, et fungis cerebrinis, et regnante adhuc ei demio errore habet, mirari haud desinam. Aliter nos *Vratislaviae*, pene omnes Medici, vix vno aut altero excepto, diu egimus, ut in febribus acutis omnibus, ita speciatim in variolis, *HELWIGIO* teste *a)*, quem alibi *a) Hist. Morb. Vratisl.* iam citaui. Saepe tamen sumus in medendo infelices, forte quia impossibile est, praëiudicia muliercularum circa regimen calidum euertere, atque quia non raro tum demum vocamur, quando variolae iam ante fores sunt, quod toties cum

Colle-

Collegis meis dolui. Datur vero variolosa malitia, omnibus remediis, et optimo regimine haud superabilis. Perinde vero est, siue calida sint pharmaca, siue regimen tale fuerit. Duplicatus error tanto damnosior. Coeterum non facile negabis, VIR EXIMIE! fere soli regimini et remediis calidis hactenus Te exanthemata purpuracea, et petechias tribuisse. Vt enim alia loca taceam, Rat. med. Part. V. C. 1. expressis verbis dicis, ea plane symptomata esse, rariusque obseruari, si legitima curandi methodus adhibeatur, sique contingant, pravae potius medicationi, quam aëri aut climati, ea originem debere, idque adeo sedecim historiis adiectis, comprobare conatus es.

a) p. 108. Neque aliter sentis Tom. VIII. a), audacter adhuc statuens, exanthematum pleraque, ac fere omnia, symptomata esse et factitia, alexipharmaca et crocata in vrbe Viennensi et suburbiis adhuc in usu esse, memorans b). Atque quamuis his remediis, ut causae, alias addas, aërem puta calidum con-

conclavis; vanum metum aegros lectulo interdum eximendi; omiffionem V.Snum, ex defectu distinctionis inter veram et imaginariam debilitatem; magnum numerum aegrorum in eodem conclavi detentorum, et suis exhalationibus atmosphaeram inquinantium; et spontaneam degenerationem humorum in acutis, hae omnes fere ad methodum calidam referri possunt. Hanc latius sumtam multoties procreare exanthemata, quae alioquin non euenissent, sum conuictissimus, nique Tibi graue sit, VIR EXCELLENTISSIME, euoluere in *Examine meo rigoroso remediorum terrestrium* caput, quo de exanthematibus egi, ante multos annos mihi hanc mentem fuisse, intelliges. Pulchre idem ipsum deinde etiam docuit Ill. Academ. Nat. Cur. Praeses de BÜCHNER, in doctissima *Diff. de abusu diaphoreticorum, causa exanthematum*. Non minus certus sum, calefacientibus pharmacis et regi-

regimine, ex variolis, quae benigniores futurae erant, confluentes et anomalas non raro effici, SYDENHAMIQUE assertis, et propria observatione attenta methodorum, extra urbem potissimum, et in minoribus urbibus vicinis vsitatarum, a rationali abhorrentium, tristem hanc veritatem diu didici. Attamen dari variolas pessimas, in quarum medela nullum peccatum ex iis, quae Tu merito damnaſti, commiſſum fuit, longa non minus attentione per 32 annos conuiſtus fui. An milium et petechiae, crebri effectus malae methodi, optima quavis certo auerti queant? an haec exanthemata fere ſemper ſint ſymptomata et factitia, morbumque ſingularem haud conſtituentia, neque facile vnquam critica? licet peculiari ſtudio legerim Rat. med. Tom. VIII. et quae de milio ante aliquod tempus publici iuris fecit Cl. COLLIN, et nunc epistolam Cl. *Matthaei* COLLIN ad *Baldingerum*, inquire

quirere nolo, nec quae ipse expertus norim, adiicere, cum ad meum argumentum proprie haud spectent.

Finio potius, gratiam DEI, a qua sola vitae meae duratio pendet, deuotissima mente veneratus, scriptionem meam, ne Tibi grauis sim, arduis negotiis detento. Optarem autem nunc valde, vt amplius controuersiae de Inoculatione haud immiscerer, cum infirma et causaria mea valetudo, quae meo taedio emendatiorem hunc laborem non esse fuit, atque alia, quae mihi nihilominus Practico Medico incumbunt, vires meas corporis animique superantia negotia, me impediant, quo minus dubiis, forte mihi porro hinc inde adhuc mouendis, respondere queam. Tu, CELEBERRIME HAËNI, si velim, me Te amare, et in meis Te me habere iubes. Quodsi me aestimationi iustae magnorum Tuorum meritorum

torum haud imparem habeas, credas etiam,
obsecro, quod Te non amare et non vene-
rari, et dum eruditissima Tua scripta toties
voluo, Tui non saepius reminisci, Tibique
omnia, vitam quae faciunt beatioorem, me-
dullitus non apprecari nequeam. Vale et me
redama. Scribebam Vratisl. die XXIV.
Iun. MDCCLXIV.

Haen, Anton <<de>>,

Vexatissimum nostra aetate, de insitione variolarum vel admittenda vel
repudianda argumentum occasione quaestionum ab illustrissimo viro Antonio
de Haën, ... sibi propositarum abiecto omni partium studio, curatis
evolutum et expensum

Vratislaviae 1765

Bamberg, Staatsbibliothek -- M.o.596#1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11738770-5
VD18 10292489-005